"cogito ergo sum"

Temmuz 2021

HAYALET

Para ile Satılmaz. Resimli Mecmua

SAGLIKLI KAL!

#sosyalmesafeyikoru

Sokaktaki canlar için kapınızın önüne bir kap yemek ve su koymayı da unutmayınız.

Fakabasmaz Zihni
Kanlı Balta
Tüm Heyecanı ile Devam Ediyor.

Bir Tarihçinin Kitaplığından Anekdotlar
N-ÖDÜL
Sidera'nın Dünyası
Kelimelerin Arka Yüzü
Comic Sohbet
ÇİZGİLİ BULMACA
SEYAHAT TEFRİKA
BABİL KÜTÜPHANESİ
ÇİZGİ ROMAN
ÖYKÜLER

Atilla Bilgen, Bünyamin Tan, Gülhan D Sevinç, Korkmaz Uluçay, Mehmet Kaan Sevinç, Murat Yapıcıer, Elvan Adıgüzel, Selcan Aktaş, Sevcan Mutlu, Sibel Çelikel, Züleyha Ekici

Hayal'et Resimli Mecmua Temmuz 2021

Sayı: 48

Kurucu-Yayın Yönetmeni-Editör
Mehmet Kaan Sevinç

Yayın Danışmanı
Süheyl Toktan

Yayın Kurulu
Atilla Bilgen - Bünyamin Tan
Elvan Adıgüzel - Gülhan D Sevinç
Mehmet Dal- Mesut Ekener
Murat Yapıcıer -Sibel Çelikel

"48'inci Sayının İşlerinin Oluşturulmasında Emeği Geçen Arkadaşlarımız"
Atilla Bilgen - Bünyamin Tan
Gülhan D Sevinç - Korkmaz Uluçay
Mehmet Kaan Sevinç - Murat Yapıcıer
Nevra Çelikel - Selcan Aktaş
Sevcan Mutlu - Sibel Çelikel
Züleyha Ekici

Kapak İllüstrasyonu
Mehmet Kaan Sevinç

Grafik Tasarım
Gülhan D Sevinç

e-Mail
hayaleteposta@gmail.com

Hayal'et Resimli Mecmua
imece usul ile bila bedel hazırlanmaktadır.

Para ile satılmaz.

Editörden

Merhaba,

Yaz mevsiminden büyük beklentilerimiz olur genellikle. Sorumluluklarımızın bir nebze azaldığı, soğuk havanın bizi yormadığı, güneşin enerjilerimizi yükselttiği koskoca iki ay, temmuz ve ağustos, hiç bitmeyecekmiş gibi önümüzde uzanan bir fırsatlar süreci olarak görünür bize. Sanki hep ertelediğimiz işleri en sonunda yapabilecekmişiz gibidir. Başucumuzda okunmayı bekleyen onlarca kitap, spora başlamak, gezip görmek, yeni yerler keşfetmek, yeni insanlarla tanışmak ve daha neler neler… Ama yaz mevsiminin ortasına geldiğimizde "Bütün bunların ne kadarını yapabildim?" diye sorarız kendimize. Bu hedeflerin çok azını gerçekleştirmiş olarak panikleriz belki de. Yaz bitiyordur ve bizler balkonda serinlemekten daha fazlasını yapmak isteriz doğal olarak.

Aslında yaz aylarının doğasına en uygun sorular bence şunlar olmalı:

"Aklımı, ruhumu, zihnimi, kalbimi kapatıp yeniden açabildim mi?"

"Kendimi güncelleyebildim mi?"

"Herhangi bir anda orada olmaktan başka hiçbir şey düşünmeden kalabildim mi?"

"Bir çiçeğe, bir buluta, bir deniz kabuğuna, bir kitaptaki söze, bir bebeğin gözlerine anlam yükleyerek bakabildim mi?"

"Dinlenebildim mi?"

DİNLENMEK sözcüğüne dikkatli bakalım: Dinle-n- mek. Ortadaki "n" harfi, eylemi "kendine kendine" yapma anlamı katan bir yapım ekidir. Ağla-n-mak, döv-ün-mek gibi. Yani kendi kendini dinlemek anlamındadır. Yazdan kalan bu kıymetli zamanı kendi iç sesimizi dinlemeye ve onun bize neler söylediğini anlamaya ayıralım mı? Geçen bu zor yıldan sonra sizce de dinlenmeyi hak etmedik mi?

Bence temmuz bitmeden bunu gerçekleştirmeye çalışalım. Kimimiz dağ başındaki bir kamp alanında, kimimiz yaylada, kimimiz deniz kenarındaki lüks otelde, kimimiz memleketinde sevdiklerinin yanında, kimimiz evinin balkonunda… Tatil yapamayanlarımız iş ortamında. Her nerede olursak olalım yaz aylarında asıl ödevimizin "dinlenmek" olduğunu hatırlayalım.

Kendimizi dinlemenin en temel ve en güzel yollarından biri de okumaktır. Hayal-et Resimli Mecmua'nın 48. Sayısındaki içeriklerin dinlenmenize faydası olmasını diliyorum.

Sibel Çelikel

İçeri...

İllüstrasyon- Mehmet Kaan Sevinç

Murat Yapıcıer

1,5 MİLYON DOLARLIK SÜPER MARIO 64 OYUNU

Super Mario 64 video oyununun orijinal paketinde hiç açılmamış bir kopyası, açık artırmada 1,5 milyon dolardan fazlaya satılarak şimdiye kadar satılan en pahalı video oyunu oldu.

1996'dan kalma bu oyun kartuşu "tarihi önemi, nadirliği ve durumu" nedeniyle ABD müzayede evi Heritage Auctions'da yüksek talep gördü.

Super Mario 64, piyasaya sürüldükten sonra milyonlarca Nintendo 64 konsolunun satılmasına yardımcı olan üç boyutlu platformuyla tüm zamanların en çok beğenilen video oyunlarından biri olmaya devam ediyor.

Satışı gerçekleştiren Heritage Auctions video oyunları uzmanı Valarie McLeckie, "Bu unvanın sadece Mario ve Nintendo tarihi için değil, bir bütün olarak video oyunları için önemli olduğunu belirtmek gerek" dedi.

McLeckie, "Bu, Mario'nun bir 3D dünyasındaki ilk görünüşü ve N64 için en popüler - en çok satan - video oyunuydu, diye ekledi. “Bunun gibi beşten daha az kopya olduğu göz önünde bulundurulunca, bu kopya herhangi bir ciddi koleksiyoncu için gerçek bir ödül.”

Satış değeri, iki önce 870 bin dolara satılarak rekor kıran, 1988'den kalma Nintendo Eğlence Sistemi (NES) için orijinal The Legend of Zelda kartuşunun neredeyse iki katıdır.

McLeckie, "Zelda serisindeki ilk oyunun Cuma günü rekor kıran satışından sonra, tek bir video oyununda 1 milyon doları aşma olasılığı, başka bir açık artırma için beklemesi gereken bir hedef gibi görünüyordu. Aynı açık artırma serisinde olduğunu görünce şok olduk!" dedi.

Super Mario 64, Nintendo 64 sisteminin en çok satan oyunlarından biriydi ve oyuncuların seviyeler arasında ekranda sağa ya da sola hareket ile sınırlı kalmasındansa ekranda özgürce hareket etmelerine izin veren yeni bir stil sunmanın öncüsü olarak kabul ediliyor.

1996'dan kalma bu oyun kartuşu "tarihi önemi, nadirliği ve durumu" nedeniyle ABD müzayede evi Heritage Auctions'da yüksek talep gördü.

Bünyamin Tan

Osmanlıca Bir Tılsım Kitabı

TILSIM NEDİR VE NE TESİR YAPAR?

Tılsım kelimesinin kökeninin Grekçe *telesman* kelimesi olduğu ve tabiatüstü güçlere, birtakım sırlara, sahip olan nesne, çözülemeyen düğüm, anlamı gizli ve kapalı söz anlamına geldiği belirtilmektedir. Konu üzerine görüş bildiren birçok din âlimi veya bilim insanının tanımlarından yola çıkılarak yapılabilecek genel tanım budur. Tılsımların kullanılmasında birçok neden bulunmaktadır: nazardan sakınmak, eve bereket getirmek, define bulmada yararlanmak, kapalı kapıları açmakta kullanmak, vahşi hayvanları ve haşaratı uzak tutmak, rüzgâr, deniz dalgaları ve yağmur gibi doğa güçlerine hükmetmek, vs. Tılsımların yapıldığı nesneler yaprak, kâğıt, taş ve deri gibi nesneler olup yazı, sayı, resim, çizgi ve işaretlerden oluşmaktadırlar.[1]

Tılsım yapmak için önce yıldızların yerini ve özelliklerini bilmeli, söz konusu yıldız uygun zamanda ve konumda olmalı ve niyet edilen işin niteliğine uygun bir sembol kullanmak gerekir. Göz, el, saç, diş, tırnak, boynuz, kemik gibi insana veya hayvana ait vücut parçaları kullanılabildiği gibi taş, yüzük, madalyon, at nalı, mermi, muska ve yazı gibi insan yapımı objeler de kullanılabilir. Tılsım hazırlanırken mekânda muhakkak tütsü yakılmalıdır. Tılsım içerisinde kullanılabilecek olan yazı materyalleri ise şöyledir: ilâh isimleri, melek adları, Kuran ayetleri, astrolojik semboller, kabalistik işaretler, büyü daireleri, fal işaretleri, insan ve hayvan figürleri. Bu hazırlanan tılsımlar boyna asılan bir kolye veya muska şeklinde (hamail) taşınabilir, ev için yapılmışsa ayak değmeyen yerde ve yukarıda gizli bir yerde saklanabilir, Osmanlı padişahlarının düşmandan korunmak için yaptıkları gibi bir gömlek üzerine yazılarak giyilebilir veya üçgen, dörtgen, çokgen şeklinde yapılıp çanta veya cüzdanlarda taşınabilir ya da yuvarlak biçimlerde yapılan cetvel olarak hazırlanıp mahfazalar ile saklanabilir. Mısır, Irak, Suriye, İran, Hindistan, Sudan, Türk bölgelerinde yaygın bir biçimde kullanılmıştır ve kullanılmaya da devam etmektedir.[2]

Ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekte olup animistik inançların bir uzantısı olduğu düşünülmektedir. Tarihsel ilk referanslar ise Sümer ve Akad dönemine kadar gitmektedir. Bu iki uygarlığa ait birçok metinde tılsım formüllerinin bulunmuş ve bunların evlerin duvarlarına, kollara ve boyunlara asıldığı kayıtlarda yer almaktadır. Eski Mısır'da Horus'un gözü, İsis heykelcikleri, bok böceği figürleri tılsım işlevi gören önemli materyallerdi. İslam öncesi Arap kültüründe de fal okları, taş dikme, yıldız gözlemleme, kare materyaller içine harfler ve sayılar yazma yoluyla hazırlanan tılsımlar olduğu bilinmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz hemen tüm kültürlerde tılsım hazırlanmasında cinlerin kullanılması durumu oldukça yaygındır. İslam dini açısından fal ve büyünün her türlüsü yasaklandığından

Tılsım yapmak için önce yıldızların yerini ve özelliklerini bilmeli, söz konusu yıldız uygun zamanda ve konumda olmalı ve niyet edilen işin niteliğine uygun bir sembol kullanmak gerekir.

1 İlyas Çelebi, "Tılsım", *TDV İslam Ansiklopedisi Web Sitesi*, https://islamansiklopedisi.org.tr/tilsim, [erişim tarihi: 24.03.2020].

2 Çelebi, a.g.m.

tılsım yasaklanmıştır ve bu işle uğraşmak büyük günahlardan sayılmıştır.[3]

Tılsım, büyü, muska, vefk vs. konusunda yazılan eserler ve tarihsel referanslar oldukça geniştir. Burada hem tümüne yer vermek imkânsızdır hem de gereksiz tekrara düşmektir. Bu sebeple yapılan bu açıklamanın ele alacağımız eserle ilgili olarak yeterli olduğunu kanısındayız. Bu çalışmanın hazırlanmasının folklorik bir çalışma olduğunun da altını çizmek isteriz. Daha detaylı bilgi edinmek isteyenler ve yapılan saha çalışmalarını incelemek isteyenler için şu kaynakları önermekteyiz. Zira bu kaynakların hepsi açık erişimli olup okuyucularımızın rahatlıkla ulaşabilecekleri çalışmalardır: İlyas Çelebi, "Tılsım", *TDV İslam Ansiklopedisi Web Sitesi*, https://islamansiklopedisi.org.tr/tilsim; Abdülgani Kaçar, "Eski Mezopotamya Kültüründe Tılsım İnanışı ve Bazı Tılsımlı Objeler", *Archivum Anatolia*, 13/1, 2019, s. 69-81; Hayrunnisa Turan, "Kudüs ve Yafa'daki Bazı Örnekler Işığında Osmanlı Tılsımları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 55 Şubat 2018, s. 422-439; H. Saim Parladır, "19. Yüzyıla Ait El Yazma Bir Dua Kitabı Bağlamında Dua-Büyü İlişkisi", TÜBA-KED, Sayı: 12, 2014, s. 109-143; Yılmaz Yeşil, "Muskanın Tarihsel ve İşlevsel Açıdan Değerlendirilmesi ve Bu Bağlamda Zeynedddin Baba Örneklemi", *Türkbilig*, 2015, Sayı: 30: s. 49-58; Şirin Yılmaz Özkarslı, *Türk Kültüründe Tılsımlı Objeler*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2000, 265 s.; Mediha Güler – Meral Büyük Pazarcı, "Beypazarı Takılarından Tılsımın Folklor Açısından İncelenmesi", https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/G%c3%9cLER-Mediha-B%c3%9cY%c3%9cKYAZICI-Meral-BEYPAZARI-TAKILARINDAN-TILSIMIN-FOLKLOR-A%c3%87ISINDAN-%c4%b0NCELENMES%c4%b0.pdf; Jean-Louis Bacqué-Grammont, "Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi'ne Göre İstanbul'un Kuruluşunda Yerleştirilmiş Olan Atmeydanı Tılsımları"; https://osmanliistanbulu.org/tr/images/osmanliistanbulu-3/jean-louis_bacque-grammont.pdf;

3 Çelebi, a.g.m.

Tılsım Nedir ve Ne Tesir Yapar Eserinin İncelenmesi

Tılsım Nedir ve Ne Tesir Yapar? adlı kitap İstanbul'da Evkaf Matbaası'nda basılmış olup basım tarihi yoktur. Yazarının kim olduğu belli değildir. Muhtemelen tılsımlarla ilgili halk inanışlarının ve bazı kitabi bilgilerin derlenmesiyle oluşturulmuş bir eserdir. 15 sayfadan oluşan kitap, İkbal Kütübhanesi tarafından yayınlanmıştır. Eser alt başlıklardan oluşmaktadır: *Meçhul Tesirat ile Muhafız*, *Tılsımların Muhtelif İsimleri*, *Hanelere Ait Tılsımlar*, *Nazarlıklar Nedir*, *Kadim Nazarlıklar Veyahut Tılsımlar*, *Hayvanı Temsil Eden Tılsımların Manaları*, *İnsan Eli Şeklinde Tılsımlar*, *Nüshalar*, *Kıymettar Taşlar*, *Erkam (Rakamlar)*, *Kan*, *Kokular*, *Buhurlar*, *Nebatat (Bitkiler)*, *Dört Yapraklı Yonca*, *Sözler*, *Bargir (Beygir) Nalı*. Bu bölümlerde dile getirilen görüşleri, özet halde ve günümüz Türkçesine aktararak eseri daha iyi inceleyebileceğimiz kanısındayız.

Kitabın Kapağı.

Meçhul Tesirat İle Muhafız: İnsanlar kısmet denilen ve manasının tam olarak ne olduğunu anlayamadıkları bu muammayı çözmek için bazı düşünceler öne sürmüşlerdir. Bu öne sürdükleri düşünceler neticesinde doğada var olan varlıklar arasında gizli bir bağ ve etkileşimler ağı olduğunu kanaatine varmışlardır. Bir sonraki aşama ise kendileri için hayır getirecek işlerde bu gizli güçleri kullanma fikridir. Bunu sağlamak için kullanılan yöntemlerin hemen hepsi aynıdır. Mabutlara tapınma ve dua sonrasında etki edeceğine

inanılan şekilleri akılda tutarak heykelini veya tasvirini yapmaktır. Özellikle ilk devirlerden beri birlikte yaşadığımız hayvanların belirli meziyetleri dikkatimizi çekmiştir ve tılsımlarda da bu meziyetlerden hangileri isteniyorsa bunu taşıyan hayvanın tasviri kullanılmıştır. İnsanlar bu hayvanlara karşı bu sebeple büyük saygı göstermişlerdir. Fakat zaman zaman bu saygıyı ve ilgiliyi daha ileri götürenler olmuş ve bu hayvanlara tapınan kesimler de ortaya çıkmıştır. Kimi insanlar ise gizli güçlerle irtibatı olan bu hayvanları kullandıkları silahların üzerine işleyerek savaşta düşmanlarına galip geleceği düşüncesine de kapılmıştır. Bu hayvanları memnun etmenin kendilerine hayır getireceğine, fakat verilebilecek bir zararın ise felaketle sonuçlanacağına da inanmışlardır. Kitapta yapılan bu açıklamanın totem inanışıyla benzerliği ilginçtir. Tekrar kitaptaki anlatıma dönecek olursak bu inancın günbegün güç kazanmasıyla tılsım, insan hayatında kendine güçlü bir yer edinmiştir. Nitekim semavi dinlerden olan Hristiyanlık'ta Haçlı askerlerinin her birinin silahında bir hayvanın veya herhangi bir nesnenin kabartma resmi görülür olmuştur. Bazıları da miğferlerine benzer resimler işlemişlerdir. Bundan beklenen tesir korunmadır. Zaman geçtikçe tılsımlara olan inanç zayıflamamış, tam tersi gittikçe yaygınlaşmıştır. Bunda asırlardan beri süre gelen tecrübelerin etkili olduğuna inanılmaktadır.[4]

Tılsımların Muhtelif İsimleri: Tılsımlar, yüzyıllarca edinilen tecrübeler sayesinde çeşitlenmiş ve eski zamanlarda kutsanan mabutların temsilleri en etkili tılsımlar olarak kabul edilmişlerdir. Bu özellikle Afrika kabileleri arasında görülen bir hususdur. Nitekim Afrika coğrafyasında yaşayan Dahomey[5] kabilesinin inancı tamamen tılsımlardan ibarettir. Yaptıkları tılsımlar tamamen tahtadan oyulmuş insan suretleridir. Bunlar oturmuş veya ayakta vaziyette olan kolları ve ayakları tam olarak tasvir edilmemiş olan yontulardır.

Şekil1

Şekil2

Dahomi kabilesinin her kulübesinde bu tasvirlerden bulunmaktadır. Her birinin aynı derecede etki gücüne sahip olduğuna inanılmaktadır. Bu bölüm genel olarak tılsımlara verilen çeşitli adların listelenmesiyle sona erer: nazarlıklar, nüshalar, dafi-i musibet (belayı def eden) calib-i menfaat (yarar sağlayan) eşya, sihir için istimal edilen (kullanılan) eşyalar, hususi tılsımlar. Hususi tılsımların sayıca en çok olan grup olduğu belirtilir.[6]

Hanelere Ait Tılsımlar: Bu tür tılsımlar, Avrupa'dan ziyade Afrika'da itibar edilen tılsımlardır. Evi ve ev halkını her türlü beladan ve kazadan koruduğuna inanılmaktadır. Bunlar kendi içerisinde iki gruba ayrılır: birisi belaları def eden türü, diğeri menfaat ve çıkar sağlayan türü. Menfaat sağlamak için olanı ev halkı tarafından kutsanır ve hatta ona tapınıldığı dahi görülür. Bir keşif gezisinde Dahomeyliler, ikiz çocuk istedikleri zaman iki kap hazırlayıp bunlardan birine tuz birine ise biber koydukları, biri kız biri erkek istenilmesi durumunda kaplardan birinin evdeki temsilin başı üzerinden boca edildiği veya ikisinin de erkek çocuk istenilmesi durumunda ikisinin birden baş üzerinden boca edildiği görülmüştür. Ev mabudu olduğuna inanılan yılandan çokça korkulduğu ve birçok örneğine rastlanıldığı da belirtilmektedir. Yılan şekli verilmiş bir taşın evde bulundurulmasıyla o eve yılanın girmeyeceğine ve ev halkına zarar veremeyeceğine inanılmıştır. Görülen bir diğer uygulama çiçek hastalığı ile ilgili olup bu hastalığın bulaşmasını bir çanağın delinip ev içerisinde bulundurulmasıyla engellenmeye çalıştıkları görülmüştür. Putperestliğin yasaklanmasıyla heykel şeklinde tılsımlar belki Müslümanlarca sakınılan bir

4 S. 1-3.

5 Dahomey Krallığı, Afrika kıtasının batısında Benin Körfezi sahillerinde 17. yy sonlarından, 1894 yılına kadar varlığını sürdüren krallıktır. https://www.wikizero.com/tr/Dahomey_Krall%C4%B1%C4%9F%C4%B1, Erişim tarihi: 24.03.2020.

6 S. 3-4.

durum haline gelmişse de nüsha adı verilen tılsımlara rağbet olmuştur. Genel olarak değerlendirmek gerekirse tılsımlar dünya üzerinde tüm coğrafyalarda görülen bir olgudur.[7]

Nazarlıklar Nedir: İnsan üzerinde iyi etki bırakacağına inanılarak kişilerin elbiselerine iliştirerek taktıkları tılsım türüdür. Fena bakışlardan insanı korumak amacıyla kullanılırlar. Ayrıca beladan, zarardan, kazadan da korumaktadır. Mısır'da yapılan kazılarda, firavunlar döneminde ele geçirilen bazı nazarlıklara tesadüf edilmiştir. Bunların çoğunun süsleme için kullanıldığı konusunda tarihçilerin çoğu hemfikirdir. Hatta kitapta yer alan yüzük şeklinde bir nazarlık da yer almaktadır:

Şekil 3

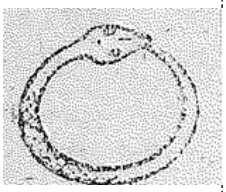

Şekil 4

Şekilde 4'te görülen ise bir Asurlu mezarında bulunan ve kendi kuyruğunu ısıran yılan şekilde imal edilmiş bir yüzüktür. Bu yüzüğü takarak bu hayvana karşı saygılarını göstermişler ve bu hayvanın zehrinden kendilerini korumuşlardır. Nazarlıklar, eski çağlardan beri etkisi görülen uygulamalarla hazırlanan nazarlıklar ile etkisi tesadüfen keşfedilen objelerden hazırlanan nazarlıklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. [8]

Kadim Nazarlıklar Veyahut Tılsımlar: Bunlar insanlar üzerinde iyi etkiler yaratan nazarlıklar olup bir kısmı hayvan şekillerinden oluşmaktayken bir kısmı insan elinin çeşitli pozisyonlarını gösteren nazarlıklardır. Bazen de hayvanın bizatihi kendisi nazarlık olarak kabul edilmiştir. Bunların özellikle kısmet konusunda kullanıldıkları görülmüştür. Temsilleri yapıldığı gibi hayvanın kendisi ev içinde bulundurulmuştur. Ancak eve sığmayacak kadar büyük hayvanlar söz konusu olduğunda bunların küçük heykelleri bulundurularak benzer etkinin görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır.[9]

Hayvanı Temsil Eden Tılsımların Manaları - Yılan: Evde yılan bulundurmaktansa küçük bir heykeli veya üstte taşınacak kadar küçük bir temsili kullanılmıştır. Bazı bölgelerde yılanlar mabut olarak kabul edilmiştir. Örneğin Nijerya'da yılan öldürmek dine karşı bir saldırı olarak kabul edildiğinden öldüren kişi halkın büyük tepkisiyle karşılaşır. Çünkü köyü koruyan ruhun yılanda olduğuna inanılmaktadır. Yılanların insanları ısırıp öldürmesi bu inancın ve korkunun gelişmesinde etkisi büyüktür. Yılanlar için mabetler de inşa etmişlerdir. Bu mabetlerde onlara hediyeler sunulmuştur. Hatta sunulan hediyelerin başında güvercin gibi masum küçük hayvanlar gelmektedir. Bunlar canlı tılsımlar olarak kabul edilmişlerdir ve Afrika'dan Avrupa'ya ve Asya'ya da bu inanç yayılmıştır. Nitekim kadınların yılan şeklinde bilezikler taktıkları da bilinmektedir. *Örümcek*: Kendisinden korkulan bir diğer hayvan da örümcektir. Bu korkunun temelinde de bu hayvanın bizi sokmasından duyduğumuz endişe yatmaktadır. İnsanın bu hayvana karşı açıklanamayan fıtri bir nefreti de bulunmaktadır. Bununla beraber insanlar, özellikle kadınlar, bu hayvanın bir temsilini yanlarında taşımışlardır. Çünkü örümcekler havada meydana gelen değişimleri önceden sezen hayvanlardır. Örümcek birden bire işini terk ediyorsa bu yağmur yağacağına delalettir. Eğer gece çalışıyorsa ertesi gün havanın güzel olacağına delalettir. Eğer gündüz ağının tellerini daraltıyorsa bu gece havanın hoş olacağına delalettir. Eğer sabahleyin yuvasının telleri üzerinde çalışıyorsa gün içinde havanın bozacağına delalettir. Bu sebeple insanlar, onun bir temsilini taşıyarak havada meydana gelecek değişimleri önceden hissetmeyi amaçlamışlardır. *Akrep*: Özellikle Bedevi kadınların başından sarkan gümüş zincirlerin ucuna takılan tılsımlardır. Dudak altında biten tüylerin çıkmasını engellemek için kullanılmıştır. *Deve*: Özellikle kadınların giysileri üzerinde temsilleri bulunan bir hayvandır. Buna sebep olarak kambur olması ve hörgüçlerinin bulunmasıdır. Çünkü eski zamanlarda tehlike durumunda bir kamburun kamburuna temas etmenin hayır getireceğine

7 S. 4-6.
8 S. 6-7.
9 S. 7-8.

inanılmıştır. Bu sebeple her tehlike anında bir kambur bulunamayacağı için kamburu olan bir hayvanın temsilinin taşınması düşünülmüş ve elbiseler üzerine nakşedilmiştir.

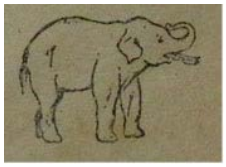

Şekil 5

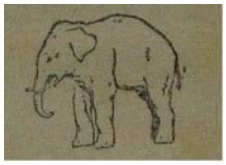

Şekil 6

Fil: Filler, mutluluk getirici tılsımlar olarak kabul edilirler. Bu hayvanın yer aldığı tılsımların her derde deva olduğuna ve her felakete karşı siper olduğuna inanılır. Hazırlanan tılsımda filin tasvir edilişine göre beklenen iyi etkinin gücü ve türü de değişmektedir. Çenesi aralık ve hortumu yukarı doğru bir pozisyonda ise aileye mutluluk ve sevinç getirir. Çenesi kapalı ve hortumu aşağı doğruysa servet getireceği anlamına gelir.[10]

İnsan Eli Şeklinde Tılsımlar: Serçe ve şehadet parmaklarının açık diğerlerinin yumulu olduğu tılsımlar, mercandan imal edilmekte olup burada benzetilmek istenilen hayvanın boynuzları temsil edilmektedir. Bu tılsımla şeytanın ve kötü ruhların etkilerinden korumak amaçlanmıştır. Nitekim şeytanın da iki boynuzu olduğundan kendisi gibi iki boynuzu olan bir varlığın karşısına çıkamayacağına inanılmıştır. Bu tılsım türüne özellikle İtalya'da çokça rastlanmaktadır. Büyü ve sihre karşı çok etkili olduğuna inanılmaktadır. Çeşitli uzuvları olmayanlar, körler, topallar, çolaklar tarafından yapıldığını düşünen İtalyanlar ise uğursuz olduklarını dile getirmektedirler.[11]

Şekil 7

Çifte Baş Parmaklı El: İki başparmağı bulunduran el tılsımı da iki boynuzu temsil etmektedir. Bundan maksadın da şeytanın karşısında kendisi gibi iki boynuzlu bir varlık çıkarmak ve onu uzak tutmaya çalışmak olduğu anlaşılmaktadır.[12]

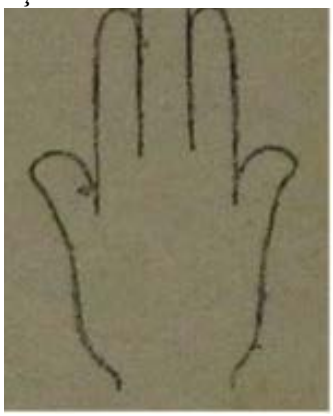

Şekil 8

Boynuzlar: Kötü ruhlara karşı koruma sağlayan bir tılsım türüdür. Eğer bu temsil, kişinin yanından değilse bile kişi bunu eliyle yaparak da aynı etkiyi sağlayabilir.[13]

Sükût Eli: İşaret parmağından başka tüm parmakların yumulu olduğu eli temsil eden bir tılsımdır. Karşıdaki kişinin dilini bağlamak için kullanılan bir tılsımdır.[14]

Nüshalar: Rica ve korku maksadıyla düzenlenen ve çeşitli yazılı materyaller içeren tılsım türüdür. Bu tılsım türüne ait izahat yukarıda verilmiştir. Mutluluk sağlamak en büyük emeldir. Bazen insanların kendilerini kötü hislerden bunalımlardan korumak amacıyla kullandıkları da görülür. Bir çeşit nazarlık işlevi de görür.[15]

Kıymettar Taşlar – Elmas: İyi niyet sahibi biri üzerinde bulundurursa nüfuzlu bir adam olmasını sağlar. *Zümrüt*: Üzerinde taşıyan adama muhakkak başarı getirir. *Şebçerağ*: Eşini seven bir kadının üzerinde taşıması caiz değildir. Çünkü bu taş dulluğu ihtar eder. *İnci*: Gözyaşı dökületeceği anlamına gelir. *Ayn-ı Şems (Güneş Taşı)*: Bela getirir. *Firuze*: Mavi olarak parıldadığı sürece hayır getirir. Bozulmaya başladığında özelliğini yitireceğinden taşımak iyi değildir. *Yakut*: Hayır ve mutluluk getirir. *Zebercet*: Fevkalade hayırlı bir taştır.[16]

10 S. 8-11.
11 S. 11.
12 S. 11-12.
13 S. 12.
14 S. 12.
15 S. 12.-13.
16 S. 13.

Erkam (Rakamlar): Rakamlar ve sayılar özel tılsımlardan sayılırlar. Çünkü bazı sayılar bazı insanlar için iyi iken bazıları için kötü anlamlar içerebilir. Örneğin 13 bazıları için kötülüğü simgelerken bazıları için iyi anlamlar taşımaktadır. Ayın 13'ünde bir işe başlamak bazılarınca uğursuz iken bazıları için uğurludur. 21 sayısıyla karşılaşmak ise tesadüf eden kişi için hayırlı kabul edilir. Günler hakkında dile getirilen görüşler de çeşitlidir. Bazıları Cuma gününden korkup o gün bir işe başlamazken bazıları o gün işe başlamayı hayırlı sayarlar.[17]

Kan: Eski çağlarda kan, çeşitli kavimler içinde hayırlı bir tılsım olarak kabul edilmiştir. Mühim bir işe başlanıldığında bir kurban kesmek, çok uzun zamandan beri âdettir. Özellikle Doğu'da kurban kesmek, birçok felaketi ve belayı önlemek amacıyla yapılmaktadır. Nitekim Tunuslular, eşikte bir horoz kesmeden asla o eve girip yerleşmezler. Hatta ev sahibi, elini kana bulaştırıp kapının yanındaki duvara sürer. Eğer beş parmağının izi de duvarda çıkarsa bu hayır geleceği anlamına gelmektedir.[18]

Kokular, Buhurlar: Birçok buhurun ve kokunun, bulunulan yere hayır getireceğine inanılmaktadır. Özellikle zambak tütsüsü, kötü ruhları kovucu bir tılsım olarak da kullanılmaktadır. Mine çiçeği, uğur getirir.[19]

Nebatat (Bitkiler): Bir takım bitkiler de uğurlu tılsımlar olarak addedilmişlerdir. Nitekim Tunca ve Tunus'ta hayırlı ve uğurlu addedilen ağaçlardan biri de kına ağacıdır. Rivayete göre yeryüzüne sürülen Hazret-i Âdem ve Havva, çıplak dolaşırlarken saçlarıyla örtünmeye çalışıyorlardır. O esnada Hazret-i Âdem, dizine temas eden yumuşak bir şey olduğunu hisseder ve kına ağacının yaprakları olduğunu görür. Onunla örtünür ve o günden beri kına ağacının yaprakları tılsım olarak işlev görmüştür. Her bayramda bu sebeple kadınlar ve erkekler kına yakarlar.[20]

Dört Yapraklı Yonca: Dört yapraklı yonca bulmak mutluluk veren bir olaydır. Fakat uzun süre aramakla bulunursa etkisi azalmış olur. Tesadüfen bulunmuş ise büyük bir mutluluk getirir.[21]

Sözler: Bazı sözler, onları bilenler için tılsım işlevi görür. Bazıları uğurlu iken bazıları uğursuzluk getirir. Örneğin, oyuna oturan adama başarı dilemek, kötü ruhları ikaz etmek olduğundan bundan sakınılmalıdır. Ava çıkanlara böyle bir temennide bulunmak hiç ava rast gelmemelerine neden olur. Oyun oynayan kişiler, "Bugün kısmetim yok" veya "Bugün bahtım açık değil" gibi sözler söylememelidirler. Zira neticesinde oyunu kesinlikle kaybedeceklerdir.[22]

Bargir (Beygir) Nalı: Bir kişi yolda giderken bir at nalı bulursa bu büyük bir hayra işarettir. Bu şekilde bulunan nallar bir çeşit tılsım özelliği kazanırlar. Fakat şartı, çivi deliklerinin tek sayı olmasıdır. Delik sayısı çift ise uğuru az olur. Eğer çivilerden biri hâlâ üzerinde ise bu pek hayırlı kabul edilir. Çünkü nalın getirdiği hayrı sabitleyeceğine inanılır.[23]

Sonuç

Yukarıda da belirttiğimiz üzere bu makalenin amacı, tılsımlar üzerine olan halk inanışları üzerine folklor çalışmasıdır. Eserin içeriğine bakıldığında farklı coğrafyalardan çeşitli inanışlar ve tılsım çeşitleri de yer almaktadır. Bu da ülkemizde halen görülmekte olan bazı inanışların kökeni hakkında bizlere bilgiler sunmaktadır.

Dipnotlar

[1-2-3] İlyas Çelebi, "Tılsım", *TDV İslam Ansiklopedisi Web Sitesi*, https://islamansiklopedisi.org.tr/tilsim, [erişim tarihi: 24.03.2020].

[5] Dahomey Krallığı, Wikipedia Dijital Ansiklopedi Web Sitesi, https://www.wikizero.com/tr/Dahomey_

17 S. 13-14.
18 S. 14.
19 S. 14.
20 S. 14-15.
21 S. 15.
22 S. 15.
23 S. 15-16.

Sevcan Mutlu

BİR TARİHÇİNİN KİTAPLIĞINDAN ANEKDOTLAR

Ahmet Şimşirgil'in Kayı III- Osmanlı Tarihi: Haremeyn Hizmetinde (II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim) Adlı Kitabı ve Sultan I. Selim

Sultan I. Selim'in saltanat dönemi (1512-1520), sekiz yıl gibi kısa bir süreyi içermesine rağmen, Osmanlı siyasi tarihi adına yaşanan pek çok büyük olaya tanıklık etmiştir. Bu konuda bir değerlendirme yapılacak olan bu yazıda, bir önceki sayıda da yol gösterici olarak kullanılan Ahmet Şimşirgil'in aynı kitabı üzerinden genel incelemeler yapılacaktır.

I. Selim, nam-ı diğer Yavuz Sultan Selim, babası Sultan II. Bayezid ile giriştiği mücadele sonucunda, 1512 yılında tahta çıkmış ve Osmanlı'nın dokuzuncu padişahı olarak hüküm sürmüştür. Bir önceki sayıda da bahsedilen, Ahmet Şimşirgil'in Osmanlı tarihini kaleme aldığı kitap serisinin üçüncü kitabı olan *Kayı III-Osmanlı Tarihi: Haremeyn Hizmetinde(II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim)* adlı kitabında, ikinci bölüm bu Osmanlı padişahı ve dönemini ele almaktadır.

Sultan I. Selim'in saltanat dönemi (1512-1520), sekiz yıl gibi kısa bir süreyi içermesine rağmen, Osmanlı siyasi tarihi adına yaşanan pek çok büyük olaya tanıklık etmiştir. Bu konuda bir değerlendirme yapılacak olan bu yazıda, bir önceki sayıda da yol gösterici olarak kullanılan Ahmet Şimşirgil'in aynı kitabı üzerinden genel incelemeler yapılacaktır.

Değerlendirmede kılavuzluk edecek olan kitap, ilk baskısından sekizinci baskısına kadar KTB Yayınları tarafından yayımlanmış; bu kitabın da inceleme konusu olan dokuzuncu baskısı ise 2013 yılında Timaş Yayınları'ndan çıkmıştır. Kullanılan dilin yalın ve akıcı olması, sadece tarih alanında okuyan ya da akademik kariyer yapanların değil, tarihe ilgi duyan herkesin bu kitabı okuyabilmesini mümkün kılmaktadır. İlk bölümde olduğu gibi, farklı türlerde kaynakların kullanımı ile kitap akademik bir değer de taşımaktadır.

Kitapta 138-311 arası sayfaları kapsayan I. Selim dönemini içeren bölüm, yeni padişahın tahta çıkması, Anadolu'da çıkan karışıklıklar ve Sultan Selim'in kardeşleri ile olan mücadelesi ile başlamaktadır. Bu bağlamda, kardeşlerini ve yeğenlerine galip gelerek onları katlettiren Sultan Selim, devlet siyasetine ağırlık vererek; asıl büyük mücadelesine hazırlanmaya başlamıştır: Doğu'daki Safevi tehlikesi.

Ahmet Şimşirgil'in de belirttiği gibi, I. Selim tahta çıktığında dönemin güçlü ve komşu devletlerinden (Venedik, Rus Çarlığı, Mısır Memlukleri, vb.) yeni padişahı tebrik etmek için art arda elçiler gelirken, Safevilerin bir elçi göndermemesi de dikkati o noktaya çekmiştir. Üstelik şehzadeler arasındaki mücadeleyi fırsat bilen Safevilerin Anadolu'daki faaliyetlerini de arttırmaları gözden kaçmamaktadır. Bu noktadan sonra iki güç arasında savaş neredeyse kaçınılmaz hâle gelmiştir. Zaten I. Selim için şehzadeliğinden beri devleti adına en önemli tehdit olarak görülen Şah İsmail ve Safevi tehdidine karşı harekete geçmesi de şaşırtıcı değildir aslında.

Bu noktada Safevilerin soyunu ve Şah İsmail'in Safevi Devleti'ni kurma sürecini de ele alan Ahmet Şimşirgil, bu iki hükümdarın karşılıklı mektuplarından ve savaş öncesi durumdan da bahsettikten sonra Çaldıran Savaşı(1514) ve bu savaş sonrasında Şah İsmail'in aldığı ağır yenilgiden de bahsetmektedir.

Bu arada dikkat çekici bir nokta da, bu sefer sırasında, üç ay durmadan dağlar ve ovalar aşıp çöllerde dolaşan yeniçerilerin geri dönme isteklerini bildirmeleri ve neredeyse isyan edecek bir hâle gelmeleridir. Bu noktada, padişahın itibarını kazanmış bir yönetici olan ve yeniçeriler adına elçilik görevi yapan Karaman Beylerbeyi Hemdem Paşa, bu durumu ifade ettiği için görevinden azledilmiştir. Hükümdarın dirayeti ve asla geri dönülmeyeceğini askerlerine ifade etmesi ortamı yumuşatmıştır.

Nihayet ordunun altı ay süren seferi sonucunda beklenen karşılaşma Çaldıran Ovası'nda* gerçekleşmiştir.

Savaştan önce Safevi ordusunun genel görünümü yazar tarafından şöyle ifade edilmektedir (s.184-185):

"Şah İsmail'in askerlerinin tamamı süvari birliğinden ibaretti. Ekserisi Ustacalu, Afşar, Varsak, Dulkadırlu, Rumlu (Anadolulu), Şamlu, Kaçar ve Karamanlu Türkmenlerinin teşkil ettiği ordusunun mevcudu seksen bin kişi idi. Osmanlıların yorgunluğuna karşılık Acem birlikleri afiyet ve rahatta idi. Atları da yorulmamış ve iyi beslenmiş durumdaydı.

Hepsi harbe alışmış en az altmış bin kişilik vurucu gücü dikkati çekiyordu….

Askerinin intizamı ve defalarca tecrübeden geçmiş sadakati muharebenin sonucu hakkında Şah İsmail'e pek büyük ümit veriyordu….

Safevi ordusunda piyade sınıfı olmadığı gibi Osmanlıların müthiş toplarına karşı koyacak bir tane de topları yoktu. İsmail, casusları ve ele geçirdiği esirler vasıtasıyla Selim'in tasavvurlarından ve toplarının tertibatından haberdar bulunuyordu. Bu itibarla askerini kırkar bin kişilik iki kola ayırdı."

1* İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, II* adlı eserinde Çaldıran'ın yerini şöyle ifade etmektedir: "İki ordu *Azerbaycan* vilâyetinin kuzey-batısında ve *Doğu-Bayezid* kasabasının 80 km. güney-doğusiyle Vangölünün kuzey doğusunda bulunan Çaldıran *ovası'*nda karşılaştılar (2 Receb 920=Ağustos 1514)." (s.265).

Yine savaşın sonunda Şah İsmail'in durumu da kitapta şu şekilde ifade edilmektedir (s.190):

"Bir Osmanlı süvarisi elinde mızrak tam üzerine yürüdüğü esnada her bakımdan kendisine benzeyen en yakın adamı Sultan Mirza Ali Afşar'ın ölümü göze alarak "Şah benim" diyerek öne fırlaması ve sonradan Atçeken lakabını alan Hızır Aka Ustacalu'nun hayatı bahasına atını vermesi üzerine esarete düşmekten kurtulan Şah İsmail, her şeyin bittiğini görerek Tebriz'e doğru büyük bir süratle kaçtı…."

Daha sonra ifade edildiği kadarıyla da, Şah kendini Tebriz'de de güvende hissetmediği için kaçmaya ve yer değiştirmeye devam etmiştir. Bu şiddetli savaşta iki taraf da birçok ünlü komutanını ve yöneticisini kaybetmiştir. Bu arada Safevi esirlerinden birinin de Şah'ın hanımı olduğu ifade edilmektedir.

Yazara göre, bu galibiyet sonrasında, Safevilere büyük bir darbe vuran ve Safevilerin merkezi Tebriz'e gelerek sekiz dokuz gün burada kalan I. Selim'in yeni hedefi Şah İsmail'i tamamen yok etmek olduğu için; o yıl kışı Azerbaycan'da geçirerek ertesi yıl harekâta devam etmek istemekteydi. Aras Nehri kenarında yeniçerilerin isyan ederek geri dönme istekleri üzerine Amasya'da kışlamak daha doğru bulunmuştur.

Yine, I. Selim'in, Çaldıran Seferi'ne çıkarken erzak için giden elçileri boş gönderen ve kendilerine karşı bir tavır takınan Dulkadırlı Alaüddevle Bozkurt Bey'i de unutmadığı için; Kayseri ve Bozok sancaklarını yine Dulkadırlı ailesinden Çaldıran'da büyük yararlılıklar gösteren Şehsuvaroğlu Ali Bey'e vererek bölgeye gönderdiği de ifade edilmektedir.

Şah İsmail'in Amasya'ya bir elçilik heyeti gönderdiğini ve barış ile birlikte esir olan hanımının da bırakılmasını istediğini ifade eden Şimşirgil, I. Selim'in bu heyet ile görüşmediğini; hatta şahın hanımını talep eden heyet üyelerini tutuklattığını ifade etmektedir.

Diğer taraftan Safevilerin elindeki Kemah Kalesi muhafız-

1

larından Erzincan üzerine hücum edilmesi nedeniyle Bıyıklı Mehmet Paşa kalenin fethiyle görevlendirildiği belirtilmektedir. Bölgenin önemini anlayan padişah da Nisan 1515'te Amasya'dan Erzincan'a yola çıkmıştır. Bu yolda iken Mısır Sultanı Kansu Gavri'den bir elçi ve mektup gelmiş ve Dulkadırlı Beyi'ne destek verildiği anlaşılmıştır. Kemah'a yola devam ederek burayı ele geçiren I. Selim, Memluklerin bu hareketini de unutmayacaktır.

Yazara göre, Kemah'tan sonra sıra Dulkadır Beyliği'ne gelmişti. Osmanlı askerleri harekete geçince Alaüddevle Bey de otuz bin kişilik seçme askeri ile yola çıkmış ve iki ordu Göksun ile Andırın arasında Ördekli mevkiinde karşılaşmıştır (13 Haziran 1515). Bu savaşı da kazanan Osmanlı ordusu bu beyliğe son vermiş ve I. Selim başkent İstanbul'a memnun bir şekilde geri dönmüştür. Sultan Selim, bu zaferinin fetihnamesi ile Alaüddevle'nin kesik başını, ona destek veren ve hareketleri için kışkırtan Memluk Sultanı Kansu Gavri'ye göndermiştir. Bu noktada, I. Selim'in annesi Aişe Hatun'un Dulkadıroğlu Alaüddevle'nin kızı olduğu (Gülbahar Hatun olduğu da ifade edilmektedir, ifadesiyle belirtilmiş) kabul edildiğinde akrabalık bağı bulunan bir beyliğe son vermiş olduğu da ifade edilebilir.

Önce Çaldıran zaferi, ardından da Dulkadır Beyliği'nin ilhakı Doğu Anadolu'nun Osmanlı hâkimiyetine geçmesini kolaylaştırdığı gibi; Diyarbakır'ın da bu dönemde ele geçirilmesi Şah İsmail'in aleyhine olmuştur. Bu dönemde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kontrol Osmanlılara geçmiş görünmektedir.

Bu noktada önce en büyük rakibi Safevilere ağır bir darbe vuran I. Selim Dulkadır Beyliği'ne de bir son verince Osmanlıların güney sınırında yeni komşusu olan Memlukler de asıl rakip hâline gelmiştir. Şimşirgil, Dulkadırlılara destek veren Memluklerin bir elçilik heyeti ile desteklerini belirterek onlara yapılacak hareketlerin kendilerine yapılmış sayılacağı ikazı yapılması sonucunda Sultan Selim'in Kansu Gavri'ye cevabı ise epey sert olduğunu belirtmektedir. Dulkadır Beyliği'nin ilhakı üzerine Osmanlıların Memluklere gönderdiği mesaj da yukarıda belirtildiği gibi çok açıktır. Yazara göre, böylece 1516 baharında görünüşte Safeviler üstüne yeni bir sefere çıktığını ifade eden Sultan Selim, Suriye ve Mısır ile birlikte kutsal topraklara sahip olan Memluklere karşı harekete geçmiştir. Kansu Gavri'nin ordusu ile Osmanlı ordusu "Merci'-i Dâbık" denilen sahrada karşılaşmış (24 Ağustos 1516) ve savaş Osmanlı galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Memluk sultanı da hayatını kaybetmiştir. Mercidabık zaferinden dört gün sonra Osmanlı padişahı Halep'e girmiştir. Bu savaş sonrası Hanefi baş kadısı dışında mezhep kadıları ile Halife III. El-Mütevekkil esir alınmış; Suriye, Lübnan ve Mısır'ın kilidi sayılan Gazze'ye kadar Filistin yolu Osmanlılara açılmıştır. Halep'te iken Osmanlı padişahının halifeden halifelik alametlerini de aldığı rivayet edilmektedir.

Bu olayların devamında, kitapta da belirtildiği üzere, I. Selim, Şam'a girerken (Eylül 1516 sonu), Tumanbay da Mısır'a kaçarak Kahire'de toplanan Memluk emirleri tarafından yeni sultan olarak ilan edilmiştir (10 Ekim 1516). Bu durumda Sultan Selim, Tumanbay'a mektup göndererek namına para bastırması ve hutbe okutması karşılığında Gazze'nin ilerisinde bulunan Mısır topraklarını Memluklere bırakacağını belirtmiştir. Aslında barış taraftarı olan Tuman-

bay yanındaki emirlerin etkisiyle elçiyi öldürtünce Osmanlıların Sina Çölü'nü geçerek Mısır'a hareketi kaçınılmaz olmuştur. Ocak 1517 tarihinde iki ordu arasında Ridaniye denilen yerde geçen ikinci savaşı kazanan Osmanlılar artık Memluk hâkimiyetindeki her yerin yeni sahibi olmuştur.

Bu dönemin önemli gelişmelerinden biri de, Ahmet Şimşirgil'in de belirttiği gibi, Osmanlı denizcilik faaliyetlerine önem verilerek tersanenin genişletilmesi faaliyetleri ve Akdeniz'de korsanlık yapan Barbaros kardeşlerin (Oruç ve Hızır Reis) Osmanlı himayesine alınarak bu devlet için mücadele etmelerinin sağlanmasıdır. Hatta Hızır Reis'e "Hayreddin" adını veren bizzat Sultan Selim'dir. Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında yardımcı kuvvet olarak donanmanın kullanıldığı bilinmektedir.

I. Selim'in, bir sonraki seferi için hedef olarak Akdeniz'deki (günümüzde Ege Denizi diye adlandırılan coğrafya da o dönemde bu isimle anıldığı için Akdeniz tabiri kullanılmıştır) Rodos Adası'nın belirlendiği söylentilerini de, yazar o dönemin kaynaklarından aktarılanlarla yanıtlayarak; I. Selim'in o dönemde bu kuşatma için yeterli donanıma, özellikle baruta sahip olunmadığını bildiğini ifade etmektedir.

Uzun Mısır Seferi dönüşü İstanbul'da bir süre işlerini takip eden I. Selim, 1520 yazında Edirne yolundayken Çorlu yakınlarında Sırt Köyü'ne gelindiğinde artık hareket edemeyecek hâle gelmiştir. Sultan Selim'e konulan teşhis "Şirpençe" denen öldürücü bir çıban çeşidiydi ve padişah yapılan tedaviye rağmen bu hastalığı atlatamayarak Edirne yolunda hayatını kaybetmiştir. Vefatı bölümünde özellikle I. Selim'e yakınlığı ile bilinen musahibi Hasan Can'ın aktardıklarının kullanılması da dikkat çekicidir.

Ahmet Şimşirgil'in I. Selim'e ayrılan bölümün sonlarına doğru yer alan "Şahsiyeti" kısmında (s.272-274) yer alan şu iki paragrafla bu Osmanlı padişahının dönemine dair bir özet yapılmıştır denilebilir:

"İslamiyet'e bağlılığı ve dini yayma ve din yolundaki bid'atleri yok etme yolundaki gayret ve himmeti son derece yüksekti. En büyük ideali Müslümanları ve İslam devletlerini bir bayrak altında toplamaktı. Bunun için gece gündüz çalışarak babasından devraldığı devletini iki katından fazla büyüttü. Akıllara sığmayan bu muazzam fütuhat dört yıl (1514-1518) gibi kısa bir süre içerisinde yapılmıştı.

Doğu Anadolu'da Safevilerden Erzincan, Kemah, Ayıntab, Mardin, Urfa, Diyarbekir ve çevresi, Ramazanoğullarına ait Adana, Tarsus ve havalisi, Memlüklerden el-Cezire, Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz'ı alarak ülkesine katmıştı. Bundan başka ehemmiyeti pek büyük olan İslam âleminin manevi hükümdarlığı manâsına gelmekte olan halifeliğe sahip olarak Osmanlı hükümdarlarının mevkilerini yükseltmiştir. İslamiyet'in ortaya çıktığı Mekke ve Medine'nin, Osmanlı Devleti idaresi altına girip, Selim Han'ın mütevazı bir tabir olan "Hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerefeyn" (İki şerefli beldenin hizmetçisi) unvanını alması İslam âleminde bu devlete olan hürmet ve itibarı kat be kat artırmıştır."

Bu güçlü ve azimli Osmanlı padişahı, hayatını kaybettiğinde yerine geçen I. Süleyman (Kanuni) da, babasının bıraktığı bu büyük mirası daha da büyütmüş ve Osmanlı tarihine adını altın harflerle yazdırmıştır. Bir sonraki sayıda da o dönem hakkında bir değerlendirme yapılması düşünülmektedir. O zamana kadar, bu yazıyı keyifle okumanız dileğiyle.

ÇİZGİ ROMANLI BULMACA

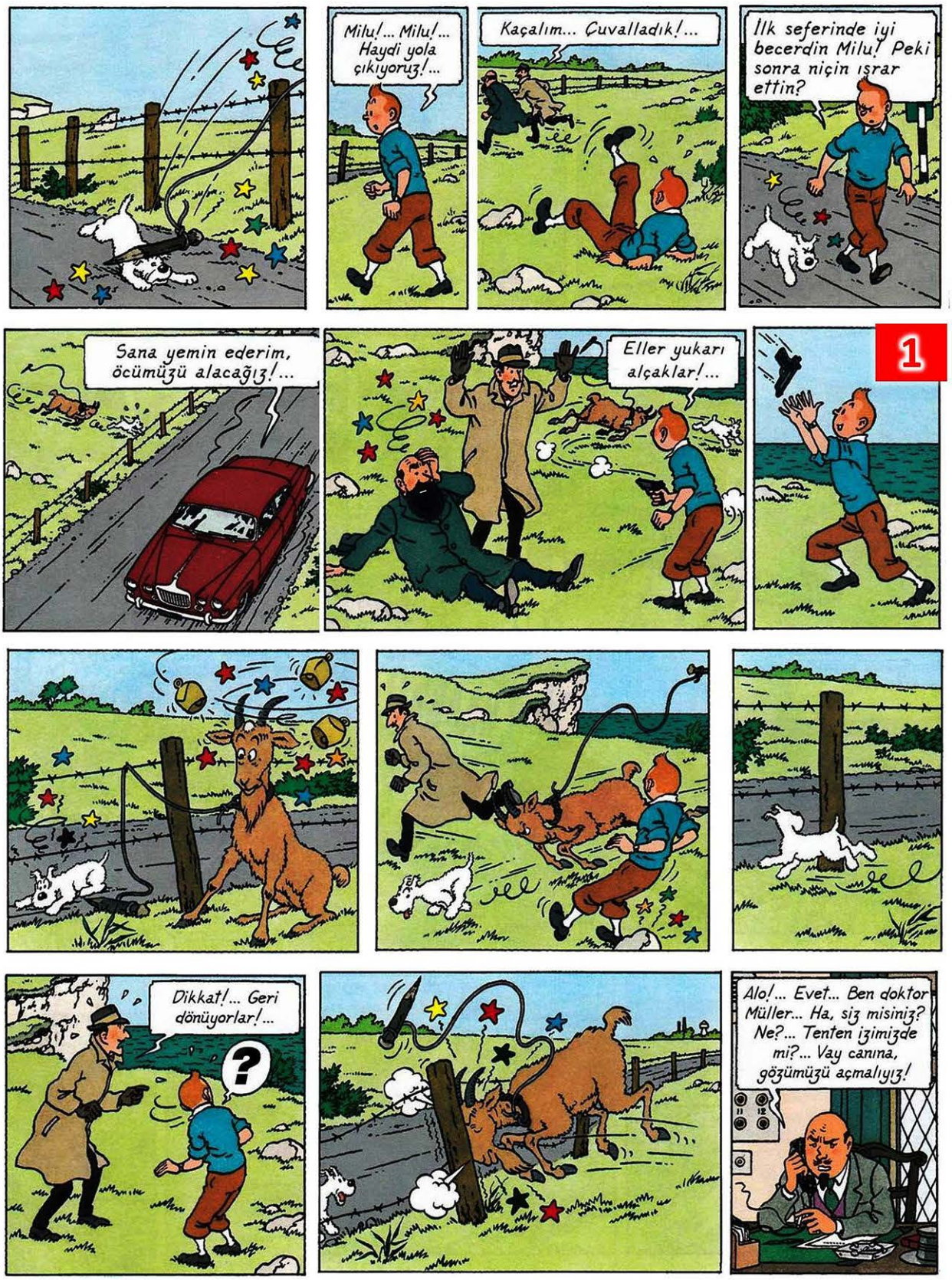

Hazırlayan: elvan adigüzel

Üstteki sayfa, Tenten'in ''Kara Ada'' adlı macerasından alındı. 13 kareden oluşan sayfada, hikayenin mini bir aksiyon sahnesi yer alıyor. Karelerin yerlerini değiştirdik elbette. Çünkü Hayal'et'in bu sayfası, adı üstünde ''Bulmaca'' sayfası.

Karakterleri ve hareketlerini takip ederek, kareleri doğru sıraya göre dizmenizi bekliyoruz bulmacamızda. Azıcık da ipucu verelim: Başlangıçta zorlanmamanız için İlk kareyi kırmızı etiketle belirttik. Doktor Müller'in telefonla konuştuğu kare, ise aksiyonun sona ermesinden sonra başlayan başka bir sahnenin başlangıcı. Yani bu kare, sayfanın son karesi oluyor. Eğlenceli vakit geçirmeniz dileğiyle...

Selcan Aktaş

N -ÖDÜL

BENİ ASLA BIRAKMA
(NEVER LET ME GO)

KAZUO ISHIGURO
(2017 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ)

Roman birçok ödül almış 1923-2005 yılları arasında "İngilizce Olarak Yazılmış En Etkileyici 100 Roman"dan birisi de olmuştur.

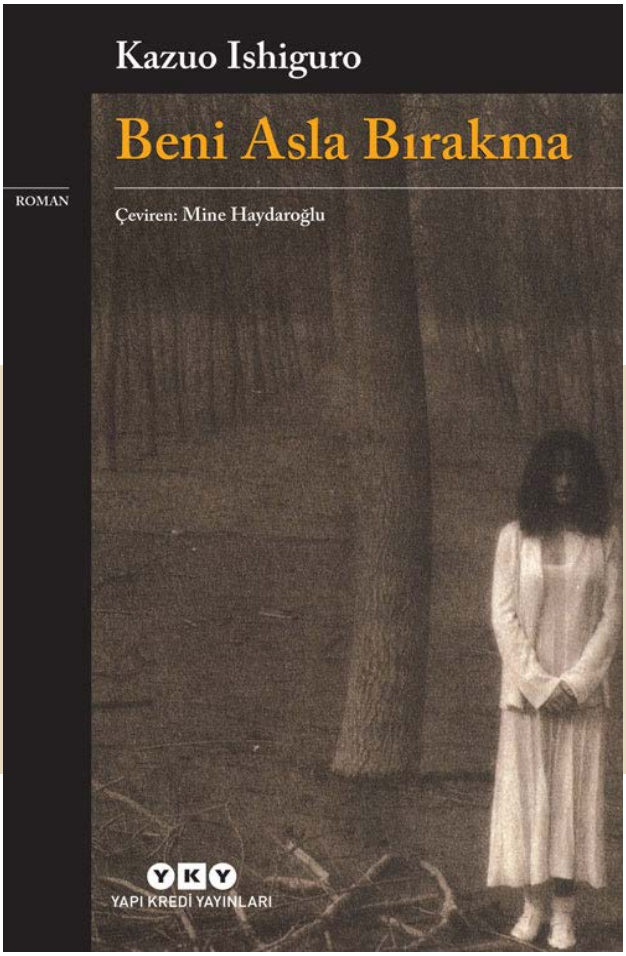

Beni Asla Bırakma İngilizce adı ile "Never Let Me Go" Nobel edebiyat ödüllü Japon asıllı İngiliz yazar Kazuo Ishiguro'nun ilk baskısı 2005 yılında yapılmış bilim kurgu türünde bir romanıdır.

Roman birçok ödül almış 1923-2005 yılları arasında "İngilizce Olarak Yazılmış En Etkileyici 100 Roman"dan birisi de olmuştur. Roman, dünyanın en saygın edebiyat ödüllerinden biri olan Man Booker Ödülünü (Man Booker Prize for Fiction) 2005, en iyi bilim kurgu romanı olan Arthur C. Clarke ödülünü 2006, National Book Critics Circle Award, Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği Ödülünü de almış 2005, en sonunda yazarına 2017'de Nobel edebiyat ödülünü de kazandırmıştır.

Türkçeye Mine Haydaroğlu tarafından çevrilen kitap organ

bağışı için klonlanmış bir kızın travmatik öyküsünü konu alır. Bir yetimhanede büyüyen Kathy klonlanarak dünyaya gelmiş ve insanlığa katkıda bulunacağı zamanı beklemektedir. Olayların genellikle geriye dönük bir şekilde anlatılması, karakterin çocukluğuna geri dönüşleri okuyucuyu insan klonlanması konusunda epeyce düşündürmekte ve eksi artılarını yeniden düşünme fırsatı sunmaktadır. Aile sevgisi olmadan birlikte büyüyen çocuklar her zaman kurallara uymak zorunda olsalar bile Kathy içten içe yanlış giden detayları fark etmiş ve farklılığını ortaya koymayı başarmıştır. Okul ve yetimhane olarak kullanılan mekânda "Madam" sıfatı ile bir bakıcının çocuklara eğitmenlik yapması ve onların düzenini sağlayarak otoriteye karşı gelmemelerini sağlamaya çalışması Kathy'nin en çok kafasını karıştıran durum olarak okuyucuya sunulacaktır.

Bu çocuklar büyüdüklerinde hayatî organlarını kopya olmayan ama bu organlara ihtiyaç duyacak şekilde hastalanan insanlara bağışlayarak öleceklerdir.

Edebiyatta birçok ödül layık görülen eser, bu başarısını beyazperde de sürdürmek istemiş ve senaryo haline getirilerek Mark Romanek'in yönetmenliği ile, filmin başrollerini Keira Knightley, Carey Mulligan ve Andrew Garfield paylaşmıştır. Bu filmden sonra romanın Japon Tvleri için yapılmış dizi film uyarlamaları da yapılmıştır.

21. yüzyılın distopik roman geleneğinin bir uzantısı olarak gelecek konulu bu roman, sağlık açısından mükemmel insanların yaşadığı bir dünya için organ bağışçısı olarak klonlanmış kopya insanların dramlarını ele alır.

Yaşadığımız son pandemi dönemini de düşünerek sağlık sektöründeki gelişmeleri göz önünde bulundurduğumuzda klonlamanın dünyanın zengin kesimine nasıl katkı sağlayacağını, insan nüfusunun kontrol altına alınacağını çok net bir şekilde görebiliriz.

Nobel Edebiyat ödülü verilen daha önceki eserlere baktığımızda çoğunun Batı kökenli olması fakat son dönemde Orta Asya kökenli yazarların da ön plana çıkması ve ciddi ödüller alması okuyucu kitlesini epeyce şaşırttı diyebiliriz.

Türkçeye çevrilen dokuz kitabı daha olan Ishıguro, edebiyat dünyasına yaldızlı harflerle yazdırdı adını.

İyi okumalar.

Züleyha Ekici

SİDERA'NIN DÜNYASI

Atmosferin en Sofistike gazı " Oksijen "

Dünya'nın ilk oluşum zamanı Prekambriyen döneminde oluştuğunu öngördüğümüz atmosferin günümüzdeki halini alana kadar değişim geçirdiğini söyleyebiliriz. Bu bilgilere milyarlarca yıl öncesinden kalan jeolojik örneklerden, atmosferin değişimini tahmin eden simülasyon programlarından ve Dünya'ya yakın diğer gezegenlerle yaptığımız karşılaştırmalardan ulaşabiliyoruz.

İlk atmosferin yapısında serbest halde oksijen bulunmuyordu. Serbest halde olabilecek tüm oksijen atomları, hidrojen veya yüzeydeki mineraller tarafından bağlanmıştı. Geçen milyarca yıl içinde Dünya'nın biyosfer ve atmosfer tabakaları beraber evrildikçe, fotosentezin yan ürünü olan oksijen atmosferin yapısını değiştirmeye başladı.

Günümüz atmosferinin yapısına bakacak olursak %78 azot, %21 oksijen ve %1 diğer gazlar bulunur. Atmosferde oksijen oranının artışıyla birlikte, tek hücreli organizmaların, devasa boyuttaki hayvanların oluşması ile canlı yaşamının gezegenimizde vuku bulması gerçekleşmiştir. Oksijen, bu devasa hayvanların ve tabi ki Kuaterner dönemine damgasını vuran biz insanların kullanabilecekleri hazır enerjiyi sağlamıştır.

Serbest halde bulunan oksijeni, canlılar fırsat bilip, enerjilerini arttırmanın yolu olarak kullanabileceklerini fark ettiler. Enerji üretimi için oksijeni kullanan canlılar, tek hücreliden çok hücreli komplike organizmalar oldular. Bununla da yetinmeyip, oksijeni etkili kullanabilen daha karmaşık daha sofistike canlılar oldular. Tüm canlılar içerisinde oksijeni etkili kullanabilenler uzun yaşamayı başardılar.

Sofistike canlılar listesinin başında ise biz insan bulunuyor. Fakat oksijeni etkili kullanabilen bazı hayvanlardan daha kısa yaşıyoruz.

İlk atmosferin yapısında serbest halde oksijen bulunmuyordu. Serbest halde olabilecek tüm oksijen atomları, hidrojen veya yüzeydeki mineraller tarafından bağlanmıştı. Geçen milyarca yıl içinde Dünya'nın biyosfer ve atmosfer tabakaları beraber evrildikçe, fotosentezin yan ürünü olan oksijen atmosferin yapısını değiştirmeye başladı.

Sanırım onlar kadar etkili kullanamıyoruz. Bunun sebebi kendimiziz. Peki neden oksijeni bir kısım hayvan gibi etkin kullanamıyoruz?

Oksijeni solunum yolu ile içimize alıyoruz. Nefesi burundan alarak akciğerlere gönderiyoruz ve solunumu gerçekleştirdiğimizi sanıyoruz. Ama durum tam olarak böyle değil.

Soluduğumuz oksijeni asıl kullanan hücre içi yapılardır. Bunun da ötesinde aslında oksijenle birleşip mutlu sona ulaşan, elektronlardır. Bizim canlılığımız, oksijen molekülü ile elektronların birbirine kavuşma aşkından gelir. Kavuşmazlarsa, önce hastalanır sonra da ölürüz.

Bu iki aşık oksijen ve elektron canlıların yaşam kaynağıdır. Oksijen atmosferden gelirken, diğer sevgili elektron nereden geliyor? Besin maddelerinden…

Besin maddelerini tüketmemizin amacı elektrondur. Tüm yiyecekler, hücre içinde en son elektronlarına kadar parçalanırlar. En son ürün elektronlardır.

Elektronlar koşarak oksijene kavuşurlar. Oksijen ile birleşince yiyecek yanmaktadır. Sobadaki odun ve ateş gibi, oksijen ile elektronlar yanar. Bu yanmadan aynı sobadaki gibi ısı çıkar ve bu bizim vücut ısımızdır. Isı ile birlikte asıl ihtiyacımız olan enerji elde edilir.

Enerji üretebilmek yalnızca oksijenin mevcudiyetiyle mümkündür. Oksijen olmazsa hücrede yanma gerçekleşmez. Olsa bile bu harlı, alevli olmaz ; dumanlı, isli bir yanma olur ki bu da başımızın belada olduğunun ilk göstergesidir. Öyleyse sofistike canlı olabilmek oksijeni etkili kullanabilmeyi gerektiriyor. Çünkü oksijenin amacı daha fazla enerji çıkarmaktır. Hangi canlının enerjisi fazla ise onun hücreleri daha çok iş yapabilir ve daha uzun yaşar.

Basit mantık ile iyi motor –iyi benzin = çok yol…

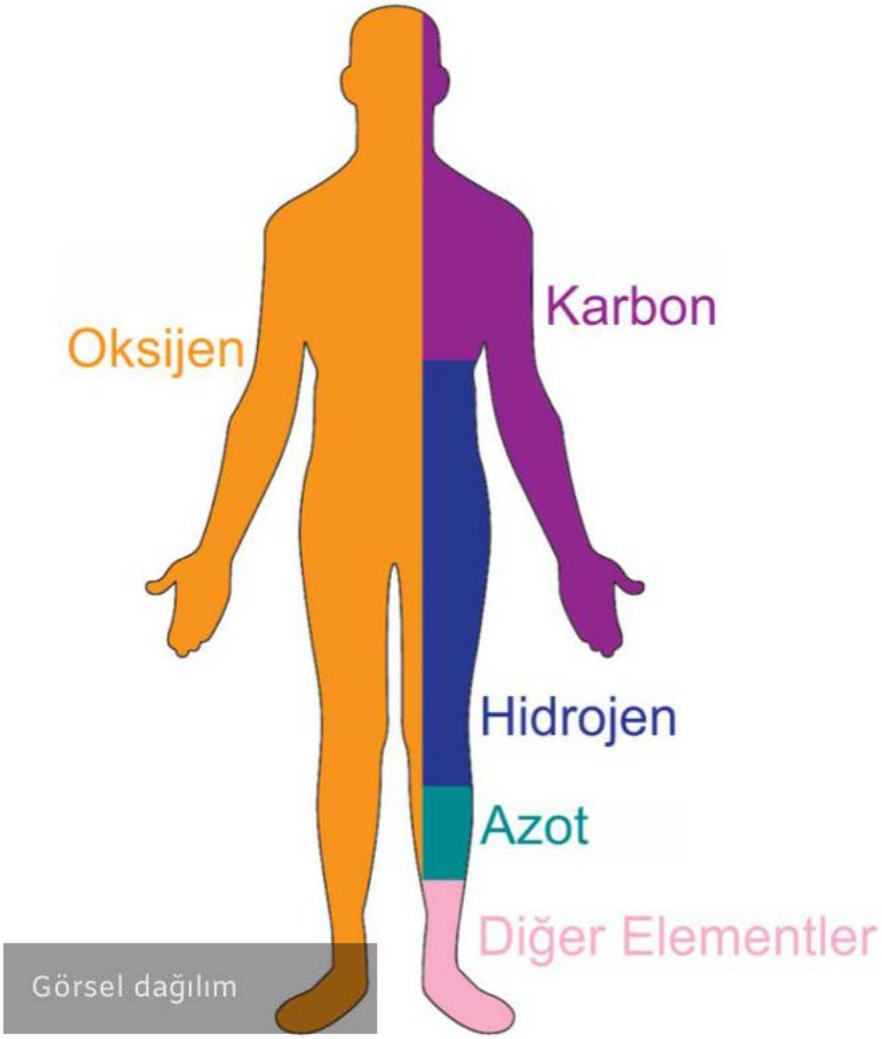

Görsel dağılım

YAYINEVİ

TALAS YAYIN DAĞITIM

ÜNLÜ ÇOCUK MASALLARI

Yazar: Mehmet Buğra - Çizer: Mehmet-Gülhan Sevinç - Yayına Hazırlayan: Mehmet Buğra – Kapak Tasarım: Sümeyra Avcı - İlkokul 1. Sınıf - 1. Hamur, 80 gram - 368 sayfa (20 x 16, 1 x 48)

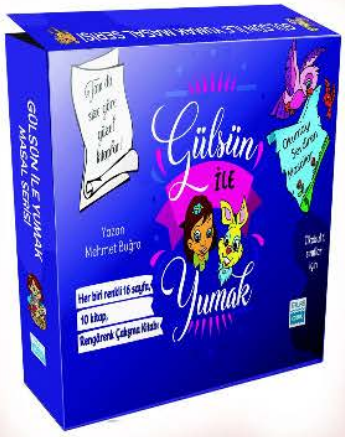

GÜLSÜN İle YUMAK

Yazar: Mehmet Buğra - Çizer: Mehmet-Gülhan Sevinç - Yayına Hazırlayan: Mehmet Buğra – Kapak Tasarım: Sümeyra Avcı - İlkokul 1. Sınıf – 1. Hamur, 80 gram - 184 sayfa (10 x 16, 1 x 24)

ÇİZGİ ROMANLI BULMACA ÇÖZÜMÜ

Hazırlayan: elvan adıgüzel

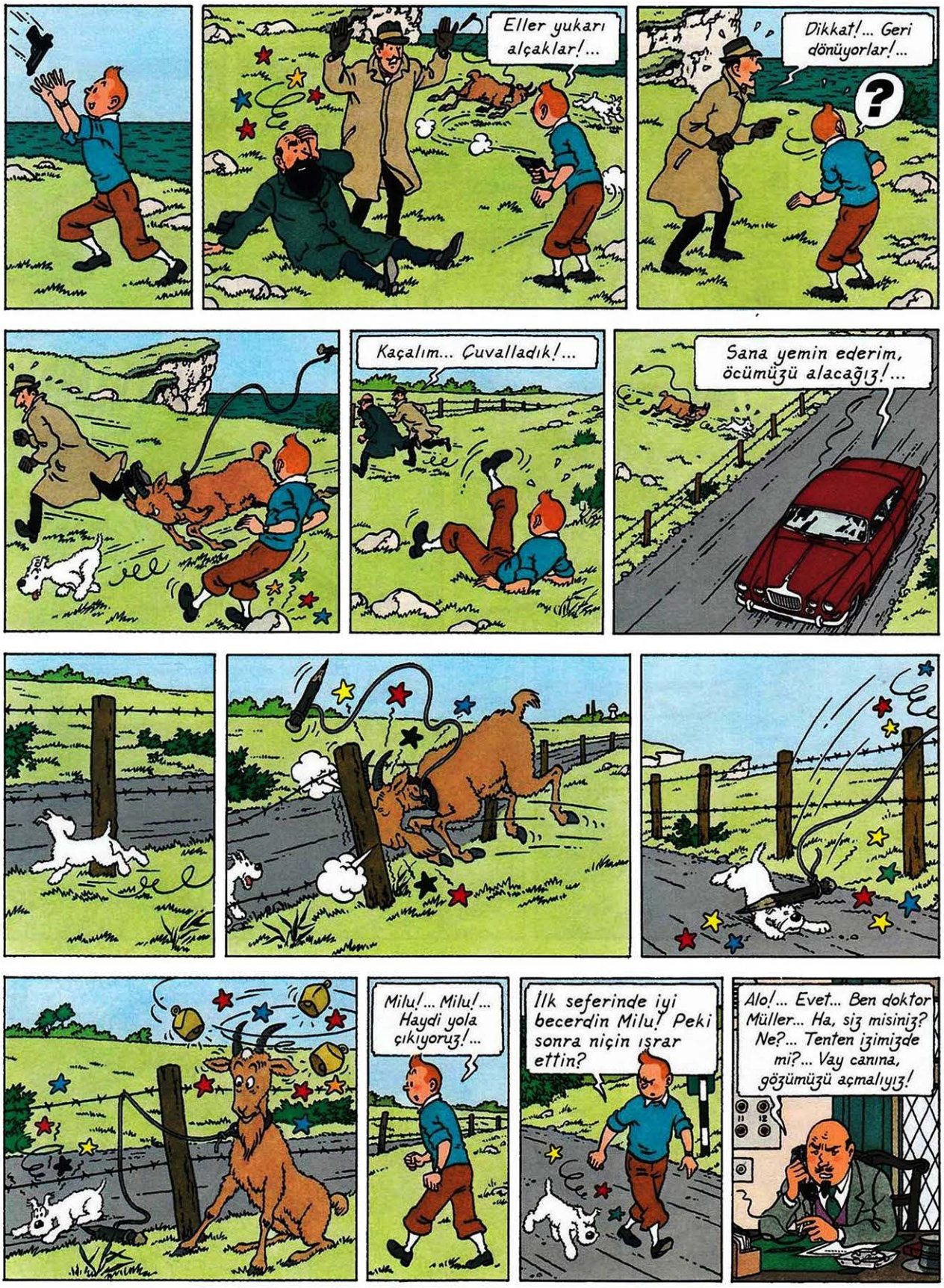

Röportaj: Sibel Çelikel

EDİRNE BALON HANGARI ÖNÜNDE BALONCULUK ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Selimiye camiinin üzerine kar yağardı kışları. Bu zamana ait olmayan haliyle Selimiye ve daha birçok tarihî güzelliğiyle Edirne sanki meydan okurdu çağın saçmalıklarına. Her şeyin her zaman yoluna gireceğini, zamanın her şeyi iyileştireceğini hissederdim hep Edirne'de. Tabi bunlar benim öznel bakışım.

Edirne'yi her zaman sevmişimdir. Herkesin üniversite okuduğu şehir özeldir. Benim için de öyle… Sanki bana her zaman kucak açtı bu şehir. Bir annenin şefkatli kolları gibiydi. Bana hep iyi davrandı, güvende tuttu. Hayatı keşfetmek istediğimiz ama bir o kadar tecrübesiz olduğumuz ilk gençlik yıllarımızda hem hayata karşı merakımı giderecek kadar ilginç ve gizemli hem de tehlikeden uzak olacak kadar küçük ve özünü koruyan bir şehirdir Edirne.

Selimiye camiinin üzerine kar yağardı kışları. Bu zamana ait olmayan haliyle Selimiye ve daha birçok tarihî güzelliğiyle Edirne sanki meydan okurdu çağın saçmalıklarına. Her şeyin her zaman yoluna gireceğini, zamanın her şeyi iyileştireceğini hissederdim hep Edirne'de. Tabi bunlar benim öznel bakışım. Nesnel bir bakışla Edirne Türkiye için çok önemli ve özel bir butik şehir. Bu şehrin bize sunacağı sürprizlerinin bitmediğini daha nice gizemli hazinelerinin kapağının aralanması gerektiğini arkadaşım Kutalmış BAYRAKTAR bana hatırlattı. Kutalmış'la geçtiğimiz Nisan ayında Edirne Balon Hangarı üzerine bir röportaj yapmıştık. Kutalmış'ın Edirne Balon Hangarını işlediği "Edirne Havacılık Müzesi" başlıklı bir makalesi yılda iki kez yayımlanan **ETTDERGİ**'de yer almıştı. Bu makaledeki bilgileri yerel basının da bulunduğu bir kütüphane etkinliğinde sundu, yerel basın bu çalışmaya önemli bir yer ayırdı ve çok geçmeden TRT kendisiyle bir haber yayımladı. Ben de bunun ardından **Trakya Dergisi** için Nisan 2021'de hem Edirne Balon Hangarını hem de Edirne Havacılık Tarihini sormuştum. İfade ettiklerinden en çarpıcı olanı, günümüze atıl vaziyette gelen Edirne Balon Hangarı, Balkan Savaşı tarihi için günümüze gelen

en önemli somut mirası olduğu düşünüldüğünde **UNESCO Dünya Mirası Listesi**'ne hazırlanacak kadar çarpıcı bir avantaja dönüşebilir. Trakya Dergisi Mayıs ayında yayımlanan makaleyi merak edenler academia hesabımda paylaştığım bağlantıya erişebilirler. Trakya Dergisi'ndeki makalede Edirne Havacılık Tarihi'nin bilinmeyenlerine doğru bir yolculuğa çıkmıştık. [1] Bu kez bir başka Edirne Balon Hangarı bağlamında bir havacılık sohbetini **Hayal-et Resimli Mecmua**'nın okurlarına açıyorum.

HEM GEÇMİŞE HEM GELECEĞE YOLCULUK

En iyi röportaj görüşmecinin gündeme gelen aksiyonunun eğer belli bir yere, mekâna bağlanabiliyorsa o mekânı öne çıkaracak şekilde yapılan röportajdır. Bu yüzden bir kez daha yolum Edirne ve onun balon hangarı… Nisan'dan Temmuz başına, Edirne Balon Hangarı başlığında herhangi bir gelişme oldu mu diye sorduğumda Kutalmış bana, dünyaca ünlü fotomuhabir, gazeteci, maceracı, çevre eylemcisi **Coşkun ARAL**'ın sahibi olduğu yeni kanalı **HABİTAT TV**'nin programlarından biri olan **İYİ YAŞA**'nın Edirne bölümü için kendisiyle hangarın önünde sunucu Mukaddes CANSU'yla yaptıkları röportajından bahsetti. Kamera arkasında ise Coşkun ARAL ile de zaman geçiren Kutalmış, Coşkun ARAL'ın **Kafa Dergisi**'nin geçmiş sayılarından birindeki hangar hakkında yazısı olduğunu öğrendi.

Edirne Balon Hangarı heybetli bir yapı… Bu görkemi mekânın karşısına geçip görünceye dek birçoğumuz ilk kez bu sayfalar aracılığıyla hissedebilecek. Bir tarihe ve aynı zamanda gelecekteki bir müzenin hayaline bakmanın gizemini sizlere kalemimin gücü yettiğince aktarmaya çalışacağım. Hem geçmişe hem geleceğe yolculuk. Uhrevi bir his… Umarım proje (gönüllerdeki havacılık müzesi projesi) bir an önce hayata geçer ve siz değerli okurlar da bu gizemin kapılarını aralayabilirsiniz.

1Temmuz 2021 günü çok sıcak bir Edirne günü… Kutalmış Bayraktar beni karşıladı ve şehrin dışında olan hangara doğru yola çıktık. Hangara giden kısa yolculuk sırasında hemen sorularımı yöneltmeye başlıyorum:

Sibel ÇELİKEL: Edirne Havacılık Müzesi ve Balon Hangarı çalışmalarınız neye dayanıyor?

Kutalmış BAYRAKTAR: *2010 yılı kadar eskiye gider. Arkadaş ortamlarımızda konusu olan ve eski haritalarda görülen bu yapıyı keşfe çıkmaya başlamıştık. Oldukça ilgimizi çekmişti. Son yıllarda daha bilindik bir başlıkla "**Liminal Space**" diye önümüze çıkan kimsesizliğin, unutulmuşluğun rahatsız ediciliği, ben ve arkadaş grubuma çok cazip gelirdi. En çok arzu edilen olmasa bile en az ele geçen hislerin başından biri tekinsizliktir. Hisler borsasında bir altın değildir ama paladyumdur. Edirne Balon Hangarı, Edirne Büyük Sinagog'u veya yine o yıllarda inanılmaz hoşumuza giden şimdi ne yazık ki yapının kökeniyle alakalı olmayan yeni kimliğiyle Edirne Elektrik Santrali gibi mekânlarda uzun bir geçmişin sessizliği sizi korkutmaktansa korkunun eşiğinde bırakırdı.* Üç yapının o dönemki ortak özelliği terk edilmiş*likleri ve anıtsallıklarıydı… Bu üç yapıdan korkunun eşiğini damarlara dağıtan elimizde kalan tek serum Edirne Balon Hangarı... Kentten kornaların köpek ulumalarına dönüştüğü bir uzaklıkta… Tekinsizliğe iflah olmaz zaafım bir yana ilk gördüğümden bu zamana hiç gitmeyen bir soru var kafamda: Nasıl olur da böyle bir yapı işlevsiz, çürümeye bırakılmış haldedir. Dünyanın her yerinde **post-industrial** denilen bu tür mekânlar yani eski tersaneler, antreopolar, terk edilmiş itfaiye binaları, unutulmuş rüzgâr değirmenleri, mezbahalar, buzhaneler, bunkerler, ilişkin olduğu coğrafya ve toplumda sadece çok duyarlı kimselerce ziyaret edilen yapılar olmakla beraber bir anda bir mumya gibi dirilirler. Bu tür yapılara ilk kez gittiğinizde -hele bizim gibi dumanlı bir gecenin ıslak araba farlarıyla eski bir haritaylasanız- yüreğinize dokunan kuş tüyü, küçük bir çıtırtıyla boğazınıza, burnunuza gelir dolanır, gerilim gres yağı kokulu bir* eşikte bekler. *Bir Emevi mirası Ürdün çöl kasrı **Kusayr Amra**'nın yeniden keşfedilme hikâyesini hatırlayalım: Arap ahali metruk hale gelen asırlar öncesi atalarının miraslarına -orada cinler yaşıyor söylentisiyle- bir kere bile ziyaret etmeden korkuyla dışladı. Böylece yapının* eşsiz duvar resimlerini keşfetmekte Çekyalı ***Alois Musil**'e nasip oldu. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nin en*

1 https://www.academia.edu/49468938/Edirne_Balon_Hangarı

önemli yapılarından biridir... Maceraperestlerce kalp masajı yapılan bu mekânlar uyandıkları bazen asırlara yayılan uzun uykudan sonra kültür mekânı olurlar, kökenleri endüstriyel dahi olsa… Çünkü ***modern, çağdaşta eskidir artık!*** *D*ünyanın birçok *yerinde bu t*ür yapılara bu işlev bir refleks gibi verilir*... Tekrar başa dönelim, b*üyüleyici bir şeyle ilk karşılaştığınızda yapacağınız şey nedir, onun *hakkında bilgi sahibi olmaya karşı çılgınca arzu… Benim Edirne Balon Hangarıyla kurduğum bağ da* böyleydi…

ANLATACAK DERİN HİKÂYELERİ OLAN ANITSAL BİR YAPI

Sohbet ederek yapılan kısa bir yolculuktan sonra sözünü ettiğimiz "Balon Hangarı"na varmış oluyoruz. Hangarın olduğu bölge metruk bir arazi, evsiz köpeklerden başka hiç kimse yok. Arabayı park edip bir patikadan yürüyoruz. Binanın olmadığı dönemlerde Palahor Deresi mevkii diye bölgedeyiz ama ortada bir dere yok şu anda. Kurumuş olmalı.

Binaya yaklaşıyoruz. Hakikaten ciddi bir onarıma ihtiyacı var ama bu haliyle bile etkiliyor insanı. Sadece abidevi kütlesiyle bile anlatacak çok şeyi olan bir yapı... Zemindeki çakıl taşı dikkatimizi çekiyor ve orada bağlantıları yapılmadığı için havada kalmış bir köprü var. Yani köprüye bağlanacak yan yol yapılırsa bizim hangar k**üçücük bir trafik adasının ortasında kal**acak.

Bir yandan binanın etrafında dolanıp keşfetmeye çalışıyor bir yandan da bulduğum güzel açılardan fotoğraf karesi yakalamaya çalışıyorum. Ben fotoğrafları çekerken Kutalmış dikkatimi çekmesi gereken detaylar hakkında beni bilgilendiriyor: "*Betonarme bir yapı olmasına rağmen kâgirdeki pratikler tersine mantıkla var edilmiş, böylece silmeler ve silmelerin kavuştuğu bezeme kabartılar var. Çok zarif. Bu silmeler hazırlanan* **çok ince beton kalıpla***rla yapılmış. Bunların benzerini İstanbul'un İstiklal Caddesindeki apartmanlarda görüyoruz. 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı çeşitli yapılar var. Bu çimentolu bağlayıcıya kazandırılmaya çalışılan zarif bezeme anlayışı sonradan devam etmemiş bir geçiş unsurudur. Bu yüzden, incelediğimiz bu yapı sadece Türk havacılığı açısından değil aynı zamanda Türk modern mimari ve inşaat tarihi açısından da önemli özellik taşıyor."* diyor. Hakikaten etkileyici özellikler.

Sibel ÇELİKEL: Önceki röportajda [2]çok güzel ifade etmiştin fakat yine sorarsam Edirne Balon Hangarı'nın mimarisi hakkında ne diyebilirsin?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Edirne Balon Hangarı için en istisnai özellik kullanılan yapı malzemesinin betonarme olmasıdır. Türkiye erken betonarme tarihinin ilk yapılarından biridir. Türkiye'nin betonarme kullanımına dair bilgi edinmek isteyenlere* ***Onur Karahan*** *tarafından* ***Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları dergisi****nde yayımlanmış* ***Türkiye'de Betonarmenin Erken Kullanımı ve Gelişimi Sürecinde Hennibique Betonarme Sistemi*** *adlı makaleye bakabilirler, internet erişimi serbest... Karahan'ın çalışması* ***Le Béton Armé*** *isimli* ***François Hennebique****'in ortaya koyduğu demir hasır donatının çimento bağlayıcıyla inşaat mukavemeti oluşturma prensibini ifade eden betonarme sistemini tanıtan bir yayın organıdır. Bu derginin 1913 yılında yayımlanan 177. ve 180. sayılarda Türkiye'de yer alan betonarme sistemli yapıların basit bir envanter bilgisi bulunmaktadır, Karahan da 2015'de yayımlanmış çalışmasında bunu tartışmaktadır. Makalenin yayınlandığı yılda (2015) o*

2 https://www.academia.edu/49468938/Edirne_Balon_Hangarı

sıra şu an olduğu gibi popüler olmaması hasebiyle Edirne Balon Hangarı'ndan bahsedilmiyor ama şunu okuyabiliyoruz, Harbiye Nezaretinin üstlendiği ilk betonarme yapı Sarayburnu Hangarı'dır. Havacılık tarihi kroniklerini taradığımda böyle bir hava hangarı olmadığı sonucuna erişerek bunun bir hava hangarı olmadığı sonucuna eriştim. ***Fethi Kural****'ın* ***Kuruluş Yıllarında Türk Askerî Havacılığı Belgeleri (1909 - 1913)*** *adlı çalışmasında Edirne Balon Hangarı'nın Miladi Takvimle 8 Şubat 1912'de Erkan-ı Harbiye Kıtaatı Fenniye dairesinde balonun tam da şu an yer aldığı mevkisi tarif edilerek "betonarme" olarak inşaa edilmesi karar ve emrine dair bir belgeyle karşılaşıyoruz. Bu Türkiye betonarme tarihi için çok erken bir tarihtir. Çünkü Darıca'da bulunan Aslan Çimento Fabrikası ve Eskihisar'da bulunan Eskihisar Çimento fabrikaları Avrupa'nın çimento tedarikçisi olmaya başladığı bir tarihtir bu. Edirne Balon Hangarın bulunduğu konumun hem Batı hem de Kuzey-Batı cephelerini görebilmesi oldukça stratejik bir tercih olmalıdır. Uydudan bu konuma bakan herkes topografik avantajını görecektir. Yapı orta ana bölme ve yanlarda hem yapıyı destekleyecek hem de birçok levazımatın saklanacağı eğik beton çatılı bölmeler mevcut. 1912'de inşa edilen yapıda çok enteresan detayların başında betonarme olmasına rağmen kâgir yapılarda görülen* ***silme****ler (rölyefli su yolları) mevcut. Bunları oluşturabilmek için ince çimento kalıpları hazırlanmış olmalı… Bu da erken betonarmenin kâgir bir mimari sözlükle ama yeni bir teknolojiyle yapıldığını ortaya koymaktadır. Önemli bir istisna, bir ara geçiş formu…* ***Türkan Uzun****'un* ***Geç Osmanlı - Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Pratiğinde Bilgi Ve Yapım Teknolojileri Değişimi Erken Betonarme İstanbul Örnekleri: 1906-1930*** *adlı tezinde çimentonun meşhur Mimar Kemaleddin'in eseri Edirne Tren Garının cephesinde de kullanıldığını okumaktayız. Bundan daha erken bir Edirne betonarme yapı örneği okunmamaktadır. Hal böyleyken şimdilik bilgilerimizle Edirne'nin ilk, Türkiye'nin de öncü betonarme yapılarından birisi, bu Edirne Balon Hangarı'dır.*

Binanın içi çok gezilebilir durumda değil. Kulaktan dolma bir bilgi olarak bir dönem domuz ahırı olarak kullanıldığı söyleniyor. Binanın içinde biraz ilerleyince orada rastladığım birikintinin ne olabileceğini merak ediyorum. Kutalmış Bayraktar bana onun "akmış, erimiş, kristalize olmuş, kararmış halde tuz" olduğunu söylüyor. "Nasıl yani? ***Tuzun burada ne işi var ki?****" diye düşündüm. Meğer karlı havalarda yollara at****ılan tuz burada bekletiliyormuş.***

Kutalmış'la bu konuda yaptığım ve Trakya Dergisi'nde yayınlanan ilk röportajdan bu yapının 1912'de yapıldığını ama Osmanlı Ordusunda askeri balonculuk faaliyetlerinin başlaması için ilk adımların Balkan Savaşı'ndan önce hatta 1911'deki Trablusgarp savaşından dahi önce başlayan girişimlere dayandığını konuştuğumuzu hatırlıyorum.

Sibel ÇELİKEL: Doğruysam beni onayla, bu Türk balonculuğu için bir ilk değil mi?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Evet, ilk askerî balonumuz burada faaliyet göstermiş ve bu yapı da onun evidir.*

Sibel ÇELİKEL: Önceki röportajımızda burada yer alan balonun yükseldiği fotoğraflar vardı, buradan itibaren neler diyebilirsin?

Kutalmış BAYRAKTAR: *20 Haziran 1912'de ilk kez uçurulduğunu tıpkı Hayal-et gibi resimli bir mecmua olan dönemin yayın organı Şehbâl'de 14 Temmuz 1912 tarihindeki bir makalede fotoğraflarıyla verilmiştir. 20 Haziran 1912'deki tecrübe bir tatbikat tecrübesiydi ne yazık ki 1912 Ekim'inde* ***önce*** *Karadağ'ın, sonra Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın da Osmanlı Devleti'ne savaş açmasıyla başlayan Balkan Savaşı sürecindeki operasyon havalanışı 6 Kasım 1912'de planlanmış fakat hidrojen gazı eksikliği nedeniyle istenildiği şekilde gerçekleştirilemediğini okumaktayız.*

Sibel ÇELİKEL: Edirne Balonu varoluş amacı olan Balkan Savaşı sırasında hiç havalanamamış mı?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Havada görüldüğünü Londra Daily Mirror muhabiri Bernart Grant'ın gözlemine dayalı yazısı çeşitli kaynaklarda okunuyor.*

Balon Hangarı'nın etrafından saha notları almaya çalışıyorken, Trakya Dergisi'nin Mayıs 2021 sayısında gerçekleştirdiğimiz röportajdaki bu kısmın üzerinden

geçiyoruz (Ben fotoğraf çekerken o okuyor). Kutalmış'a şu **Londra Daily Mirror muhabiri Bernart Grant'ın** *gözlem*ini soruyorum:

Kutalmış Bayraktar: ***Kürşad Karacagil****'in "****Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti Havacılık Faaliyetleri****" makalesi bu işe başlarken ilk okuduğum makalelerden biriydi, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun "Osmanlı Havacılığına Genel Bir Bakış" başlıklı kitap bölümüne referans vererek aktarıyor. Al bak burada (telefonundan kişisel bulut arşivinde yer alan Edirne Balon Hangarı için tüm etütler klasörüne erişiyor.): "Kuşatma mevzilerinden yükselmekte olan duman bulutlarını seyretmekte idim ki Edirne'nin büyük caminin dört uzun minaresinin sol tarafına doğru bir şey göz kırpıp parladı. Bu güneş ışınlarını yansıtan bir hava aracının ipeksi parlayışıydı. Bir puro şeklinde bu araç yavaş ve düzenli olarak epeyce yükseldi. Ancak bir ucundan bağlanmış olduğunu sanıyordum. Yükselme sakin bir havada aşağı yukarı 10 dakika sürdü. Sonra birden bir şimşek gibi bir patlama oldu ve aracın sol tarafına bir gülle atılmıştı. Ben bağırmıştım. Bu naif aracın patlayarak yok olduğunu sandım. Ama birkaç saniye sonra duman dağılınca aracın eski konumunda düzgün bir şekilde durduğunu gördüm. Bu ölüm makinesinden isabet almamıştır. İkinci bir gülle sağ tarafta uzakça bir yerde patladı. Bir saat boyunca yerden sürekli olarak onu parçalamak için güllelerin atıldığını, fakat hiçbirinin isabet etmediğini seyrettim. Bu aracı kullanan pilotların isimlerini bilmiyordum ama her kim iseler havada bu gülle yağmuru ortasında durmalarını sağlayan cesaretleriyle övünebilirler."*

Balonun Balkan Savaşı Edirne Cephesindeki **görevi,** *gözlem-istihbarat ve topçu ateşlerinin bu gözlemden elde edilen karşı tarafın manevralarına göre düzenlenmesi işidir. İşbu, ateş gücünü nokta atışa getirmek içindir. Tam bu noktada Kutalmış Bayraktar'ın önceki röportajda ifade ettiği "... Hatta biz bu konuda balonu verimli kullanamıyoruz ama 28 Ekim 1912 tarihinde Bulgarların Kemal Köy civarından uçurduğu balonun gözleme dayanan istihbaratları dolayısıyla Bulgar direncini kırmak için planlanan Türk taarruzu, Edirne Kalesinin Bulgar topçu ateşleriyle bunaltmasıyla gerçekleştirilemedi. Bu da Bulgarların balonlarını verimli kullandıklarını göstermektedir..." Balkan Savaşı'nda Türk Ordusu gibi Bulgar Ordusunun da bir balonu var ve onlar ellerindeki teknolojiyi kendi çıkarları için daha şanslı kullanmışlar.*

Sibel ÇELİKEL: Hangar hala burada ama Balkan Savaşı'ndan sonra bu hangarda yer alan balona ne oldu, bilgin var mı?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Bu konuda ulaşabildiğim tek kaynak şimdilik,* ***Yavuz Kansu****,* ***Sermet Şenöz*** *ve* ***Yılmaz Öztuna****'nın kaleme aldığı "****Havacılık Tarihinde Türkler 1****" adlı enfes kitaptır. Orada bu topçu ateşlerini düzenlemek için Balkan Savaşı sonrasındaki Birinci Dünya Savaşı hazırlıkları kapsamında Edirne Balonunun önce Çanakkale'ye gönderilmesi düşünüldüğü fakat düşman hava hâkimiyeti dolayısıyla görev yapamayacağı gerekçesiyle İstanbul Beykoz'da bir sabit balon müfrezesinde başrol oynadığı okunmaktadır. Bizim Parseval tipi dediğimiz bilindiği ilk tabiriyle Edirne Balonu, sonrasında Beykoz Balonu oluyor. Eserde Beykoz Sahasında, balonun sepetinde ve etrafında askerlerin yer aldığı fotoğraflarda bulunmaktadır. 1916 yılının Kasım ayına gelindiğinde Beykoz Sabit Balon Müfrezesi Dicle Sahasına yani Irak Cephesine taşınıyor. Ön cephede mi yoksa Elazığ gibi geri cephede önlem amaçla mı kullanıldığından emin değilim. Bu konuda referans vereceksem* ***Osman Yalçın****'ın "****Havacılık,***

Hava Gücünün Doğuşu ve Birinci Dünya Savaşına Etkisi*" adlı makalede 6. Ordu emrine verilmek üzere yola çıkmış balon için Cerablus'tan öteye geçemediği ifade edilmiştir. Bahsi geçen balon Beykoz'dan taşınan balon olmalıdır. Zaten dünya savaşında topu topu üç balon birliğimiz bulunmaktadır. Çünkü İngilizler Irak Cephesinde avcı uçaklar bulunduruyor. Bu yüzden savaş doktrini bir kez daha değişmiştir. Balkan Savaşı sonrasında bu savaş öncesinde sipariş edilmiş diğer balonlar da ülkeye geliyor ve aslında Edirne tecrübesindeki başarısızlıklar tecrübelerle bertaraf ediliyor. Güdümlü balonlar Birinci Dünya Savaşı'nın Almanların Britanya taarruzlarında, önleme uçaklarının gösterdiği gelişime paralel olarak ciddi kayıplar vermiştir. Kısacası balonculuk bizde bu işin savaş stratejilerindeki sonuna doğru başlıyor. Yani filmin sonuna yetişiyoruz.*

Sibel ÇELİKEL: Sen ısrarla balon dedin fakat bana sorsan ben zeplin derdim. Balon ile zeplin arasındaki fark nedir?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Bu konuyu çocukluk kahramanlarımdan biri olan Coşkun Aral'la da konuştuk (Havamı da atayım bakışı). İnsanlı balon teknolojisi uçak teknolojisinden yaklaşık olarak 120 yıl eskidir. Hatta Brezilyalı **Bartolomeu Lourenço de Gusmão**'nun çalışmalarını da sayarsak neredeyse 200 yıl kadar eskidir. Ama sıcak hava ile uçan nesneler oluşturma, biliyorsun ki uçan kandillerin mazisiyle başlar. Kitaplar bu uçan kandilleri (şimdilik) MS. 3. yüzyıl Çin'ine mal ediyor. İlk duyanlarda büyük bir hayret uyandıran şu bilgiyi duyur: Kayıtlara geçen **Türkiye'deki ilk insanlı balon uçuşu, 1785** yılında **Sultan I. Abdülhamid**'in katıldığı bir törende Topkapı Sarayı avlusundan bir balonla gerçekleştirilmiştir. Balon Kadıköy'ü geçmiş ve Bursa'ya ulaşmıştır. Osmanlı Arşivlerinde ise, günümüzde kulağa çok esprili gelen bir hava hadisesi bulunmaktadır, Miladi takvime göre 2 Kasım 1803 tarihinde Bosna Hersek'in Batısında yer alan Bihaç Kenti civarına düşen balon resmi rapor oluşturanlarca çadıra benzetilmiştir. Edirneli minyatür ustası Levni'nin Sûrname adlı şenlik kayıtlarında basit roket teknolojileriyle uçurulan çadırlar görülmektedir. Dolayısıyla bu benzetişe köken olan imgelemi anlayabiliyoruz. Nasıl ki, uçakların ya da daha teknik tabirle insan kontrollü havadan ağır uçan hava taşıtlarının icadı dünyada büyük bir kabul ile **Wright kardeşler**e atfediliyorsa, havadan hafif taşıtların yani balonların icadı da **Montgolfier kardeşler**e atfedilir. Montgolfier biraderlerin 1782 yılındaki denemelerine veya **Robert kardeşlerin** 1783'deki başarılarına burada girmeyelim. Bu tarihten itibaren ilkel balonların savaşlarda gözlem amaçlı kullanıldıklarını belgeleriyle biliyoruz. Mesela Napolyon Bonapart'ın ordusunda kullanıldığını biliyoruz. Gelelim modern balonlara, bunları kısaca üçe ayırırlar: İlki, Sert gövdeli olanlar ki bunlar Almanların Zeppelin firmasının ürünleridir. Gövde, balon denildiğinde aklımıza ilk gelecek şekilde esnek değildir. Buluş, Alman General **Kont Ferdinand Von Zeppelin**'in 1875'deki çalışmalarına kadar gider. İlk etapta başarılı olamayan Von Zeppelin 1898 yılında patentini almıştır. Bu patent alma olayı biraz karışıktır aslında Kuzey Hırvatistan'da kereste işi yapan Macar Yahudisi **David Schwarz**'ın o zaman için çok yeni bir malzeme olan alüminyum gövde kullanımı üzerine ortaya attığı fikirler sonrasında çok büyük önem kazanacaktır. Schwarz, Avusturya-Macaristan Savaş Bakanı'na fikirlerini iletmiştir ama hükümet bu yeniliğe ayırabileceği bütçeyi bulamamıştır. Schwarz'ın metal gövdeli havadan hafif aracına Çarlık Rusyası'ndan destek gelmiş, böylece St. Petersburg'da bir sunum yapmıştır. Bu sunumun detayları ileri seviyedeki bir havacılık tarihi tartışma konusudur. Bu sürede onunla yakınlaşan ve ona eşlik eden girişimci **Carl Berg**, gelecek başarının kokusunu almış olmalı. 1896 Kasım'ında inişte balonun metal gövdesinin kırıldığı bir tecrübesi vardır, ama metal gövdeli havadan hafif araç prensibi işe yaramıştır, daha çok tecrübeye ihtiyaç vardır. Ne var ki, Schwarz başarısının tadını çıkaramadan bu dünyadan göçer (13 Ocak 1897). Schwarz "metal gövdeli havadan hafif" araç fikri üzerine yoğunlaşmasıyla batırdığı kereste işi sonrasında paraya ihtiyacı olarak geride bıraktığı karısı, merhum eşi David Schwarz'ın entelektüel birikimini para karşılığında Von Zeppelin'e sattığı iddiası vardır. Schwarz*

1897'de vefat eder, Von Zeppelin 1898'de patentini alır (?). İkisini de tanıyan kişi Carl Berg'dir… Hem Alman ordusu hem de donanması Birinci Dünya Savaşı öncesinde adeta savaşa hazırlık yaparcasına Von Zeppelin'in sahibi olduğu firmadan birçok "hava gemisi" satın alır. Savaşla beraber bu sayı tırmanır. Dolayısıyla senin eskilerin deyişiyle beyzi günümüzdeki tarifiyle oval hacimle biçimlenen, balonlara genel toplamda "zeplin" demen buradan kaynaklanıyor. Nasıl ki, Almanların iyi bilinen deniz savaş doktrini, uçak gemilerine değil de denizaltılara dayanmaktaysa birinci dünya savaşında da risk almaktan korkmayan Almanlar yatırımlarını hava savaşı doktrini olarak seçtikleri "Güdümlü Balonlara" yapmışlardır. Alman donanması sadece Zeppelin firması araçlarını kullandı, ordu da büyük bir çoğunlukla yine bu firmayı kullandı. Kavram, bu yüzden marka adının genel ad haline gelmesi durumudur.

Sibel ÇELİKEL: Anladım. Marka adının genel bir tarife dönüşmesi nasıl ki, plastik doğramaya pimapen, kağıt mendile selpak, darbeli matkaba hilti, kaplama yer halısına halıfleks, tır tipi kamyon kasasına dorse veya hazır kahveye neskafe deniliyorsa zeplin kavramı da bu şekilde o halde (Kamu spotu: Türkçe ve Türk Dili dersleri ufkunuzu her yönüyle aydınlatır).

Kutalmış BAYRAKTAR: *Kesinlikle aynı şekilde…*

Sibel ÇELİKEL: Metal gövdeli diye anlattığın "modern balonların" ilkiydi. Ama üçe ayrılır demiştin.

Kutalmış BAYRAKTAR: *Haklısın, kendimi kaptırdım ve koptum. İki tane daha var.* ***Kısmi sert gövdeli*** *ve* ***yumuşak gövdeli*** *balonlardır. Kısmi sert gövdeli balonlar, uzunluğu boyunca kirişleri olan balonlardır. Kiriş sistemi canlılar dünyasına benzetilirse iskelet sistemidir. Gaz ya da sıcak hava kapalı alanda özel dokuma ya da deri ile tutulur. Bu grupta kendi içinde omurga malzemesinin seçilimine göre değişkenlik gösterebilir. Bunlar, Almanların Gross-Basenach veya daha Almanca ifadeyle* ***Groß-Basenach tip****teki modern balonlarıdır.* ***Nikolaus Basenach*** *ve* ***Hans Georg Friedrich Groß*** *adlı baloncular tarafından 1907 ile 1914 yılları arasında üretim yapmışlardır. Alman ordusunda görevli Binbaşı rütbesindeki Hans Groß, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yurttaşı David Schwarz'ın fikirlerinden haberdardı ve onu destekliyordu. Henüz 1890'lardayken bir tıp hekimi olmanın yanı sıra bir meteorolog da olan* ***Richard Aßmann****'ın kendi atmosfer araştırmaları için geliştirdiği deneysel balonu etrafında çalışma fırsatı bulmuştu. Basenach hakkında bu süreçten öncesi adına çok şey bilinmese de 1920'lerin sonunda uçan su taşıtları gibi çılgın projelerde çalışan bir yenilik avcısı olduğunu biliyorum. Dünya Savaşı'na yaklaşan süreçte Alman hükümeti bu kadar stratejik bir aracın tek bir firmanın tekelinde kalmasını istemeyerek başka girişimcilerden de proje istemiştir. Groß ve Basenach* ***Siemens-Schuckert*** *adlı firmayla işbirliği yaparak kendi projelerini üretirmişlerdir. Kitaplarda kısaca Gros tipi olarak adlandırıldığı görülen bu karkas sistemli balon tiplerinin üretimleri olmuştur. Bilinen kısmi sert gövdeli araçlar ortaya koyarak bu hava araçlarına önemli bir yenilik getirmişlerdir. Gross-Basenach tipi üretimleri, Zeppelin firmasının üretimleriyle rekabet edemeyerek havacılık teknolojisine verdikleri katkılarıyla kesilmiştir.*

Metal gövdeli sistemlerin dışında ahşap omurgalı ve kontrplak kapatmalı sistemler de denenmiştir. Yani sert gövdeli ile kısmi sert gövdeli sistemler arasında da bir grup bulunmaktadır. Çünkü Schwarz'ın

alüminyum fikri ortadayken, duralümin yani dayanıklı ve hafif alüminyum alaşımları kimyası üzerine devrimsel buluşlar an be an bu sıralarda gerçekleşiyordu. Metalurji teknolojisi geliştikçe malzemenin elde edilebilme imkânı ekonomik olarak daha kolay hale geliyordu. Bu yüzden süreç devamı gelmeyen en az devamı gelen ürünler kadar yaratıcı teknoloji tarihinin satır aralarında rastlanan ara teknolojiler bırakmıştır. Bu kontrplak sistemli denemeleri de Luftschiffbau Schütte-Lanz firmasının çalışmalarında görüyoruz. Kısaca bu tür sistemlere de ***Schutte-Lanz tipi*** *balon denilmektedir. Kurucuları* ***Profesör Johann Schütte*** *ve sıkıştırılmış ahşap malzeme üreticisi* ***Dr. Karl Lanz****'dır.*

Bir de esnek balon tipleri vardır ki aslında hidrojen gazı öncesinde, sıcak hava teknolojisiyle uçurulan yani modern balonlardan önceki balonlarda da bu sistemin benzerleri bulunmaktadır. 1908 yılında kurulan ***Luft-Fahrzeug-Gesellschaft*** *firmasının balonlarına kısaca Parseval denir. Üretim tipolojilerinde herhangi bir katlanamaz zarf yapı olmadığı için bu tipteki balonlara da* ***Parseval tipi*** *balon denilmektedir. Türk askeri balon tarihinde yer alan balonlar Parsevaldir. Zeppelin gibi bu tipte mucidinin soyadını almıştır:* ***August Von Parseval****... Bu tür sert yüzeyi olmayan balonlara İngilizce'de "blimp" de denmektedir. Etimolojik olarak* ***Type B-limp****, yani Tip B-esnek sözcüğünden geliyor. Amerikan ordusu esnek balonlara zamanında (1916) bu tipolojik adı koymuş ve günümüze bu yolla gelmiş. Bu yüzden sözcük bir terim anlamı da veriyor. Bu tip balonların en stratejik özelliği uçucu gazı tahliye edildikten sonra katlanabilir olması dolayısıyla taşınabilirliği, kolay kurulumu büyük bir avantaj vermektedir. Nitekim Edirne Balonu da Parseval tiptedir. Edirne'deki balon sabit bir balondu sadece gözlem amaçlı bir kullanımı vardı ama bunların basit ulaştırma amaçlı olanları da vardır. Groß, Shütte-Lanz gibi kısmi sert gövdeli balonlar, sert gövdeli olmayan Parseval tipi gibi balonların yapamadığı yük taşımacılığını yapabilmesi anlamında ayırt edicidir. Bu tip yer alan esnek balonlar sert ya da kısmi sert gövdeli balonlardan farklı olarak, Hindenburg Felaketi sonrasında da kullanılmaya devam etmiştir. Ama biliyorsunuz ki bundan sonra taşıyıcı havadan hafif gaz olarak yanmaz ve patlamaz soy gaz grubundan Helyum gazı tercih edilmiştir. Hindenburg sonrası balonculuk faaliyetleri oldukça kısıtlı hale gelmiş ve balonculuk sektörü butik bir sektör olarak devam etmiştir. Basit gözlem, meteorolojik ölçüm, maceraperest tutku seyahatleri veya reklam amaçlı kullanımları da vardır. Mesela reklam amaçlı kullanımı bilinenlerin başında Airship Vehbi Koç vardı...*

Sibel ÇELİKEL: O nedir?

Kutalmış BAYRAKTAR: *21 Ekim 1998 tarihinde muhteşem bir tanıtımla Türk göklerine kavuşan ve sonrasında 2000'li yıllara iki kalanın fırtınalı gecesinde esrarengiz şekilde yok olan balon.* ***American Blimp Cooperation*** *(ABC) firması tarafından Koç Holding envanterine giren o dönem dünyanın en büyük üçüncüsü olan bir "reklam balonu" ama kelimenin tam anlamıyla reklam balonu. Yani reklamcılık hizmetleri için alınmış. Kaybolduktan neredeyse 8 yıl sonra kuruyan Büyükçekmece Gölü'nde ATV'siyle göl çevresinde gezinen bir yurttaş tarafından fark edilerek bulunmuştu. İlk kaybolduğunda sadece Türk Hava Sahasını değil, Bulgaristan ve Romanya hava sahasında da gerilim yaratmış.*

Sibel ÇELİKEL: Ne kadar enteresan bir hikâye…

Kutalmış BAYRAKTAR: *Evet hakikaten… Merak edenler bu konu üzerine içerik oluşturan Kerem Gök YouTube kanalına göz atabilir. ABC firması drone teknolojilerinden önce birçok Amerikan medya kuruluşu için balon üretiyordu. Koç Holding, Airship Vehbi Koç'u alırken Türkiye'de başka bir şirkete böyle bir balon satmaması konusunda teminat almış… Balonun o dönemki bedeli 4 milyon dolar... Tabi bu bilgiler internet bilgileri, yüzde yüz emin değilim. İnanır mısın, ben bu balonu çocukken gördüğümü hatırlıyorum. Yeni açılan bir Migros'un tanıtımı için getirmişlerdi. Nerede olduğunu hatırlayamıyorum ama…*

Sibel ÇELİKEL: Eski balonlarımıza geri dönmeden İstanbul Kadıköy'de de bir balon vardı, hatırlıyor musun?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Adı, Türkbalon'du. Airship Vehbi Koç gibi değil, sabit bir balondu, bu... Hiç üzerinde havalanmak nasip olmadı.*

Üniversiteyi İstanbul'da okudum ama ben İstanbul'a varmadan 2005 yılındaki korkutan hadise meydana gelmişti. Balon yükselmeden bekletiliyordu. 2013'de kaldırıldı. Bence Edirne Balon Hangarı Edirne Havacılık Müzesi olursa Kadıköy Balonu Edirne'de dirilmeli… Bu bahaneyle balonun ne kadar büyük bir imge yaratma rolü olduğunu söylememe izin ver. Yurt dışında hiç Türkiye'ye gelmemiş insanlara Türkiye hakkında aklında ne var denildiğinde balonlu bir manzara anlattıklarına birçok kez tanık oldum. Kapadokya'yı kastediyorlar… Yine bir başka örnek verecek olursam, Batman'ın en etkileyici çizgi film serisi 4 Emmy ödüllüne sahip Batman: The Animated Series insanı bir anda etkisi altına alan jeneriğinde Warner Bross Animation logosu bir anda bize doğru ışıklar tutan balona dönüşür ve sonra semada diğerleri… Muhteşem serinin ilk bölümü başladığında yine bir hava gemisi… Bu dizinin başarılarından birisinin bu hava taşıtına verilen rol olduğunu çok zamandır düşünmekteyim. Balonların cazibelerinin hangi bilinçaltı çağrışımlarına dayandığı tartışmasını psikologlara bırakalım. Amerikan reklamcılık sektöründe önemli bir yeri olduğu aşikâr… Bendeki etkisi filmli fotoğrafçılığın altın çağında, firmaların reklam unsurlarında sık yer alması diyebilirim... Amcam bir dönem fotoğrafçılık yaptığı için Agfa, Fujifilm, Kodak gibi firmalar, reklam temalarında balonun görsel gücünden çok sık yararlanan marka bilinirliğini artıran eşantiyon ürünler oluşturmuşlardı, bu ürünler evimize amcam sayesinde epey girmişti… Çocukluğumda bu imajın bu şekilde bana ulaştığını anımsıyorum.

Sibel ÇELİKEL: Madem sabit bir balon sence neden bu kadar masraflı bir yapı inşa etmiş olabilirler?

Kutalmış BAYRAKTAR: *İşte soru diye ben buna derim. Ben kendi fikirlerimi vereceğim. Burada konuşlandırılan balon her ne kadar sabit bir balon olmakla beraber, yapı sadece bizim Parseval balonumuz için bu kadar beton güçlendirmeli yapılmış olamaz. Böylesi bir yapının, kendi gününün inşaat şartlarını zorlarcasına oluşturulması aslında Edirne'de havacılığın ne kadar güçlü ve iddialı bir şekilde ortaya konduğunu da anlamamıza yol açan bir ipucudur. Yapının şu anki içler acısı durumuna nazaran hala yıkılmamış olması dahi çok şey ifade etmektedir. 1913 yılında bu betonarme yapının tayyare müfrezesinin merkezi olduğunu da görmekteyiz. Yeşilköy o zamanki ismiyle Ayestefanosta kurulan yine 1913 yılında gelen P9 model Parseval İstanbul balonu için kurulan hangar ahşaptı. Buradaki balonumuz bir sabit balonda değildi. İstanbul ve civarındaki 12 saatlik uçuşu kaydedilmiştir.*

Sibel ÇELİKEL: Seninle ne zaman bu balon hangarı hakkında konuşursak burayla doğrudan ilgili olmasa bile sürekli Hindenburg Felaketi'ne referans veriyorsun, hiç bilmeyenler için biraz bahsetsene…

Kutalmış BAYRAKTAR: *6 Mayıs 1937 Manchester Town, New Jersey'de gerçekleşen bir trajedidir. İlk seyrinde batmasa da* ***havacılığın Titanik****'i diyebiliriz. D-LZ-129 (ya da havacıların tabiriyle Delta-Lima-Zulu 129) Hindenburg. Günümüz balonlarının özel bir durumu yoksa Hidrojen yerine Helyum gazının kullanıldığını duymuşsunuzdur. Bunun sebebi Hindenburg faciasıdır. Devasa boyutlu bir hava gemisi (****hala havada uçan en büyük cisimdir****), bir anda patlamaya ve alev almaya başlıyor. Yolcuların hepsi ölüyor, mürettebat kurtuluyor. En dehşet verici etkisi, bunun dünyanın ilk balon kazası olmasa bile video kaydının alındığı ilk kaza… Yarattığı etki için ikiz kulelere çarpan uçak ve sonrasında kulelerin yıkılışı ile aynı diyebilirim. Kazanın nedeni hala kesin değildir. Çeşitli*

senaryolar tartışılıyor... Var sayılıyor ki, öngörülen varış süresinin gerisinde kalan balon iniş hazırlıkları için yön değiştiren rüzgârı karşıdan almak adına balonun pilotu tarafından keskin dönüşler yaptırılıyor ve bu sürede içerisinde yer alan 16 hidrojen tankından biri keskin dönüşler sırasında kopan mukavemet halatı tarafından yırtılıyor ve haznesinde kısmi bir hidrojen sızıntısı başlıyor. Bunun yanı sıra balon inişten önce elektrik yüklü bulutların arasından geçerek geliyor. Bu balonun yüzeyinde hava sürtünmelerinden kaynaklanan elektrostatik ekranın oluşmasına sebep oluyor. Şiddetli yağmur sırasında yere demirlenmek için bırakılan halat yağmurla beraber iyice ıslak hale geldi. Islak dolayısıyla iletkenliği artan halat iyi bir topraklama hattına dönüştü, fakat temas alanı balonun dış zarfı değil mukavemet gücü olan iç metal alaşım kısmıydı. Topraklanarak deşarj olan metal iskelet ile yağmurun etkisiyle ıslanan dış kaplama yüzeyi arasında ciddi bir elektriksel yük farkı oldu. Çünkü iç iskelet deşarj olurken yağmura maruz kalan ve doğrudan iç iskelete temas etmeyen dış yüzey alanı yüklerini boşaltamadı. Yani iç ile dış arasında bir voltaj oldu. Voltaj kıvılcım atlamalarına sebebiyet vermiş… Bu kıvılcımlar hidrojenin sıkıştığı bir bölgede reaksiyonu başlatıyor ve sonrası malum... Tüm havacılık tarihi o andan itibaren değişiyor. Zaten 6 Mayıs 1937 sonrasına Modern Havacılık, öncesine Erken Modern Havacılık Tarihi olarak ayrılan bir tarih anlayışı bahsi bulunuyor.

Sibel ÇELİKEL: Peki günümüzde veya havacılığın geleceğinde balonların yeri nedir?

Kutalmış BAYRAKTAR: ***LTA*** *yani* ***Lighter than Air Research*** *(Havadan Hafif) diye bir şirketin projeleri var. Merkezi Birleşik Devletler Ohio eyaleti, Akron kentinde… Barış Özcan YouTube kanalında geçtiğimiz Mart ayında Techcrunch.com sitesindeki bir haberi güzel bir içeriğe dönüştürmüş. Haberde* ***Sergey Brin****'in adı var ama buna sonra değineceğim, ben unutursam bana hatırlatır mısın (- Tamam!). Bu benim için çok güzel bir tesadüftü çünkü bu konu üzerine notlar biriktirdiğim amatör bir defter düzenlemeye başlamıştım. Hindenburg Felaketinde, Hindenburg balonunu taşıyan gaz kimyası olan hidrojen bu projede bambaşka bir kavramla gündemde,* ***hidrojen yakıt hücreleri*** *ya da daha basit bir ifadeyle nikel-hidrojen pilleri diyelim. Demem o ki, buradaki hidrojenin işlevi bu kez kütleyi taşıyıcı gaz olması falan değil, elektrokimyasal rolüdür. Bu hidrojenin elektrokimyasal enerjisi bir motor sistemiyle itkiye dönüşsün isteniyor. LTA şirketi buna balonlara uyarlayacak bir proje peşinde ama önce* ***ZeroAvia*** *şirketi –ki bu şirket sıfır emisyonlu enerji sistemleri kullanan hava araçları peşinde- bizim TUSAŞ üretimi medar-ı iftiharlarımızdan* ***Hürkuş*** *gibi burundan turboprop motorlu bir Piper M350 (PA-46-350P) model uçağı tamamen hidrojen yakıtlı hale getirip geçtiğimiz 2020 Ekim'inde uçurdular.*

*Bir taraftan Lityum piller hem otomotiv sektöründe hem diğer mühendislik alanlarında bir altın çağa koşarken, enerji hikâyesi için yeni bir karakterin yükselmesi bu hikâyenin takipçilerini heyecanlandırıyor elbette… LTA şirketi ZeroAvia şirketinin 2020 hidrojen uçak denemesinde kullanılan itki gücünün (0,25 Mega Watt) yaklaşık olarak 6 kat daha büyük bir güç (1,5 MW) kullanımlı bir sistem peşindeymiş. Şu noktada baktığımızda tayyareler öncesinde balonların gelişim gösterdiği havacılık teknoloji tarihine benzer bir bekleyişte olduğumuzu söyleyebilirim. 1903'deki Wright kardeşlerin ilk motorlu uçuş tecrübesinin ardında aslında 12 beygirlik güç üreten motorun başarısı bulunmaktadır ve aslında balonlar 8 beygirlik güç üreten motorlarla sürdürülebilir olmasa da ilksel bir başarı elde etmiştir. Yine aynı YouTube içeriğinde Energy Conversion and Management: X adlı bilimsel bir dergide 2019 yılında yayımlanan "****Using the jet stream for sustainable airship and balloon transportation of cargo and hydrogen****" (Türkçesi:* ***Sürdürülebilir hava gemisi ve balonlu yük ve hidrojen taşımacılığında jet akımının kullanılması****) başlıklı bir makaleden bahsediyor. Ben sadece sabah mahmurluğunda YouTube izleyip bırakmadım. Burada üzerinden geçilen makaleyi büyük bir ciddiyetle okudum, çünkü balon teknolojisindeki eli kulağında yeni bir devriminden bahsediyor. Makale aslında, ilginçtir, bir maceraperest, sanatçı ve aslında*

*Ukraynalı bir papaz olan **Fyodor Konyukhov**'un 2016 yılında Rozière tipindeki (hem ısıtılmış hava kullanılır hem de havadan hafif gaz kullanılan melez tipteki bir seyahat balonu) balonuyla jet akımlarını yani troposferde yer alan gökyüzü hava nehirlerinin akıntıları boyunca takip ederek 11 günde devri âleminden esin bularak kaleme alınmış. Çok ciddi bilimsel bir makalede bundan bahsetmesi yazarlarının deha ile çocuk ruhluluğu çok güzel harmanladıklarını göstermekte bence. Makaleyi kaleme alanlar öncelikle şuna inanıyorlar: hidrojen eğer sıvılaştırmaz (Hidrojen, yaklaşık -253 °C de sıvılaştığı düşünülürse korkunç bir soğutma masrafı var demektir) da gaz halinde taşınırsa şu an üzerinde Japonların (özellikle Toyota diyelim) dikkat çekici bir yoğunlukta araştırmalara yatırım yaptığı hidrojen enerjili geleceğe geçişimiz daha kolay olacaktır. Bu düşüncelerine desteği de 2007'de Danimarka Teknik Üniversitesi Kimya bölümü hocalarının yayınladığı "**The Energy of Onboard Hydrogen Storage**" (Türkçesi: **Bütünleşik Hidrojen Depolama Enerjisi**) adlı makaleden buluyorlar. Bunu da okudum (bu makaleyi üniversite seviyesinde öğrenim gören ve termodinamik dersi alan arkadaşların okumalarını tavsiye ediyorum). Bu balonlu gelecek kısaca şunu diyor: Kargolarımız Hindenburg Zeplininin 10 katı büyüklüğünde yani 2,5 km uzunluğunda balonlarla yapalım, bu balonlar asla sadece kargo taşımak için olamaz çünkü ilkokuldan bildiğimiz Arşimed'in Kaldırma Kuvveti Prensibi burada ciddi şekilde hesaba katılıyor. Makale hidrojenin de taşınmasının mecburi olması gerektiğini savunuyor. Yani iletim uçlarından birisi hidrojen tedarikçisi olarak uzmanlaşacak ötekisi de bundan enerji üretecek (bilim kurgu senaryo yazarları bence davranın bu konudan ne eserler çıkarırsınız)… Ayrıca kargo taşıması dünya küresini tek yönde kat etmek zorunda, bu Kuzey yarım küre için batıdan doğuya (sıkılmadan röportajın şurasına kadar okuyanlar için Kutalmış, **Coriolis Etkisine** bir bakmalarını tavsiye ediyor. Kamu spotu: coğrafya en önemli derslerin başında gelir.)… Yani Edirne'den Kars'a Edirne'nin tam yağlı peynirini ulaştırmak için çok beklemeyeceğiz ama Kars'taki kaşarın Edirne'ye gelmesi için önce Tokyo'ya uğraması gerekebilir… Gerçi göğün 15 km yukarısında sıcaklık -50 °C olabiliyor bu da günümüz yasal kargo taşımacılığına aykırı ve bu kadar soğuk bir ortamda gıda taşımacılığı nasıl olur şu an için hayal edemiyorum… Günümüz taşımacılık sistemlerine hiç benzemeyen Jules Vernevari bu tuhaf sistem teorik olarak Kuzey yarımküredeki devrini 16 günde, güney yarım küredeki devrini 14 günde tamamlıyor. Barış Özcan, LTA şirketinin makalenin ön görüleri üzerine ciddi bir araştırma başlattığını ifade ediyor.*

Sibel ÇELİKEL: Vay canına! Sen bana bir isim hatırlat demiştin!

Kutalmış BAYRAKTAR: ***Sergey Brin**! Evet… Lary Page ile birlikte Google'ın kurucularından biri, Google hizmetlerinin de bağlı olduğu çatı şirketi Alphabet'in başkanıydı, 2019 sonunda ayrıldı. Alphabet'in konumuzla ilgili en dikkat çekici çalışması **Loon projesi**ydi. Bu proje balonlarla öncelikle dünyada internet teknolojilerinin çok gelişmediği yerler olmak üzere kırsal alanlara internet taşımayı hedefliyordu. Proje 2013 yılında duyuruldu ve bu yılın başında durduruldu. Yerden yaklaşık 20 km havada dolanacak balonlarla tüm dünyada bir ücretsiz internet ağı planlanıyordu. Sonsuz küçük parametrelerin bir aşamadan sonra gelerek öngörülmeleri zorlaştıran büyük parametreler haline gelmesi, meteoroloji disiplinin varoluşunun*

vazgeçilmezidir. Bu büyük zorlukları karşısına alan proje neden kapatıldı bilemiyorum ama hala var olan sitesinde, özetle "kotaramadık" denmeye çalışılıyor. Yeni Zelanda'da gönüllülerin katıldığı atmosferik eylem deneyleri yapıldı. Brezilya, Sri Lanka gibi bazı ülkelerde pilot kullanımları da oldu. Hatta Peru'da ülkenin geçirdiği deprem ve sel gibi afetlerden sonra kullanılamaz hale gelinen iletişim alt yapısının yerine açıkça kullanıldı ve işe de yaradı... Proje dosyası şimdilik kapandı gibi görünüyor ama 7 yılda birçok tecrübe edilmiş olmalı ki, Sergey Brin, başka bir koldan yine balonlarla alakalı devrim yaratacak başka bir teknoloji denemesine yatırım yapacak, işte o da biraz önce bahsettiğim LTA ile yaptığı balonlarla taşımacılık… Nefes kesici havacılık devrimleri bizi bekliyor aslında statosfer katmanı olduğu için uzay devrimleri mi desem bilemiyorum. Aslında ikisi de kavramsal olarak ***Felix Baumgartner****'in atlayışıyla insan algısında kavuştu.*

Sibel ÇELİKEL: O atlayışta bir balon üzerinden yapılmıştı değil mi?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Evet* ***Red Bull Stratos****, stratosferik balona bağlı bir uzay kapsülünden…*

Sibel ÇELİKEL: Havacılık elini kulağına koymuş ve balonun tekrar önemli roller bulacağı bir şafağı beklemekte diyebilir miyiz?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Kesinlikle diyebiliriz. Ben elimden geldiğince havacılık kültürünün tabana yayılmasını sadece burada yer alan hangar bağlamında değil her şekliyle yapmaya çalışıyorum. İstikbal göklerdedir ve o istikbal yeni şimdidir. Kültür olmadan kalkınma olmaz ifadesinin altını doldurmak istiyorsak bu tür fırsatları büyük bir ön etkinlikle hizmete, yararlılığa ve anlatı diline dönüştürmeliyiz. Mesela henüz lafı* ***Makani****'ye getiremedim. Bir grup uçurtma meraklısının 2006 yılında kafayı biz bu uçurtmaları neye dönüştürürüz de rüzgâr enerjisini elektrik enerjisine çevirirriz fikrine kendilerini adamasıyla oluşmuş bir proje... Hava girdaplarında takla atan yarı uçak yarı uçurtma benzeri bir şey düşünün ve bu kabloyla bağlı olduğu yere ya da buna projede geçtiği şekliyle dersek bir göbek bağı aracılığıyla enerji gönderiyor… Böyle projelerin insanların zihinlerinde alevlenmesi için önce bir tetik mekanizması gerekir. Türkçedeki müze ifadesinin geldiği museum sözcüğünün etimolojik karşılığında esin perilerinin yaşadığı yer anlamı bulunmaktadır… Bilmiyorum eksiltili bir biçimde bu haliyle ifade etsem anlaşılır mıyım?*

Sibel ÇELİKEL: Gayet anlaşılırsın. Yani anlamak isteyenler anlayacaktır.

ORTAM MESAJIN KENDİSİDİR

Türklerin imal ettiği çimentodan yapılmış öncü yapılardan birinin önündeyiz. Ne çok ilki barındırıyor burası. Hangara yaklaşınca dikkat çekici beşik tonozlu üst örtüsü görünüyor ve insanlar böylesi bir binanın bu terk edilmişliğini daha çok merak eder oluyor. Bu kocamanlık ve işlevsellik yapıyı heybetli bir hale getiriyor. Kutalmış Bayraktar konuyu anlatırken "*Ortam, mesajın kendisi olduğuna göre mekân yaratımında bu tarih dirilecektir.* diyor. Ne kadar akılda kalıcı bir mesaj… "*Ne* **İyi ki buraya gelerek yapmışım röportajı**" diyorum içimden… Bizzat ortamda bulunmak mesajın kendisini sizlere aktarmam için buna mecburdum.

Orada bulunan yarım kalmış köprü Pazarkule'ye giden köprüye bağlantı, diğer yol ise Kapıkule'ye gidiyor. Bu yapının kültürel bir mekâna dönüşmesini için yolun değişmesi belki masraflı olacak ama önemli bir kültürel mirası koruyacak. Bu bölgenin dışarıyla kurduğu bir diyalog var. Topografya dev bir satranç tahtasına benzetilirse binamız, bir ayağı Yunanistan bir ayağı Bulgaristan'a bakan **L biçiminde kültürel adımları vaat eden bir at…**

Öncelikle havacılığın nasıl doğdu**ğunu anlatmakla beraber günümüz**de ulusal etkinliklerimize baktığımızda iyi giden işlerimizden biri olduğunu okumamız gerekir. Hem çocuklara ait bir kampüs hem de Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olabilir burası. Onun dışında hangarın hemen yakınında sadece bir cephe duvarı kalmış olan Edirne Tarihi Askeri Hastanesini de canlanmaya teşvik edecektir.

Çevredeki tarlaların bahsi geçen havacılık müzesine dâhil olduğunu hayal ediyorum. Panolarla göstergelerle tarihe mal olmuş kişilerin bal mumu heykelleriyle, eski uçak modelleriyle

gözümde rengârenk bir dünya canlanıyor. Çocukların uçurtma şenliği yapabileceği bunun gelenekselleşebileceği bir mekân… Belki de etrafta asansör tipi uçan balonlar yer alabilir. Tekirdağ'daki gibi bir uçak restoranı olabilir. Binanın içinde havacılık konulu **çalıştaylar düzenlenebilir. Belki konserler… Böyle fikirler uçuşuyor ortamda.**

Kolay bir iş değil elbette. **Öncelikle çevre düzenlemesi yapılmalı. Binanın betonarme güçlendirmesi yapılmalı.** Rapor yazılması gerekiyor. Tarlaların istimlaki gerekir. Yapılacak çok iş var. Ama mekânın hikâyesi derin. Buna değecektir.

Her ne kadar şu an kaderine terk edilmiş gibi görünse de pek yakında yeniden doğacak hatta doğdu bu proje. Henüz kimsenin burada fotoğrafı **yokken benim enerjisi çok yüksek** olan bu alanda poz vere vere fotoğraf çekilebilmem ayrıcalık gibi geliyor. İleride burada kocaman bir müze olduğunda ve bu alan insanların ziyaretlerine açık hale geldiğinde bunun hepimiz için özel bir andaç olacağını düşünüyorum.

Sibel ÇELİKEL: Edirne Balon Hangarı eğer müzeye dönüşürse nasıl bir dili olacak? Bizlere neler anlatacak?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Müzenin iki derdi olmalı, birincisi bu röportajda değindiğimiz genel balonculuk tarihidir. Bu çok önemli bir tarih ve biz geç bu tarihe dâhil oluyoruz. Ama ilk adımımız belli ki iddialı ilk balon hangarımızı o zaman için bulunmaz bir inşa teknolojisi olan betonarme ile gerçekleştiriyoruz. Müzenin ikinci derdi ise, erken modern havacılık tarihini anlatma işi olmalıdır. Trablusgarb savaşından bahsedecek çünkü aslında bu 1911 tarihi Balkan savaşının hazırlığıdır bir anlamda… Balkan Savaşı hava gücünün doğrudan savaşa taarruz gücü olarak katıldığı Avrupa'nın ilk savaşıdır. Dünya'daki ilk ise Trablusgarp savaşı… Balkan Savaşında Selanik'te başımıza gelen felaketler, yakmak zorunda kaldığımız uçaklar var. İlk hava okullarımız, Almanya, Fransa ve İngiltere'ye gönderdiğimiz ilk öğrenciler… O dönemde Edirne'nin mevkii gereği öncülük ettiği hava çalışmaları… Osmanlıda akılcılığın devlet programı olarak uygulama güdüsü var. Bunu hangarın malzeme yapısından dahi anlayabiliriz. Burayı beton yaparak hava taarruzlarına karşı bir müdafaanın hesaba katılışı var. O dönemde buranın betonarme olması bir istisnadır çünkü Türkiye'de diğer yapılan hava hangarları ahşap ve saçtandır. Dolayısıyla yapının kendisi, oluşturulma süreci anlatılmayı bekleyen bir başka argümandır… O yüzden inanılmaz seçkindir.* ***Edirne Balon Hangarı, Balkan Savaşı havacılık mirasından geriye kalan tek şeydir****. Savaştan sonra burası telsiz müfrezesi olarak kullanılır. Ayrıca uçakların karargâhıdır.*

Biz burayı müze yapabilirsek hem yapı kurtarılabilecek hem de burası Erken Modern Havacılık Tarihi'ne bir çatı olacak.
Ayrıca önceki röportajımızda irdelediğimiz Edirne'nin uçaklara yani o günkü adıyla tayyarelere ait de bir tarihi bulunmaktadır. Bu tarih de öncü bir tarihtir. Onun da ifade edilmesi gerekiyor. Edirne İstanbul'u batıya bağlayan yolun üzerinde olduğu için teknoloji tarihindeki birçok ilke ev sahipliği yaptığı gibi havacılık tarihinde de ilklere sahiptir. Mesela, Türk Havacılık Tarihinin ilk uzun uçuşu, 24 Ekim 1913 tarihinde Prens Celaleddin adlı Deperdussin TT uçakla, ***Üstğm*** *Nuri ve Rasıt Tğm. Hâmi komutasında Edirne Kolordu Telsiz müfrezesinden kalkarak Babaeski-Çorlu-Çatalca üzerinden Yeşilköy, İstanbul'a iniş yapmıştır. Bu çok önemli. İlk uzun uçuşa ev sahipliği yapan yer burası hatta tam bunun önünde bir fotoğraf var. O sahnenin aynısı bal mumumdan canlandırılmalı. Çok güzel bir müzesel etki. Bundan önce yapılan uçuşların hiçbiri bu*

kadar uzun -yani durmaksızın, dinlenmeksizin- ve yüksek irtifada gerçekleştirilmemişti. Ayrıca, Türk Hava Tarihinin İlk yolcularının da dâhil olduğu 9 yolcu ve 2 mürettebat ile yapılmış Caproni Ca.5 (veya sivil model adıyla B1) ile ilk sivil hava yolcu taşımacılığı da Edirne'den kalkan uçakla Vecihi pilotajlığında başlamıştır. Bunun da tarihi 1923'tür ve yer Edirne…

Sibel ÇELİKEL: Hazerfen Çelebi'nin lafı hiç mi geçmez sence?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Elbette modernist* **müze***cilik anlayışındaki kronoji ısrarıyla prehistorya* **üvertürü** *verilebilir... Havacılığın prehistoryası nedir derseniz, herhalde cevap verecekler, meşhur Daedalus ve oğlu* **İkarus'tan** *bahsedecektir. Ama bizim de İmam Cevherimiz var. Cevheri'nin Nişâbur Camisi damındaki denemesi, veya daha ileri bir tarihte Bizans sınırlarında ikamet eden Bizanslı Türk Siraceddin'in Konstantiniye Hipodromundaki yine başarısız denemeleri... Bunların ismi geçmeden olmaz… Hazerfen ve Lagari anlatımları ancak havacılığın protohistoryası sayılabilir. Bu arada en sevdiğim havacılık temalı film, Hazerfen ve Lagari metatarihine* **ışık tutan "İstanbul Kanatlarımın** ***Altında****"dır.*

Sibel ÇELİKEL: Havacılık müzesi bağlamında başka neler anlatabilirsiniz?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Edirne tarihi, Edirne'nin sadece merkez ilçesi sınırlarındaki tarihi demek değildir. Havacılık tarihi açısından Uzunköprü'nün Birinci Dünya Savaşı'nda 15. Hava Bölüğü'ne ev sahipliği yapması ve buradan Çanakkale Savaşında 3 uçakla savaşın hava gücüne destek olması muazzam bir tarihtir. Bunu neden Edirne Balon Hangarında anlatmayalım? Bunun için çalışma bu müzenin yapısal formuyla beraber günümüze ulaşmayan teknolojilerin diritilmesi uğraşında deneysel arkeolojiye imkânlar verecek projeler getirecektir. Havacılık medyasının Türkiye'deki en önemli ismi Tolga Özbek'in YouTube kanalında 65 yıllık bir model uçakçı olan Semih Oksay'ın söyleşisi var. Air Camper tipi bir uçağı nasıl modellediği konuşuluyor. Biz o eski uçakları nasıl tekrar üretebiliriz? Bu soruya Tolga Özbek'in içeriği bir cevap verebiliyor… Yani müze açıldığı gibi projeleriyle beraber doğacak. Bütün dünyaya duyurulabilecek projeler olacaktır. Eski havacılık fabrikalarının arşiviyle iletişim kurulması gerekiyor. Bu yüzden müze, bir havacılık bülteni üretecek hatta uluslararası havacılık tarihi bilimsel dergisini çıkaracak bir kampüs olacaktır. Bir sürü zor ama sevenleri için çılgınca uğraşılacak harika işler…*

Sibel ÇELİKEL: Bütün bunlar çok heyecan verici. Bir duyarlılık oluştu. Buna rağmen neden hala harekete geçilmiyor? Ne yapılmalı?

Kutalmış BAYRAKTAR: *Projeyi bir kurumun üstlenmesi lazım. Bunun kalem kalem masrafı çıkarılmalı. Edirne'de Trakya Üniversitesinin alması büyük bir şans olur çünkü Trakya Üniversitesinin 2004 yılında Avrupa Konseyi* ***müzecilik*** *ödülü aldı.* ***Türkiye'de bu ödülü şimdiye kadar alan üç müzeden biri Edirne*** *Sağlık müzesidir. Ayrıca yine kentin üniversitesinin bu kampüsü sınırlarına katması bilim insanlarının uhdeliğinde bir gelişmeyi getireceği için büyük şanstır. Her şeyden önce havacılık tarihi bir makine ve kimya tarihidir. Mekânın dönüşümünden sonsuz bir verimlilik elde etmek için kanımca Trakya Üniversitesi yapıyı üstlenmeli. Kaldı ki, yakında Sivil Havacılık Yüksekokulu da açacak bir üniversite için muazzam bir lansman* ***fırsatı verecektir. Düşünsenize kaç tane sivil havacılık*** *yüksek okulu olan üniversitenin havacılık müzesi var? Kaldı ki, müjdeli sayılabilecek gelişmeler de oldu… Birtakım firmalardan sponsorluk anlamında bana ulaşan, desteğini sunmak istediğini beyan eden mesajlar da almış durumdayım. Elçiye zeval olmaz gerekli yerlere ilettim. Şu an için bu kurumların adlarını vermem hem etiğe hem de hukuka sığmaz. Ama bu tahmin edeceğiniz üzere yapının hayal edildiği gibi bir müzeye dönüşmesi yolunda fantastik bir koz. Diğer kartları şu an göremesek de hiç değilse elimizde bir as var…*

Sibel ÇELİKEL: Bence harika oldu!

Kutalmış BAYRAKTAR: *Bence de! Herkese selamlar!*

Sibel ÇELİKEL: **Herkese selamlar!**

Korkmaz Uluçay

BİLMEM NEDİR?

–Kahveye gel dönüşte; İhsan'la oturacağız.

–Gelmem; ben sevmem kapalı yerleri biliyorsun.

–Kenan abi, nereye?

–İşim var Selçuk, dönerim bir iki saat sonra.

–Kahveye gel dönüşte; İhsan'la oturacağız.

–Gelmem; ben sevmem kapalı yerleri biliyorsun.

–Biliyorum abi de bahçesinde oturuyoruz biz. Gel işte, açık hava; temiz.

–Ne temizi lan? Açıktasınız diye durmadan sigara içiyorsunuz, içeriden daha kötü oluyor. "Red Kit" bile sigarayı bırakalı kaç sene oldu, siz hâlâ fosur fosur… Hem "Çiko İhsan" istemez beni; kaçıyor benden, yolunu değiştiriyor selam vermemek için.

–Yok be abi, İhsan sever seni, sana öyle gelmiş.

–Ben her şeyin farkındayım… Gelmeyeyim; İhsan'la beraber rahat rahat gömersiniz beni, fena mı? "Mezarcı Mahmut" işsiz kalır sizin yanınızda…

–Aşk olsun yani, iki lafın belini kıracağız, yan çiziyorsun. Gel, mahrum etme bizi sohbetinden, ne zamandır üçümüz oturup konuşmadık.

–İyi, peki. Uğrarım dönüşte…

–Aslansın.

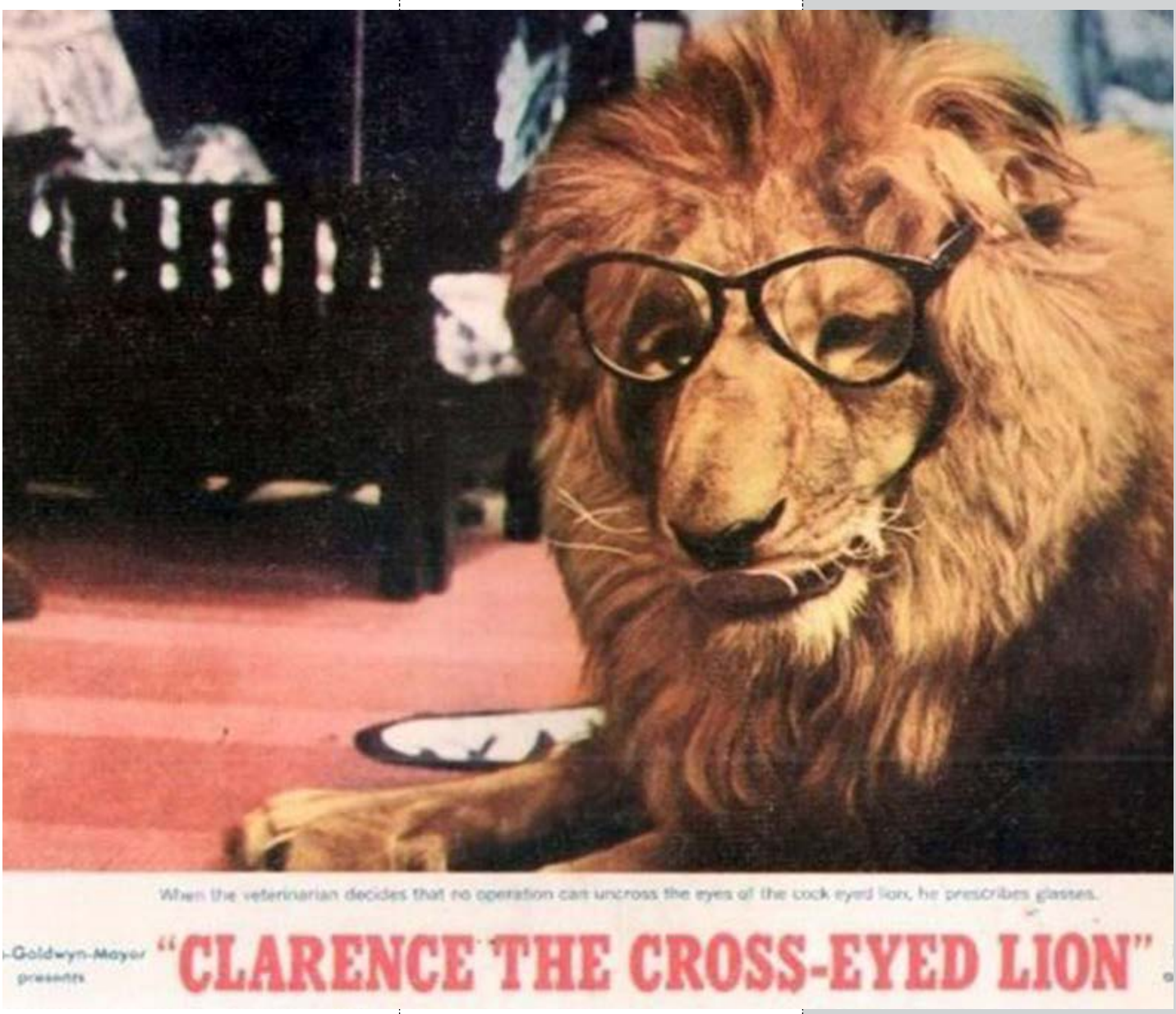

–Hee, "Şaşı Aslan Clarence".

–??

.....

–Soldan sağa on iki harfli, "Resimdeki şarkıcı, Rock'n'Roll Kralı" diyor. Üçüncü harfi "V", son iki harfi "E, Y"…

–Tanıyorum da ismi aklıma gelmiyor; dilimin ucunda ama… Başka?

–Hmm… Yine soldan sağa, uzun sayılır: "Zeki Müren'in Cahide Sonku ile olan ünlü filmi"… Sana bir şey diyeyim mi? Kenan abi bunların hepsini bilir ha, ayaklı kütüphane…

–Bırak ya, biliyor da bi' halta mı yarıyor bildikleri?

–Yarıyor tabii, bak daha yarısını bile çözemedik biz bulmacanın, o olsa bitirmişti… Yukarıdan aşağıya yedi harfli, "NAR" çıkmış başında, sonu "T". "Kendini çok beğenen"?

–"NARSİST"…

–Valla uydu, helâl… İyi bildin ha?

–Eee, biz de biliriz bazı şeyleri. "Kenan abi" dedin, aklıma geldi hemen. Kendini beğenenin önde gideni işte…

–Ne beğenmesi lan? Tam tersine, gayet alçak gönüllüdür. Yaptığı esprileri anlamıyoruz diye takılıyor işte. Adamı hemen harcama. Her şeyi bilmesi sinir bozucu bir durum belki ama suçu yok ki adamın.

–Arabayı satıp sana borç verdi diye bakıyorum toz

kondurmuyorsun. Tamam, kral bi' hareket ama bazı gerçekleri de görmek gerekir. Adam resmen bizi aşağılayıp duruyor. Önceleri ben ona çok hürmet ettim, "büyüğüm" dedim, ama bir yere kadar. Artık sinirime dokunuyor.

–Yapma be oğlum, hiçbirimizi aşağıladığı falan yok, yanlışlarımızla dalga geçiyor tamam, ama iyi adam; herkesin yardımına koşuyor. Dolu şey öğrendim ben ondan, hâlâ da öğreniyorum.

–Bırak ya, mecbur muyum ben "Zagor"un bilmem nesinin ismini bilmeye, alla alla…

–Sana "Çiko" diyor diye mi bu tavrın? Ulan söylemeyecektim ama sen de beni mecbur bırakıyorsun…

–Neyi söylemeyecektin?

–Senin ev sahibi seni sıkıştırıp duruyordu hani, biriken kiraları ödemen için. Arıyor mu hâlâ adam bu konuda?

–Demiştim: bir süredir pek aramıyor. Niye ki, n'ooldu?

–Tam senin bu durumundan Kenan abiye bahsettim, kesildi olay. Tesadüf mü bu sence?

–Nasıl yani? O mu halletti; parası yok ki onun? Olmaz, o yüzden değildir, yani sanmam.

–Bilmiyorum artık; kefil olmuştur belki, bir şey yapmıştır o.

–Sanmam onun yaptığını ama öyle olsa bile, bu tip şeyler yapması, ona bizi aşağılama hakkı vermez. Bizim enişte gibi aynen: sen istemeden yapar sana bi' iyilik, ondan sonra tamam, emrindesin adamın. Hele bi' kez istediğini yapma, senden nankörü yok.

–Haksızlık yapma lan, Kenan abi senden bi' şey istedi mi şimdiye kadar; ne istedi söyle?

–Yani… Hemen aklıma gelmiyor şimdi ama… Biz ne zaman çağırsa gidiyorduk yanına.

–Yanına çağırıp dertleşiyor bizle, sohbet ediyor, dolu şey var anlatacağı adamın tabii. Ama hiçbirimizden kendi için

bir şey istemedi şimdiye kadar, nankörlük yapma… Bana "şöyle yap, böyle yap" diyor ama benim iyiliğim için hep. Bizim hanımla evlilik yıldönümümüzü bile ne güzel hâle getirdi adam yaptığı organizasyonla, sağ olsun. Bana kalsa, bi' halt beceremeyecektim… Mahalledeki çocukların eğitimiyle ilgileniyor; kim bilir bizim bilmediğimiz daha neler yapıyor? Hah, nihayet geliyor işte. Sor bakalım kendisine, ev sahibini de sor, narsistliğini de sor.

–Sen biliyor muydun lan geleceğini, niye söylemedin? Deminden beri onu savunman o yüzden demek… Onun olduğu yerde ben yokum, gidiyorum ben, eyvallah.

–Saçmalama lan, olur mu öyle şey? Dur, otur oğlum, çok ayıp valla…

.....

–He he… N'ooldu Selçuk? Ben gelince İhsan kalktı hemen? "Teksas ranger"ı görmüş haydut gibi uzaklaştı.

–Yok abi, görmedi seni. İşi varmış, gitmek zorunda kaldı.

–Tabii, tabii… Ben de yedim… Asıl sorun ona "Çiko" demem değil, biliyorum, daha öte bir şey: "gıcık" oluyor bana; çok şey bilmeme gıcık oluyor benim. Kendi durumuna hayıflanacağına, bana kızıyor. İlk kez başıma gelmiyor, anlarım ben. "Onun olduğu yerde ben yokum" dedi, değil mi?

–Hayrola abi, dudak mı okuyorsun, yoksa Süpermen'in süper işitme gücü mü bu?

–İşitme gücü değil, "tahmin gücü".

–Tahmin gücü mü?

–Hee, tahmin gücü… Ankaragücü gibi, ama süper ligde değil bu, üçüncü ligde oynuyor.

–??

Kanlı Balta

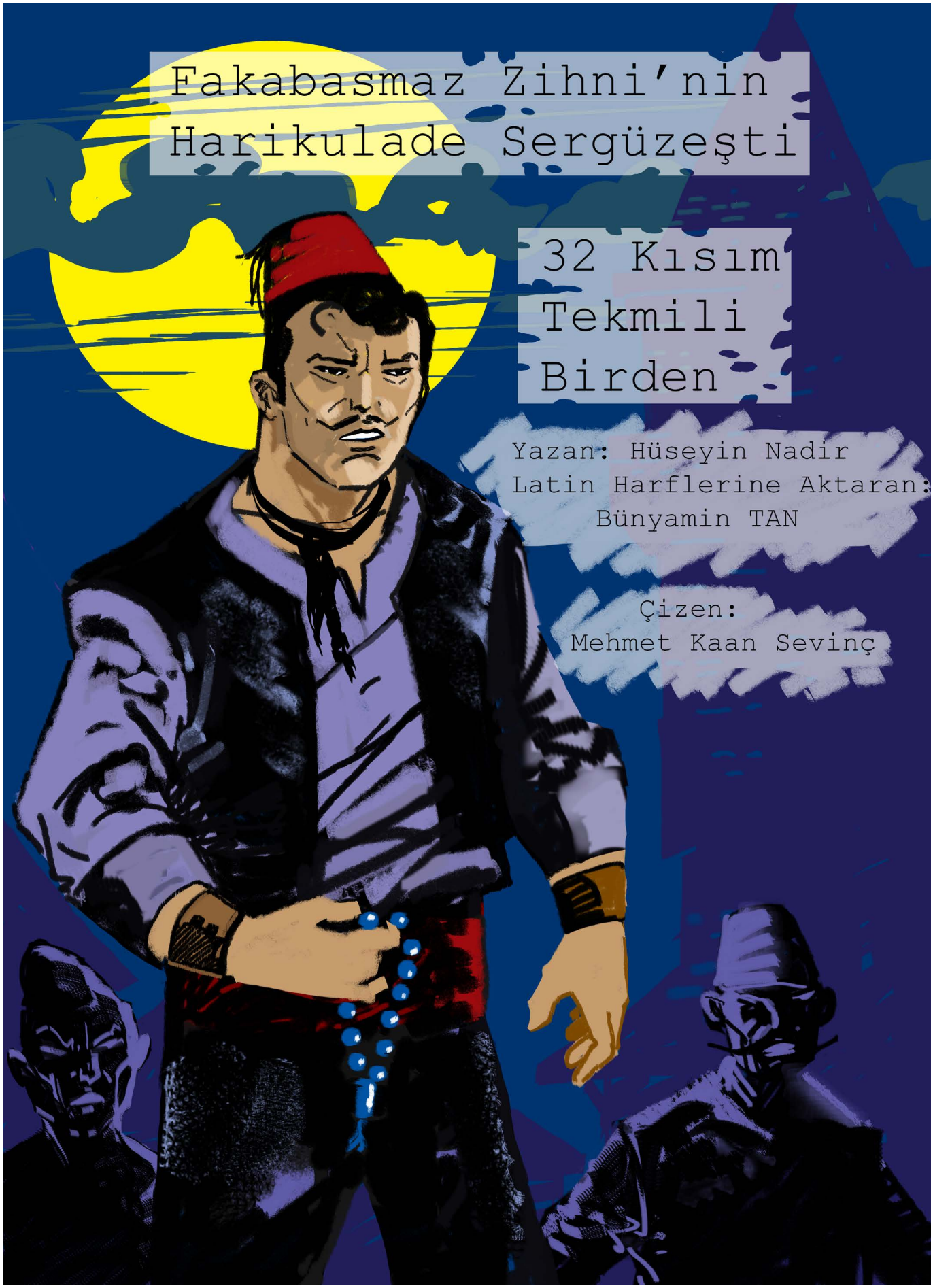
Fakabasmaz Zihni'nin
Harikulade Sergüzeşti
32 Kısım
Tekmili
Birden
Yazan: Hüseyin Nadir
Latin Harflerine Aktaran:
Bünyamin TAN
Çizen:
Mehmet Kaan Sevinç

Cin Ali vuku-ı hâli olduğu gibi nakle derek çıkını Fakabasmaz Zihni'ye uzattı.
Zihni çıkını paltosunun geniş cebine sokarak maiyetini çağırdı ve Cin Ali'ye dedi ki:
- Derhal kıyafetini değiştir, arkadaşları sokağa götür, her tarafa taksim et, orada ne olup biterse buraya biriniz bana gelip haber versin!
Son derece dikkat ediniz...
Eve polis çağırırlarsa kadının polisle ne konuştuğunu işitmelisiniz.
Ben burada kalacağım. Haydi bakalım.

Buhranlı zamanlarda olduğu gibi, Fakabasmaz Zihni'nin çetesi birden bire faaliyete geçerek sokağa fırladılar.

Fakabasmaz Zihni ise bodruma inerek geçen vakaları ballandıra ballandıra zavallı Kâmil Bey'e anlatıyor ve istihza ile:
- Görüyorsun ya, senin yüzünden ne fedakârlıklara katlanıyoruz, diyordu.

Fakabasmaz Zihni Tehlikede

O gün, akşama kadar sükûn içinde geçti. Cin Ali ile arkadaşlarının Fakabasmaz Zihni'ye getirdikleri malumata nazaran, Kâmil Bey'in zevcesi karakola koşmuş, meseleyi anlatmış, fakat zabıtaca neye karar verildiği anlaşılamamıştı. (17)
Fakabasmaz Zihni, maiyetini karşısına alarak şu izahatı verdi:
- Bu gece, hava kararmağa başlar başlamaz arabanın hayvanlarını götüreceğiz, sonra da hepimiz birer birer uçacağız. Ben burada sona kalır, aşağıki herifi de serbest bırakırım Yalnız, akıllarınızı başınıza toplayınız, polis şimdi uyanıktır, içinizden biri bir budalalık ederek polisi şüphelendirirse hepimizi birden yakar. İçinizden iki kişi yine sokakları gözetleyiniz, bir şey olursa hemen bana haber veriniz, ben şimdilik rahat bir uykuya yatmak istiyorum; öyle olur olmaz şeyler için de beni uyandırmağa kalkmayınız, küçük işleri aranızda görünüz.

Fakabasmaz Zihni bunları söyledikten sonra, Cin Ali'nin getirdiği para çıkınını da alarak odanın bir köşesine çekildi, üç iskemleyi sıraya dizerek muvakkit bir karyola yaptı ve hemen uzanıp uyudu.

Bu esnada diğerleri de nöbetle kulübenin etrafını kolluyorlar, polis tarafından bir baskına uğramak ihtimali mevcut olup olmadığını evvelden keşif ve tarassuda uğraşıyorlardı.

Akşama kadar hiç bir hadise vukua gelmedi. Hava karardığı zaman haydutlar sokakta bir kişiyi nöbetçi bırakarak emniyetle kulübeye avdet edip ustalarını uyandırdılar.
Fakabasmaz Zihni gözlerini açtığı zaman sordu:
- Hiç bir şeyden şüphelenen yok mu?
- Hayır! (18)
- Sivil memurlardan falan, kılığını değiştirerek kulübeyi gözetleyen olmasın?
- Hayır!
- Dikkat ediniz amma bir yanlışlığa kurban olmayalım.
Altı kişi birden cevap verdiler:
- Bu ....k, usta, kabil değil! Biz hepimiz sokaktan kuş uçsa görürüz!

Dediler. Fakat tam bu esnada sokağın nöbetçisi bulunan İbrahim, koşarak içeriye girdi, gözlerindeki asar-ı havf ve heyecandan bir tehlike vuku'u hissolunuyordu İbrahim, sesini alçaltarak, hariçten işitilmesi imkânını selbetmek için güç bela anlaşılan bir ifade ile:

Haberini verdi. Bu haber, haydutlar üzerinde patlayan bir bomba tesirini bıraktı. Hepsi birden yerlerinden fırladılar ve ansızın yapılacak şeyi tayin edemeyerek birbirlerine bakmağa başladılar.

Fakabasmaz Zihni ayağa kalkarak:
- Telaş etmeyiniz!
Diye seslendi, Cin Ali, ustasına bakıyor, böyle tehlikeli bir zamanda Fakabasmaz Zihni'nin ne yapabileceğini düşünüyordu. Zihni bir dakikalık bir vaka-i teemmül geçirdikten sonra emir verdi:
- Şimdi hepiniz bodruma ineceksiniz, Kâmil Bey'in canını cehenneme yollayıp vücudunu oraya gömeceksiniz, kan izlerini sileceksiniz, (19) bütün bunlar on dakika içinde yapılacak, ben burada beklerim, size haber vermeyince bodrumdan çıkmayınız.

Bu müthiş emir üzerine haydutlar, başıboş canavarlar gibi bodruma yürüdüler. İçlerinde en güçlü kuvvetlisi Demir Halit, odanın köşesindeki baltayı eline alarak ötekileri takip etti.

Devam edecek...

Atilla Bilgen

DÜNYANIN EN GÜZEL MAJİTOSUNUN SATILDIĞI BARDA BİR TÜRK OLMALI!

Deniz tarafında görülecek bir yer kalmadığından geldiğimiz yerden geri döndük. Cebimizdeki para azalmıştı, yol üstündeki bir döviz bürosuna uğrayıp paramızı bozdurmak istediysek de, beceremedik. Küba'daki her işletmeyi olduğu gibi döviz bürolarını da devlet işletiyordu, dolayısıyla pasaport ibra etmeden işlem yapmıyorlardı.

Rehberin Armas Meydanı ile ilgili gerekli gereksiz her türlü bilgiyi zihnimize enjekte etmesinden bunalmıştık. Grubu kendi haline bırakıp avludan çıktık. Ayaklarımız sağa dönünce itiraz etmeden o yöne ilerledik. Bir süre sonra denize bakan üç yapı çıktı karşımıza. İlki, Greko-Romen mimariye sahip, önünde kolonları olan ve tabeladan okuduğumuz kadarıyla günümüzde müze olarak kullanılan, El Templete adlı küçük bir tapınaktı. Tabelada Küba'daki ilk Katolik ayinin bin beş yüzlü yıllarda burada yapıldığı yazılıydı, bahçesindeki Ceiba ağacı ise kutsal olarak kabul ediliyormuş. Tapınağın yan tarafında Küba'nın en lüks otellerinden bir vardı: Hotel Santa İsabel. Arka cephesi denize, ön bölgesi ise meydana bakıyordu. Merakımıza dayanamayarak içine girdik. Göz alıcı lobisi, kristal avizeleri ve antika mobilyalarıyla gerçekten görkemliydi. Tapınağın hemen arkasında da, deniz ile arasından bir cadde geçen Castillo de la Real Fuerza Kalesi bulunmaktaydı. Oradaki gezginlerden öğrendiğim kadarıyla, Küba'nın hatta Amerika kıtasının en eski kalesiymiş. Bin beş yüzlü yılların sonuna doğru Fransız korsanlar şehre saldırıp sadece iki gemiyle burayı ele geçirince akılları başlarına

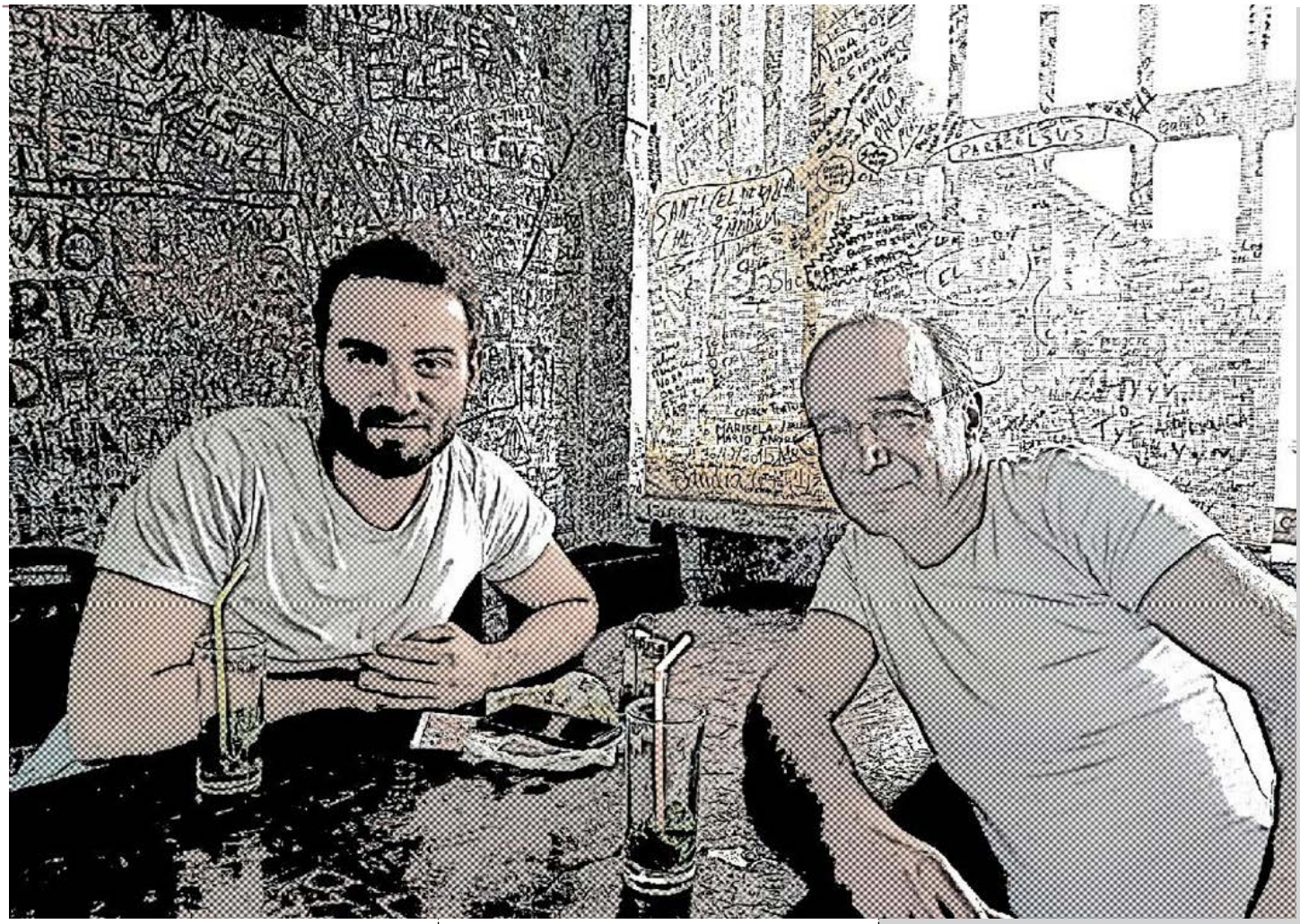

gelir ve "Ulan biz salak mıyız? Bir şehir bu kadar korumasız olur mu?" diye düşünerek önünde hendekleri, surlarında mazgallı siperleri olan bu kaleyi inşa ederler. İki yüz yıl boyunca şehrin İspanyol valileri burada ikamet etmişler. Kale burçlarındaki La Giraldilla adı verilen heykel ise, Dona İnes adında eski bir valinin eşini tasvir ediyormuş. Vali yeni keşifler yapmak üzere sefere çıkar ve yolda ölür, karısının bundan haberi olmadığından her gün surların üstüne çıkıp kocasının geri dönmesini beklermiş. Umudun simgesi olarak yapılan heykelin orijinali fırtına nedeniyle zarar görünce müzeye kaldırıp kuleye kopyasını koymuşlar. Bu heykeli bir yerden anımsıyordum, çıkartamayınca bir rehbere sordum ve rahatladım. Ünlü rom markası Havana Club'tan tanıyormuşum, zira şişenin üstündeki figür, işte bu heykelmiş!

Deniz tarafında görülecek bir yer kalmadığından geldiğimiz yerden geri döndük. Cebimizdeki para azalmıştı, yol üstündeki bir döviz bürosuna uğrayıp paramızı bozdurmak istediysek de, beceremedik. Küba'daki her işletmeyi olduğu gibi döviz bürolarını da devlet işletiyordu, dolayısıyla pasaport ibra etmeden işlem yapmıyorlardı. "Bir seferlik bizi idare ediver birader!" diye yalvarmamız bir işe yaramadı. Cebimizde taksiye bile verecek paramız olmadığından çareyi döviz bozdurmaya gelen, ancak bizden farklı olarak pasaportunu yanında taşıyan bilinçli turistte bulduk. "Hastaneden yeni çıktık. Köyümüze dönecek paramız yok!" diye kendimizi acındırınca adamcağız duygusallaştı ve adımıza yüz euro bozdurmayı kabul etti.

Cebimdeki paraya güvenerek oğluma "Şimdi nereye gidelim?" diye sordum.

"Rehberin dediğini duydun. Armas Meydanı'ndaki parkta

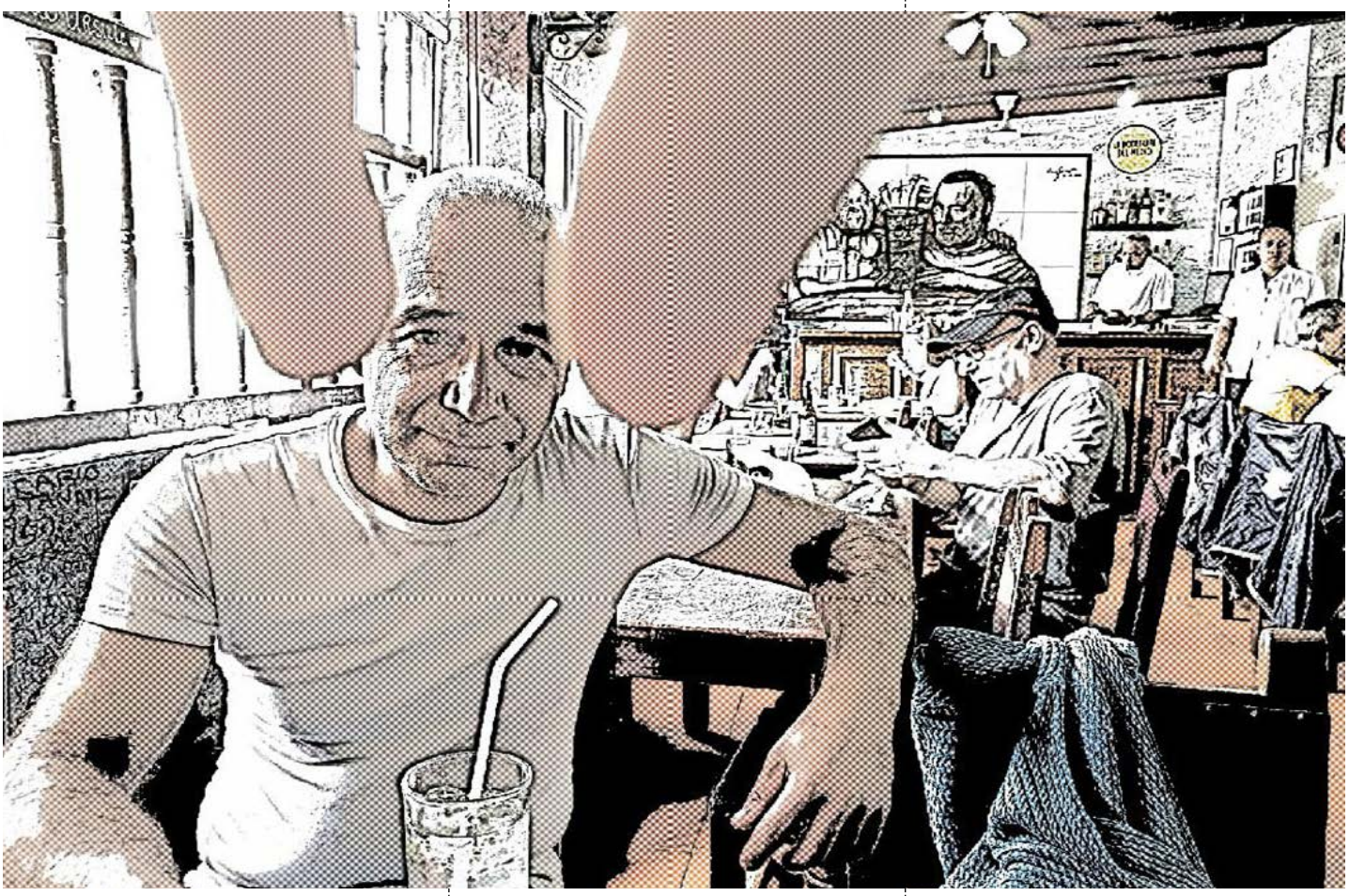

internet çekiyormuş. Oraya gidelim.” dedi oğlum.

“Oğlum orayı nereden bulacağız?”

“Merak etme baba. O iş bende! Takip et.” dedi ve işin içinde internet olduğundan gerçekten de eliyle koymuş gibi buldu. Parkın hemen solundaki binayı hemen anımsadım. İlk gün rehber bizi gezdirirken burayı işaret ederek “Havana valilerinin Real Fuerza Kalesinden taşındıklarından sonra kaldıkları konak.” demişti. Hatırladığım kadarıyla adı Palacio de los Capitanes Genareles olan Başkanlık Sarayı, Castro iktidarından sonra, Belediye Sarayı olarak hizmet vermiş, günümüzde de şehir müzesi olarak kullanılıyordu. Binanın çevresindeki yol Arnavut kaldırımı şeklinde olsa da, yerdeki parkelerde taş yerine ahşap kullanılmıştı. Oğluma sebebini sordum. Aklı bir an önce internete girmekte olduğundan “Hiç merak etmiyorum.” dedi.

“Valinin eşi nal seslerinden rahatsız olmasın diye böyle yapılmış.”

“Bana ne!” dercesine omuz silkmesini umursamayıp detaylara girdim. “Konağın avlusunda envai çeşit bitkilerin yanı sıra, eski toplar, at arabaları ve Kristof Kolomb’un Sevilla’daki heykelinden örnek alınarak yapılan Küba’nın ilk bronz heykeli bulunmaktadır. Binada ise…”

Sözümü tamamlamama fırsat kalmadan araya girdi ve “Baba inan bu gereksiz bilgiler ilgimi çekmiyor. Artık parka gidebilir miyiz?” diye sordu. Sözümü dinlememesine bozulmuştum. Sinirimin geçmesi amacıyla etrafıma bakındım. Meydanın dört bir tarafında birbirinden güzel minik kafeler bulunmaktaydı. Orada oturmak, o sıcakta bir ilaç gibi gelecek mojito yuvarlamak, seyyar arabalarda satılan ve bildiğimiz tulumba tatlısının ince, uzun ve çıtır halinin sıcak çikolataya banarak yenilen churros adı verilen İspanyol hamur tatlısından yemek keyifli olacaktı. Aklımdan bunlar geçerken oğlum “Daha ne bekliyoruz baba?” diye

sordu.

"İnternet sevdan yüzünden insana doğru dürüst hayal bile kurdurmuyorsun! Düş önüme haydi."

Meydanın orta yerinde bulunan Parque Cespendes'e girince, adını duyduğumuz ama daha önce rast gelmediğimiz, ikinci el kitap pazarını da bulmuş olduk. Gerek bu yüzden, gerekse ağaçlık bir yer olduğundan kalabalıktı. Gezinenlerin, oturup soluklananların dikkatleri ellerinde tuttukları cep telefonlarındaydı. Burası gerçekten şehrin internet cennetiydi! Çoğu Kübalının yurt dışında akrabası olduğundan, sanal ortamda dolaşmayanlar görüntülü görüşme yapıyordu. Tabi ki internet ücretsiz değildi. Önce iki cuc karşılığında kart alacak, üşenmeden buraya gelecek, hattına şifreyi tanımlayacak ve sonunda sadece yarım saatlik bir internete kavuşacaktın. Sıcaktan ve yürümekten bunalmıştım. Bir banka oturduk, ben etrafıma bakınırken oğlum cep telefonuna aldığı kartı tanımladı. İnterneti anında bitireceğinden emin olduğumdan önce annesini aramasını söyledim. İkinci çalışta NeriMAN'ım süpermanımın sesini duydum: "Alo"

"Canım nasılsın?"

"Donuyorum. Hava buz gibi!"

"Öyle mi? Küba, pardon Ayvalık çok sıcak olduğundan biz de yanıyoruz! Allah inandırsın üzerimizde sadece şort ve penye var ama buna rağmen terden öldük. Üşümeyi nasıl da özledik anlatamam."

"Ben niye buradayım?"

"Unuttun mu? Eski araba ve evlerden başka bir şey yok diye gelmemiştin!"

"Of yaaaa. Bana bak gerçekten çok mu sıcak? Biraz anlatsana belki üşümem geçer."

Oğlum internet süremiz bitecek diye dürtükleyince daha fazla geyik yapmadan telefonu kapattım.

Yarım saat sonra yine yollardaydık. Ayaklarımız bizi Opispo caddesine götürüp kalabalığın içine soktu.

"Nereye şimdi?" diye sordu oğlum yanımda yürürken

"Bir günde iki meydan görmek yeter, fazlası cildi bozar."

"O zaman ne yapıyoruz?"

"Dünyanın en iyi mojitosunun yapıldığı yere gidip mekânı bir test edelim. Ama istersen önce ara sokakları da gezelim".

"Bana uyar."

Havana'nın her sokağı, her dükkânı ayrı bir dünya gibiydi. Küba'da tüketimi özendirmek diye bir kavram olmadığından ne mağazalarda alıştığımız vitrin süsleme kültürü vardı, ne de yollarda billboardlar, reklâm panoları. Yer yer devrimle ilgili veya ambargoya karşı çıkan afişler görüyorduk, ama o kadar kusur kadı kızında da olurdu! Dükkânların önemli bir kısmı sanat galerisi, resim sergisi veya atölyesi olarak kullanılıyordu. Tabi ki hediyelik eşya satan yerler de vardı. Buralarda rengârenk boy boy tahta heykeller, yelpazeler, Che resimli her tür giysi, el örgüsü dantel elbiseler, cins cins romlar, magnetler, anahtarlıklar satılıyordu. Müzik ise her yerdeydi. Sokaklarda, restoranlarda, otellerde kimi zaman üç dört kişilik gruplar, kimi zaman boynunda gitarıyla tek kişilik dev kadro halinde şarkılar çalıp söylüyordu. Kübalılar sanki doğuştan sanatçıydılar!

Caddede yürürken ani bir kararla ara sokaklara daldık. Ana caddede gördüğümüz görkemli konakların yerini inanılmaz sevimlilikte, cumbalı balkonlarından çamaşırlar sarkan rengârenk evler aldı, ama duvarları çatlamış, boyaları dökülmüş, bakımsızlıktan yıkılmaya yüz tutmuşlardı. Hani neredeyse bombardımandan yeni çıkmışlardı ve "Yıkılıyor" tabiri burada mecazî değil, gerçekti! NeriMAN'ım süpermanımın dediğinin aksine, bunca yol yıkık dökük evleri görmeye gerçekten değerdi. Zira renkli ve eski Amerikan arabaları, mini etekli kızları, mutlu gülen gözleri, dünyada olup biten hiçbir şeye aldırış etmeden ellerinde puroları ile kapı önünde oturan yaşlı insanları, her yere sinmiş puro kokusu, sokaklarından yayılan

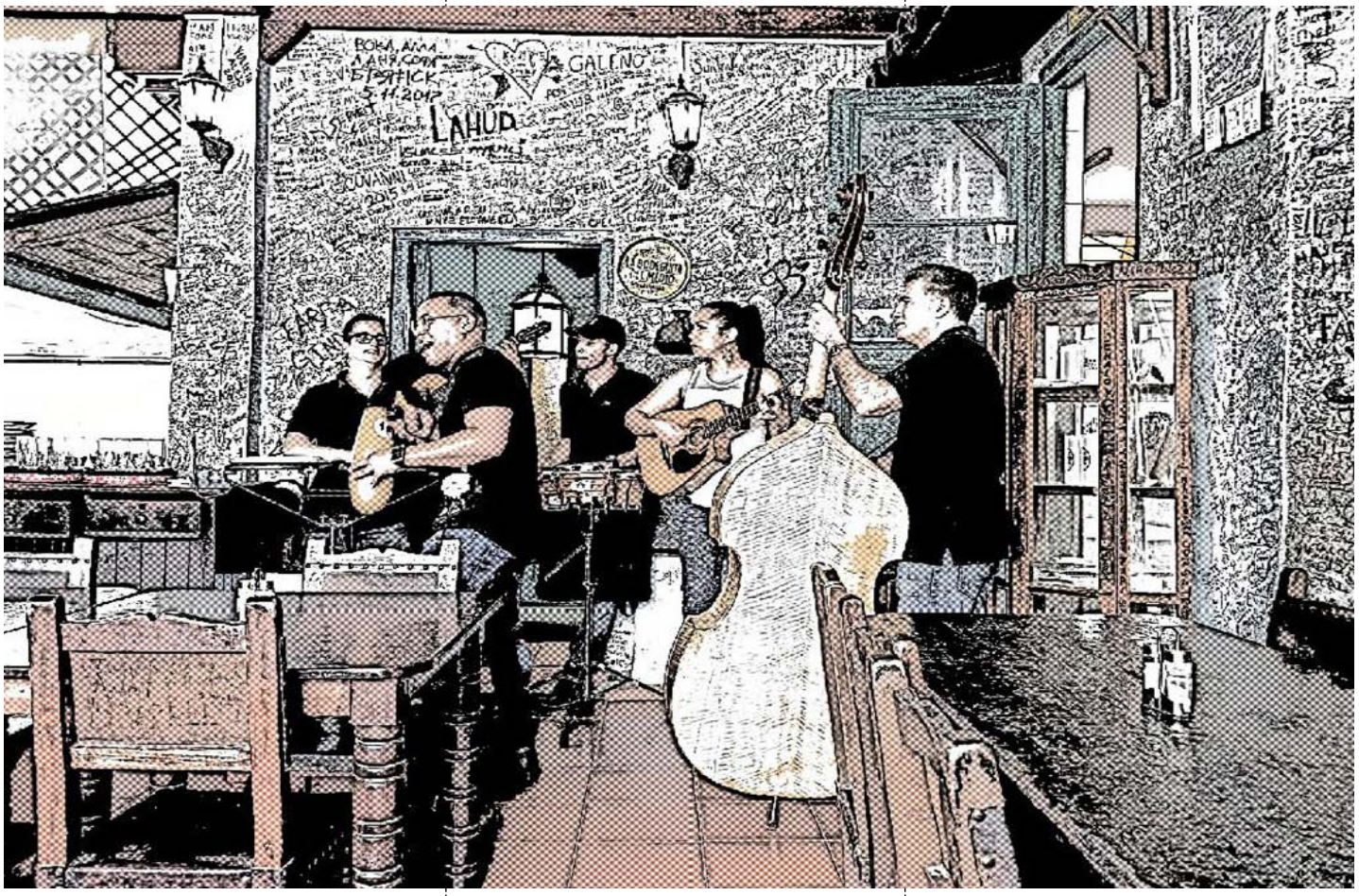

hareketli salsa ritimleri Havana'ya adımımızı atar atmaz bizi sarmıştı. Uyandığınız her yeni gün 'Ne güzel yine Havana sokaklarında kaybolacak, mojitomu yudumlarken sokak çalgıcılarından yükselen Guantanamera, Camandante Che Guevara ezgilerine eşlik edecek, dans eden Kübalıların arasına katılarak keyfe dalacak ve "Ah ulan keşke burada biraz daha kalabilseydik!" diye içimizden geçirecektik.

Havana güneşi yakıcıydı. Binaların gölgesine sığınarak yürürken attığımız her adımda derisi sıcaktan yanmış güler yüzlü insanlar görüyorduk. İngilizce bilmemelerine rağmen kaybolduğumuzda yön göstermek için çabalıyorlardı. İstisnalar tabi ki vardı. Zaman zaman yanımıza yaklaşıp bir dolar isteyenler de oluyordu, çeşitli teklifler sunanlarda. Üç aşağı beş yukarı hep aynı sözleri söylüyorlardı: "Hey amigo elimde ucuz ve orijinal puro var, ister misin?" "Çok güzel kadınlar tanıyorum amigo" "Hey ileride bir salsa festivali var. Çok güzel fotoğraflar çekebilirsin. Götürmemi ister misin?" Bazıları da ellerindeki malı satmak, barlarına çağırmak için yanımıza yaklaşıyorlardı. Aralarında vicdan yaptırıp para koparmak isteyenler oluyordu. Bunlar genelde çocuğuna süt alacak paralarının olmamasından yakınıyorlardı. Ancak hiçbiri bizdeki gibi yılışık değildi. "No gringo" dediğimiz an hemen uzaklaşıyorlardı.

Kapılarının önünde oturan teyzeler, süpürge sapı ve çorapla beysbol oynayan çocuklar gördüğümüz müzelerden daha çok ilgimizi çekiyordu. Görebildiğimiz kadarıyla evlerin çoğu camsızdı. Pencerelerin hepsi demir parmaklıklı ve içlerinde kepenkler var. Sıcak havada kepenkleri açıp, demir parmaklar arkasında serin uykuya dalıyorlardı. Kapıları sürekli açık olması hırsızlık olayının az görülmesinden de olabilirdi, çalınacak eşyaların yokluğundan da. Hal böyle olunca sokakta yürürken evlerin içini rahatça görebiliyor, anlık da olsa hayatlarına dâhil

olabiliyorduk. Sıcakkanlıydılar. Kafede otururken bir anda yanınıza gelip oturabiliyor, yolda yürürken öpücük gönderiyor, müzik çaldığında dansa kaldırıyor, göz göze geldiğinizde gülümsüyorlardı. Bu yüzden evlerinin içlerine baktığımızda kızacaklarına gülümsüyor, onların bu tutumunu görünce "İçeri gireyim de soğuk bir ayranlarını içeyim." hissiyle tutuşuyordum. Ama bu teklifimi reddederlerdi! Zira ayranları yoktu! Gerçi onun yerine şeker kamışı suyu ikram edeceklerinden emindim. Küba'da çok fazla fakirlik, yoksulluk vardı. Evler de çok haraptı. Ancak yerel halk gördüğüm kadarıyla mutluydu.

Havana tek başına dev bir açık hava müzesiydi. Devrimden sonra Küba dünyadan soyutlandığı için zaman devrim öncesi dönemde donup kalmıştı. Alım gücü olmadıklarından- olsa da alacak mal bulamadıklarından, insanlar ellerinde ne varsa muhafaza etmişlerdi. Eşyaları, hayat ritmi, binaları, alışkanlıkları, her şey ama her şey eskiden kalmaydı. Otomobillerin büyük kısmı ellili yıllara aitti, orijinal yedek parça bulamadıklarından yaratıcıklarını konuşturmuşlardı. Elli iki model Buick'te, Fiat direksiyonu, elli beş Chevrolet'de, bir kamyon motoru görmek son derece sıradandı. Ancak gezerken bunlardan ziyade içinde barındırdığı şiiri görüyorduk, ama bu bir bakış açışıydı. NeriMAN'ım süpermanım gibi düşünenler bizim aksimize pislik içindeki bakımsız sokaklar, evler görecek, dolayısıyla buradan mutsuz ayrılacaktı.

Yürümekten yorulmuştuk. Artık dünyanın en iyi mojitosunun yapıldığı yere gidip kendimizi ödüllendirebilirdik, ancak etrafımıza bakınmadan ara sokaklara daldığımızdan kaybolmuştuk! Gelirken kolayca bulduğumuz bar, şimdi ortalıkta yoktu. Sanki tedavülden kalkmıştı! Tüm sokaklar birbirine benziyordu ve biz bar sevdasıyla çeşitli yönlere sapıyor ve her seferinde yine aynı noktaya çıkıyorduk. Umudumuzu yitirdiğimiz sırada birden önümüze çıktı; La Bodequta Del Medio. Sokağın ortasında, Ernest Hemingway'in takıldığı yerde içki içmek arzusuyla yanıp tutuşan turist kalabalığı olmasaydı, büyük ihtimalle önünden geçip gidecektik. İçerisi tıka basa dolu olduğundan insanlar kaldırımlara oturmuş birbirleriyle muhabbet ederek ellerindeki içkileri yudumluyorlardı. Kalabalığı yararak içeri daldık. Bar minicik ve içerisi tıklım tıklımdı. Tezgâhın üstünde bardaklar diziliydi. Barmen nefes bile almadan taze naneyi bir miktar şeker ile ezip içerisine yeşil limon suyu, soda ve rom katarak seri vaziyette mojito hazırlıyordu. Bırakın oturmayı ayakta bile dikilecek yer yoktu. Ne yapacağımızı düşünürken kapıdaki görevli üst katı işaret etti. Aradığımız ortamı orada bulamayacağımızdan emindik ama Havana sokaklarında dolanmaktan bitap düştüğümüzden mecburen merdivenlere yöneldik. Aşağıya göre tenhaydı, bizden başka sadece birkaç kişi vardı. Pencere kenarında bir masaya oturduk, garsona mojitomuzu söyledik ve etrafımıza bakındık. Duvarlar dünyanın her ülkesinden gelen insanların yazdığı notlarla doluydu. Bulduğumuz ufacık boş yere adımızı yazıp imzamızı attık ve farklı zaman diliminde de olsa Ernest Hemingway'la aynı mekânı paylaştığımızı tescilledik! Pencereden gördüğümüz kadarıyla sokaktaki kalabalık azalmamıştı. İçkisini bitiren gidiyor yerlerine akın akın yeni turistler geliyordu. Dünyanın en iyisi olduğundan diğer mekânlara göre daha pahalı satılan mojitomuzun tadına merakla baktık ve anında hayal kırıklığına uğradık. Seri üretime geçtiklerinden olsa tadı vasattı. "Hiç değilse denemedik demeyiz!" diye düşünürken orkestra üyeleri yan kapıdan gelip yanı başımızda yerlerini aldılar ve ağırlıklı olarak salsa, biraz sokak rapi, üstüne Afro-Küba tarzı müziklerden oluşan bir performansa başladılar. Latin ezgileriyle mest olduğumuz sırada sahneye otuzlu yaşlarda Kübalı bir

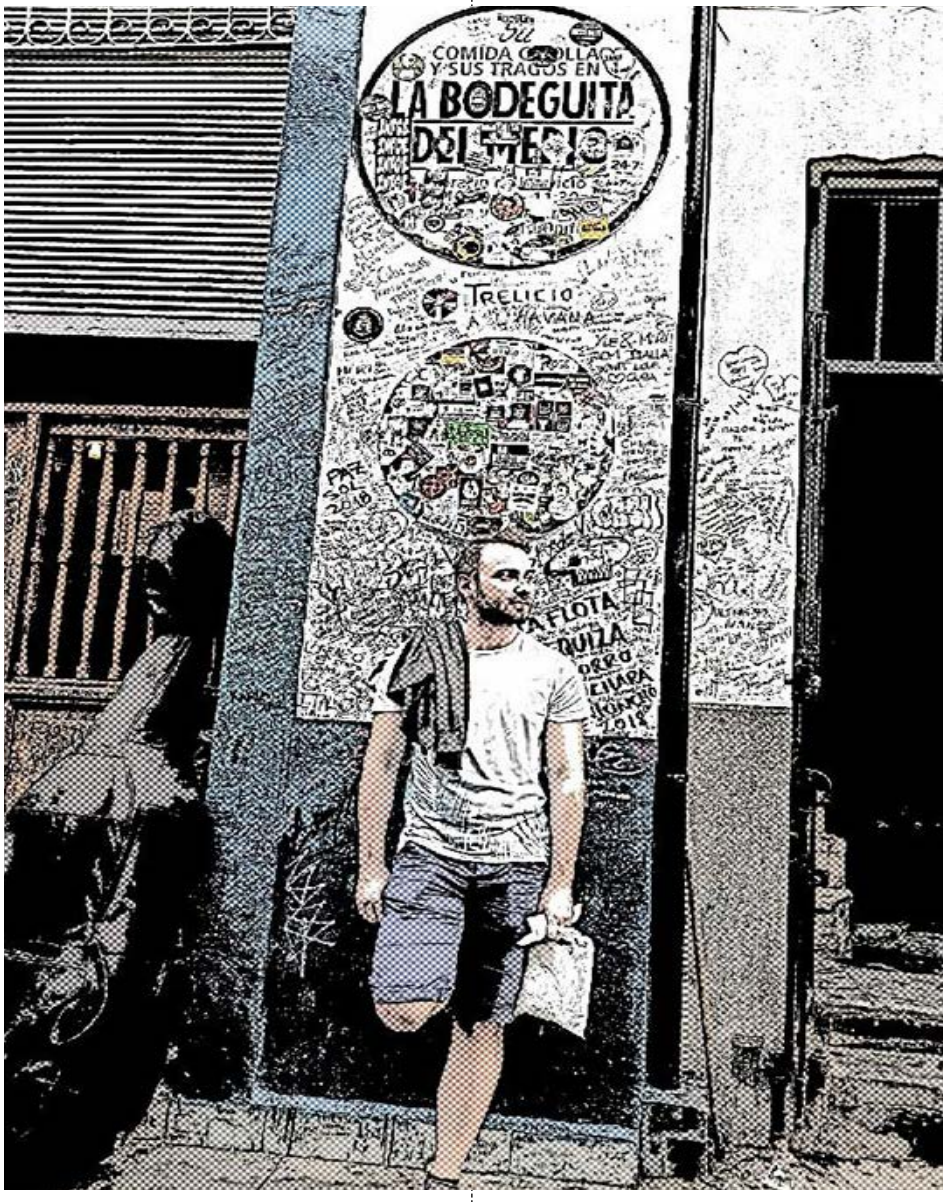

kadın çıktı ve değme dansözlere taş çıkartacak şekilde kalçalarını yılan gibi kıvırarak salsa yaptı. Ortam ile beraber mojitomuz da güzelleşmişti! Müzik sesini duyan turistler birer ikişer merdivenleri çıkınca üst kat aşağıyı aratmayacak şekilde doldu. Giderek güzelleşen mojitolarımız bitince düşünmeden yenilerini söyledik. Orkestranın ağır abisi görünümündeki adam havaya girdiğimizi görünce "Haydi pamuk eller cebe!" dercesine kendi cd'lerini satmaya girişti. Elindeki marakasları ritimli olarak sallayarak her masaya uğruyor, nereli olduklarını soruyor, onlar için bir şarkı söylüyor, ardından tanesi on cuc olan cd'lerini uzatıyordu. Bir iki tane almaları onu kesmiyor, suratını buruşturup ülkelerine büyük bir yuh çektiriyor, beş on tane alanları ise çılgınca alkışlatıyordu. Adım adım bize yaklaşıyordu. Cebimdeki para onu mutlu edecek denli bir alım yapmaya müsait değildi, ancak bir yandan da milliyetçilik damarım kabarmıştı! Ülkemin yuhalanmasına dayanamazdım. Bu ikilem içinde çırpınırken yanımıza geldi. Utancımdan parmağımı gözlerimle kapatarak "One!" dedim. "Bu ne şimdi?" dercesine kollarını iki yana açarak "Where are you from?" diye sordu. Şu ana kadar adı geçmemiş bir ülkeyi düşündüm ve aklıma geleni alelacele söyledim: "I'm Siberian!" dedim. Sibiryalı olduğumu duyunca durakladı, doğru söyleyip söylemediğimi anlamak istercesine delici bakışlarını üzerime dikti. Yalanımın ortaya çıkmasından duyduğum endişeyle sırıttım, ama peşimi bırakmadı. Bu arada müzik durmuş, ortam sessizleşmiş onlarca göz üzerime dikilmişti. Otele yayan dönmeyi göze alıp "Tamam lan hepsini alıyorum, yeter ki beni rahat bırak" diye haykıracağım sırada Avusturyalı bir çift yanına geldi ve beş tane istedi. Adam anında beni unuttu ve olanca sevimliliğiyle onlara döndü. Beş cd hazırlarken kız cilveli bir edayla gülümseyip sevgilisinin boynuna sarıldı, yanaklarına ateşli bir öpücük kondurup "Sence ben beş cd'lik bir kız mıyım?" diye sordu. Orkestranın ağır abisi görünümündeki adamın aradığı fırsat ayağına gelmişti. Marakaslarıyla ritim tutup izleyicilere döndü ve "Kız haklı. Siz ne diyorsunuz?" diye sordu. Alkışlarla destek gelince zavallı adam on dedi, yuhalamalar sürünce dudaklarından yirmi sayısı çıktı. Salon alkıştan yıkılırken adamcağız ceplerini kolaçan ederek

parayı denkleştirmeye çalışıyordu. O kargaşada Orkestranın ağır abisi görünümündeki adam beni unuttu ve bir adet de olsa cd satma olanağını kaybetti!

Program bitirince bardan ayrıldık ve yeniden Havana sokaklarına daldık. Acıkmış olduğumuzdan sevip okşama hissi uyandıran rengârenk evler yerine oturacağımız uygun bir yere bakındık. Aradığımız mekânı Katedral Meydanı'nda bulduk. Limoni renkteki binayı görür görmez beğenmiştik. Üst katına çıkıp meydanı gören bir masaya oturduk. Denizden esen tatlı rüzgârın açık pencerelerden içeri dolan esintisi ve çalınan canlı Küba ezgileri eşliğinde garsonun getirdiği ve içeriğinde deniz ürünleri, et, tavuk, egzotik meyvelerden ibaret menüye baktık. Komünist bir ülkede tavukların özgür dolaşabileceklerini, dolayısıyla hormon ihtiva etmediklerini düşünerek tavuk, oğlum ise Küba'da içine karides, midye gibi deniz ürünleri konulan İspanyol usulü bir pilav olan Paella söyledi. İçecek olarak da korsan anlamına gelen yerel biraları Bucanero'yu tercih ettik. Yemeklerimizi beklerken sessizce meydanın mest eden güzelliğini seyre koyulduk. Bir köşede yerel kıyafetleri ve ellerinde purolarıyla dolaşan Kübalı hanımlar para karşılığında turistlerle fotoğraf çektirirken, başka bir köşede şarkı söyleyen gruplar gelip geçenlerden bahşiş istiyordu. Siyah-beyaz çizdikleri resimleri ve karikatürleri satmaya çalışanlar da vardı. Ancak hepsi görebildiğimiz kadarıyla ısrarcı ve tedirgin edici değillerdi. Biralarımızı yudumlarken yemeklerimiz geldi. Tavuğumun yanında Küba'nın olmazsa olmazlarından kırmızı Meksika fasulyesi ile yapılan Congri adı verilen pilav ve patates yerine muz kızartması vardı.

Yemekten sonra yediklerimizi hazmetmek amacıyla liman tarafına doğru yürüdük. Attığımız her adımda tüketim odaklı bir kent yerine yaşam odaklı bir kentin havasını soluyorduk, zira kapitalizmin hâkim olduğu ülkelerdeki koşuşturma bu topraklarda yerini sakinliğe bırakmıştı. Turist gemilerinin demir attığı limanın karşı caddesine vardığımızda kendimizi başka bir meydanda bulduk. Oysa bugünlük meydan kotamız dolmuştu! Meydanın ortada aslanlı bir çeşme, arkasında ise barok stilde kireç taşından yapılmış San Francisco Bazilikası vardı. Sağdan soldan kulağımıza çalınanlara göre yüzü Havana Limanına dönük olan Plaza de San Francisco, şehrin en eski ikinci meydanıymış. İsmini, on altıncı yüzyılda yapılmış, günümüzde konser salonu ve sanat müzesi olarak kullanılan bu manastırdan alıyormuş. Rivayete göre on beşinci yüzyıldan beri burada pazar kurulurmuş, rahipler gürültüden şikâyet edince, başka bölgeye taşınmış. "Kilisenin gücüyle kimse baş edemez!" diye içimden geçirirken, çan kulesinin üstünde St. Francis Asisi heykeli olduğunu, ancak bin sekiz yüzlü yılların ortasında bir fırtınada yıkıldığını, günümüzde ise bazilikanın yanında Hintli bir çocuk heykelinin durduğunu öğrendik. Bu gereksiz bilginin ne işime yarayacağını düşünürken, Çan kulesine çıkarak şehrin muhteşem manzarasını izleme şansımız olduğunu duyduk. Aşırı yorgun olduğumuzdan bu sözleri duymazlıktan geldik.

Hava yavaştan kararmaya yüz tutmuştu. Aramızda "Otele geri mi dönsek acaba?" diye konuşurken karşımıza şirin mi şirin minicik bir bar çıktı. Hapy Hour saatlerinde, yani tam da bu zamanlarda "bir mojito içene ikincisi bedava" yazıyordu. Dayanamayıp açık havadaki masasına kurulup siparişimizi verdik. Gelip geçenleri seyrederek bitirdik mojitomuzu ve bedava olanı istedik güleç yüzlü garsonumuzdan. İçtiğimiz onca içkinin etkisiyle gevşemiştik. Biraz daha otursak kesinlikle burada uyuyabilirdik! Hesabı ödeyip taksi durağına gittik.

"Hey gringo taksi?" diye sordu Karanlıkta dişleri parlayan iriyarı şoför.

"Si?" dedim ve cebimden otelin kartını çıkartıp gösterdim.

"Thirty cuc"

"No. Ten cuc"

"Twenty"

"Sana iyi günler bol kazançlar" diyerek başka bir taksiye yöneldim. Henüz arkamı yeni dönmüştüm ki seslendi: "Hey gringo okey"

İmrenerek baktığım o rengârenk eski model arabalar yerine, neredeyse hurdaya çıkmış bir aracın yanına götürdü bizi. Kapıyı açtığımda, uzun zamandır temizlenmediğinden rengi belli olmayan deri döşemelerinin yıpranmış, dikiş yerlerinden süngerlerinin fırladığını gördüm. İçimden "Bunca araba içinde şansımıza bu mu düştü?" diye söylenerek oğlumla arka koltuğa oturduk. Hareket eder etmez sahil yoluna saptı. Arkama yaslanıp dalgın gözlerle etrafıma bakınırken ani bir hareketle sola saptı ve karanlık bir sokakta ilerledi. Anımsadığım kadarıyla otelimize gitmek için sahil yolundan devam etmemiz gerekiyordu, yılların Kübalısı yolu kaybetmeyeceğine göre, elde tek ihtimal kalıyordu; kaçırılıyorduk! Pazarlık yapmamızın acısını anlaşılan bizi soyarak çıkartacaktı! Yerimden doğruldum ve dikiz aynasından şoförü süzdüm, bakışları taş gibi sertti. Bu hali daha çok ürkmeme sebep oldu. Bizi götüreceği yerde büyük ihtimalle en az onun kadar iri yarı birkaç arkadaşı daha vardı, bu ufak tefek halimle hepsiyle baş etmem elbette olanaksızdı. Arkasından üzerine atlayıp boğazına sarılmam sadece ölümcül bir kazaya sebep olurdu. Soyulmanın yanında ölmenin lafı bile edilmeyeceğinden bu olasılığı hemen eledim. Terden ıslanan ellerim kapı koluna yapıştı. "Yavaşladığı anda kapıyı açıp kendimi dışarı atarım!" diye düşündüğüm sırada hiçbir şeyden haberi olmayan oğluma gözüm takıldı. Onu burada bir başına bırakamazdım. İstemsizce "Lanet olsun!" diye mırıldandım, oğlum soran gözlerle bana bakınca yolu işaret ederek "Sabah buradan gitmemiştik." dedim. Omuz silkerek "Kestirmeden gidiyordur" dedi. Bu kadar vurdumduymaz olması sinirlerimi daha çok bozmuştu. "Sen öyle san!" diye çıkıştım. Şaşırmıştı. "Ne demek istiyorsun" diye sordu. Yanıt vererek vakit kaybetmek istemediğimden dikkatimi sorunumuza kilitlendim, ancak ne kadar düşünürsem düşüneyim bir çözüm bulamadım. Bu arada karanlıkta dişleri parlayan iriyarı şoför sağ ve sol yaparak toprak bir yola girdi. Son durağımıza yaklaştığımızı anlatırcasına hızını azaltmıştı. Boştaki sol elimle oğlumun elini kavrayarak "Korkma oğlum, kanımın son damlasına kadar seni koruyacağım." mesajını verdim! "Ne yapıyorsun baba" dercesine bakıp elini geri çekti. Bu çocuk hep böyle saf mıydı, yoksa mojitoları içe içe mi bu hale gelmişti? "Daha ne olsun kaçırılıyoruz!" diyeceğim sırada ani bir frenle durduk. Korku dolu gözlerle etrafıma bakındım. Sol tarafımızda karanlık bir sokak, sağ tarafımızda ise… Gözlerime inanamıyordum. Otelimizin önündeydik. Karanlıkta dişleri parlayan iriyarı şoför gerçekten bizi kestirmeden getirmişti. Utancımdan alı al moru mor bir yüzle taksiden inip "Buenas nuches" dedim.

Otele giderken oğlum "Elimi neden tuttun?" diye sordu.

"Birlikte keyifli bir tatil yapıyoruz demek için."

"Haklısın."

Önce Recep Abi'nin yanına gidip durumumuzu anlattık. Başını sallayarak odamızın hazır olduğunu söyledi. Yukarıya çıkıp toparlandık, aşağı inip Recep Abi'yle anahtar değiş tokuşu yaptık. Yeni yerimizin yan binada olduğunu, restoranın sonundaki kapıdan geçersek oraya ulaşabileceğimiz söyledi. Yemek yiyenlerin şaşkın bakışları arasında ellerimizde valizler, gömlekler, şortlarla yanlarından geçtik. Kapıyı açıp koridora çıktık, merdivenlerden iki kat tırmandık ve sonunda odamızı bulduk. Üstümüzü değiştirir değiştiremez de kendimizi yatağa atıp sabaha kadar deliksiz bir uyku çektik.

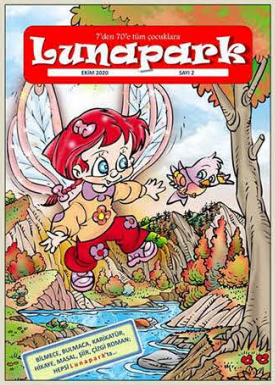

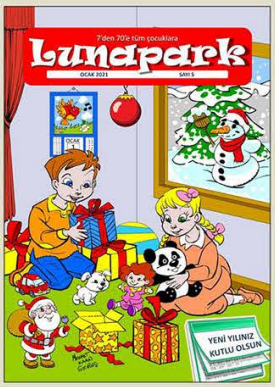

7'den 70'e tüm çocuklara Lunapark

7'den 70'e Lunapark aylık çocuk dergisi; e-dergi formatıyla, internet mecraları üzerinden çocuklara ve çocuk dergisi sevenlere ulaştırılıyor. 7'den 70'e ibaresine takılmayın, 80 yaşındakiler de okuyabilirler :)

Tamamen gönüllülük çerçevesinde başlayan ve devam eden Lunapark; Benim, senin, onun, hepimizin çocuk dergisi. Takip edip okumanın yanı sıra yazılarıyla, çizimleriyle dergiye omuz vermek isteyen, eli kalem tutan, dudağında çalacak ıslığı olan, çocukları ve çocuk dergilerini seven her arkadaşımıza açık Lunapark'ın sayfaları. Dergide yer almasını istediğiniz çalışmalarınızı, eleştiri ve önerilerinizi: lunaparkeposta@gmail.com adresinden ulaştırabilirsiniz.

Ayrıca, küçük kardeşlerimizin yazı, resim, fotoğraf, şiir ve hikaye türü çalışmalarını da beklediğimizi özellikle belirtelim.

Lunapark, Temmuz ayında yayınlanan 11. sayısı ile, yine baştanbaşa renkli, eğlenceli ve dopdolu. Dergiyi okuduktan sonra sevdiklerinizle paylaşmayı da ihmal etmeyin lütfen.

Sevgiyle kalın, Lunapark'ta kalın...

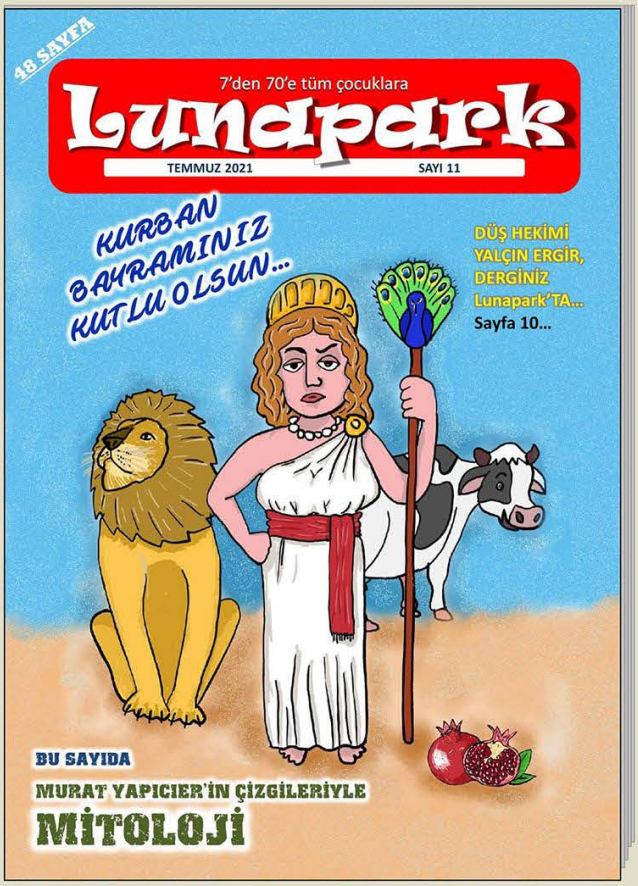

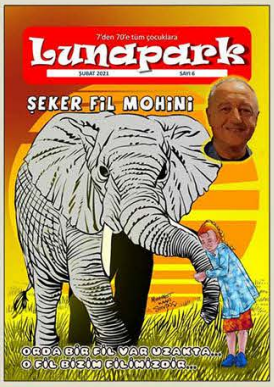

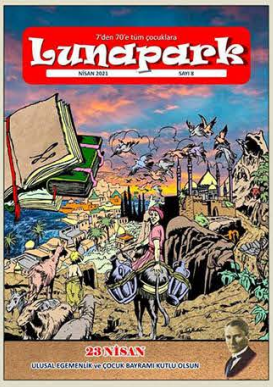

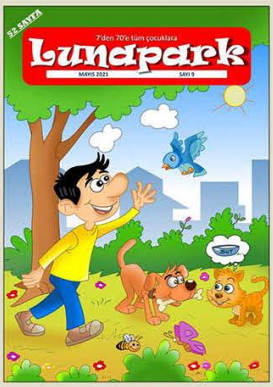

https://lunaparkcocukdergisi.blogspot.com

Bünyamin Tan

Son bir kez daha fotoğrafa bakıp dudaklarından "Anne!" sözcüğü dökülür dökülmez elini deklanşörün üzerine koyup gözlerini kapadı. Sanki etrafı, evreni kuşatan karanlık maddeyle kaplandı bir anda. Yokluğun siyah nuru, bu karanlığa akıp varlık âlemine geçerek beyaz nura tebeddül etmek üzereydi.

RUH FOTOĞRAFÇISI

Objektifin karşısında ne kadar oturur vaziyette kaldı, hiçbir fikri yoktu. Yıllarca eksikliğini hissettiği bir şeye çok yakın olmanın verdiği tuhaf boşluk hissi, onu şaşkına çevirmişti. Eşiğinde durduğu sırrın kapısından içeri girmek neden şimdi ona böyle tuhaf hisler yaşatıyordu, bilemiyordu. Küçüklüğünden beri kalbinin ta derinlerinde, nokta-i süveydasında taşıdığı özlemin bir parçası, elinde tuttuğu eski bir vesikalık fotoğraf karesinde onun zihninden bu âleme gelmeyi beklerken onu böyle ikircikte bırakan karmaşık duygular denizinde gark olmamak için çırpınmak canını yakıyordu.

Son bir kez daha fotoğrafa bakıp dudaklarından "Anne!" sözcüğü

dökülür dökülmez elini deklanşörün üzerine koyup gözlerini kapadı. Sanki etrafı, evreni kuşatan karanlık maddeyle kaplandı bir anda. Yokluğun siyah nuru, bu karanlığa akıp varlık âlemine geçerek beyaz nura tebeddül etmek üzereydi. Elinde tuttuğu fotoğraf, ait olduğu insanı unutmamıştı ve ondan bir parçayı içinde muhafaza ediyordu. Deklanşöre bastığı anda patlayan flaş, bir süpernova gibi bu karanlık evreni aydınlattı. Bu patlamadan saçılan madde onun beynindeki evrenin sinir yollarından ilahi bir enerji gibi akıp tam iki kaşının arasından çıkıp fotoğraf makinesinin objektifinden içeri girdi.

Gözlerini açtığında iki tuzlu katre yavaşça süzülerek yüzündeki çoraklığa can veriyordu. Biraz evvel yaşam belirtisi olmayan manasız yüzünde şimdi biten bir özlemin açan renkli çiçekleri yeşeriyordu sanki. Bir süre oturduğu koltuktan kalkıp kalkmama konusunda tereddüt etti. Derin bir soluğun broşlarına üflediği tazelik ile kendinde yeniden bir güç bulup kalktı. Makinenin içinden hafıza kartını çıkarıp hemen çalışma masasındaki dizüstü bilgisayarını açtı. Hafıza kartını okuyucuya takıp açılan penceredeki klasöre bir süre baktı. Acaba başarmış mıydı? Klasörün üzerine tıklayıp açılan pencerede çektiği fotoğrafı görünce gözlerine inanamadı. Şaşkınlıkla iki eliyle ağzını kapayıp sevinç çığlıkları atmamak için kendini zor tuttu. İşte, oradaydı. Yıllar önce kaybettiği annesi onu terk etmemişti. Oturduğu koltuğun tam arkasında ona bakıyordu. Artık birlikte bir fotoğrafları vardı.

Fotoğrafı hemen basıp yazıcıdan alarak çalışma odasından çıktı. Yatak odasına gidip abajurlardan birini yakarak yatağına uzandı. Yatağın serinliğiyle birleşen sevinci ona ilkbaharda oradan oraya salınan bir polen kadar hafiflik veriyordu. Bir kez daha "Anne!" diyerek çektiği fotoğrafı öpüp gözlerini kapayarak onu kaybetmeseydi birlikte neler yaşayabileceklerine dair mutlu hayaller kurdu. Zihninde canlandırdığı tatlı anılara dalıp bir süre sonra eskilerin yarı ölüm hâli dedikleri yalancı huzurun kollarına bıraktı kendini.

Çalışma odasında bıraktığı fotoğraf makinesinin o sırada kendiliğinden açıldığının farkında değildi. Dijital ekranda beliren annesiydi.Fakat siluet, gittikçe değişmeye başladı. Odanın ortasında duran şey, objektife doğru yavaş adımlarla yaklaştıkça kadının yüzünde bir iblisin hatları beliriyordu. Tam objektifin önüne geldiğinde ise artık kadının siluetinden eser yoktu. Fotoğraf makinesi, bir kez daha poz alıp aniden kapandı.

***

"Sizce fotoğraf nedir?" diye başladı derse ertesi gün. Bir süre gözleri sınıfta gezindi. İçlerinden biri müteredditt elini kaldırdı. Hocasının kendisine baktığını görünce:

"Fotoğraf makinesiyle elde ettiğimiz görüntüdür. Işığa duyarlığı olan cam, kâğıt gibi bir yüzey üzerine bir görüntüyü özel bir teknikle işlemektir."

Başını iki yana sallayarak:

"Hayır, bu fotoğrafın sözlük tanımı... Onu sormuyorum. Sizce nedir fotoğraf?"

Sınıftan çıt çıkmadığını görünce devam etti:

"Çoğu insan için mutlu bir anın hatırası olarak kabul edilir, öyle değil mi? Peki, gerçekte bir fotoğrafın bundan daha fazlası olduğunu söylesem ne dersiniz?"

Sınıftaki sessizlikten, söylediği şey hakkında daha önceden düşünmediklerini ve herhangi bir fikirleri olmadığını anlamıştı:

"Birçok insan için fotoğraf bir kâğıt parçasıdır. Biz fotoğraflara bir anımızı kaydettiğimizi düşünürüz. Oysa fotoğraflar bundan fazlasıdır. Bizim ruhumuzdan, enerjimizden izler taşırlar. Bir bakıma aslında biz onlara ruhlarımızdan bir parça hapsederiz. Düşüncelerimiz, hayallerimiz, duygularımız, bizi biz yapan her şey kaydedilir oraya.

Ama bizler sadece anlık kaydedilen bir maddesel görüntünün estetiğine takılıp kalırız. O görüntünün arkasında bambaşka bir dünyaya açılan kapılar olduğunun farkında değilizdir."

Cümlesini bitirir bitirmez ışıkları söndürüp önceden hazırladığı projeksiyonun ve bilgisayarının başına geçti. Harici belleğini usb girişine takarak açtığı slaytı ilerletmeye başladı. Perdeye yansıyan görüntüde siyah-beyaz bir fotoğraf karesi vardı:

"Gördüğünüz bu adam Ted Serious… Chicagolu bir otel çalışanı. Onu bu dersimize konu yapan şey de az evvel bahsettiğim fotoğrafların görünmeyen yüzüne ulaşma yeteneğine sahip olması. O görünenin ardındakini, ruhsal olanı fotoğraflama becerisine sahip biriydi. Buna düşünce fotoğrafları denir. Colorado Üniversitesi'nden psikiyatrist Dr. Julie Eisenburg adlı bilim kadını, bu adamın çalıştığı otelde kaldığı dönemde onunla tanışır. Adam, kendisine düşüncelerini görülebilir formlara dönüştürdüğünü iddia ettiğinde ilk başta bunu bir sarhoş zırvası sanır. Fakat adam ısrar eder ve Eisenburg'un odasında bir deney yaparlar. Adam, bir fotoğraf makinesinin karşısına geçip gözlerini kapayarak yeterince yoğunlaştığına kanaat getirdikten sonra peş peşe deklanşöre basar ve bu fotoğrafları çeker."

Bir süre öğrencilerinin şaşkın bakışlarla fotoğrafları incelemelerini seyretti. Sonra gülümseyerek devam etti:

"Sanırım epey dikkatinizi çekti. Eisenburg, çekilen fotoğrafları bir grup bilim insanına gösterdi. Tahmin edebileceğiniz gibi şüpheyle yaklaştılar. Fakat daha sonra onları Denver'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde benzer bir deney yapmak için ikna etti. 27 Mayıs 1967'de Ted Serious'la birlikte bu müzede neolitik ve paleolitik tarih bölümünde bilim insanlarından oluşan bir grup önünde deneyi tekrarladılar. Hatta ondan çağlar öncesine ait bazı sahnelere odaklanmasını istediler. Ve işte sonuç… Serious'un zihninde canlandırdığı ve o esnada çekilen fotoğrafta beliren mağara adamı görüntüsü… Orada bulunan bilim insanlarından Colorado Koleji antropoloji profesörü Marie Wormington, bu görüntünün Chicago'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde yer alan bir illüstrasyon olduğunu belirtiyor. Yani adam; kilometrelerce uzakta bulunan, bir zamanlar yaşadığı şehirde yıllar önce ziyaret ettiği bir müzede yer alan bir mağara adamı maketini zihninde canlandırarak fotoğraflıyor."

Ön sıralardan bir kız öğrenci septik bakışlarla hem görüntüleri hem de hocasını süzerek:

"Bir sahtekârlık olmadığı ne belli…"

Öğrencilerinin kendilerine anlatılan her şeyi şüphe süzgecinden geçirmesinden hep büyük bir haz duymuştu:

"Elbette, deneyde yer alan bilim insanları da aynı düşündüler. Yapılan araştırmalarda ne makinede ne de negatiflerde herhangi bir sahtekârlık tespit edilemedi. Üstelik bu deney sadece Amerika'da da yapılmadı. Şimdi göreceğiniz fotoğraflara iyice bakın."

Slaytı ilerlettiğinde Japon yazı karakterlerinin yer aldığı eski fotoğraf kareleri belirdi perdede:

"1910-1913 yılları arasında Japonya'daki Imperial Üniversitesi, fizik bölümü başkanı Profesör Fukurai, bu fotoğrafları çekmeden önce bu yazı karakterlerini zihninde canlandırarak filme aktarabildiğini iddia ediyordu. Bu çalışmalarını durugörü üzerine çalışan bir grup Japon ruhçusuyla birlikte gerçekleştirdi. Elde ettiği sonuç büyük şaşkınlık yaratmıştı."

Slaytı ilerleterek kaldığı yerden devam etti:

"Bu fotoğrafta da 1974 Ekim'inde Stella Lansing tarafından çekilen iki UFO görüyorsunuz. Ama aslında bu UFO'lar hiç olmadı. Bu fotoğraf çekilirken yanındaki insanlardan hiçbirinin onları görmedikleri söyleniyor. Ama çekilen fotoğrafta görülebiliyor. Önce kadının sahtekârlık yaptığı düşünülüyor. Negatifler ve fotoğraf makinesi inceleniyor; fakat sahte olduklarına

dair bir bulguya rastlanmıyor. Kadın bu durumu şu sözlerle açıklıyor: 'Bunlar benim öz boyutumdan geliyor!'"

Hemen çaprazındaki erkek bir öğrencisi kendisine dönerek:

"'Öz boyutumdan geliyor,' derken kastettiği şey nedir hocam?"

"Kastettiği şey fotoğrafladığı şeyin aslında sadece onun zihninde yarattığı bir imaj olduğu. Az evvel dediklerimi hatırlayın. Biz insanlar sadece maddi bedenimizden ibaret değiliz. Bizi biz yapan ruhani yönümüz de vardır. Fotoğraflar da bunlardan birer parça taşır. İşte Lansing, düşüncelerinde yaşattığı UFO'ları fotoğraflarda görünür kılabilmişti. Ama size asıl göstermek istediğim şey sıradaki fotoğraflar…"

Slaytı ilerlettiğinde biri siyah-beyaz öteki renkli iki fotoğraf belirdi perdede:

"Solda gördüğünüz siyah beyaz fotoğraf, 1916 yılında İngiltere, Buckinghamshire'da çekildi. Fotoğrafı çeken kişi Arthur Springer adında bir polis müfettişi. Fotoğrafı banyo ettikten sonra sol alt köşedeki görüntü dikkatini çekti. Bu bir köpekti ve bilinçaltındaki köpek sevgisinin bu görüntüyü oluşturduğunu iddia ediyordu. Sağdaki fotoğrafta ise bir arabanın içinde labrador cinsi bir köpekle Shelia adında bir kadının flu görüntüsünü görüyorsunuz. Her ikisi de bu fotoğrafın çekildiği 1979 Mart'ından aylar önce ölmüştü. Glayds Hayter adındaki fotoğrafı çeken kadın, o esnada istemsizce onları ne kadar özlediğini düşündüğünü ve çektiği fotoğrafta bu pozu görünce şaşkınlığa uğradığını söylüyor."

Yerinden kalkıp sınıf ışıklarını yaktı. Tekrar kürsüye gelerek eline bir kitap alıp sınıfın görebileceği şekilde havaya kaldırdı:

"Annie Besant, Thought Forms adlı kitabında düşüncelerin sadece insan zihninde hapsolmuş birer imgeler düzlemi olmadığını söyler. Ona göre düşünceler de maddesel formlar kazanabilir ve gözle görülür hâle gelebilir. Besant, bu düşüncelerinde yalnız da değildir. Tüm dünyanın gelmiş geçmiş en büyük dâhilerinden biri olarak kabul edilen Nikola Tesla da bir fizikçi olarak bu fikri paylaşıyordu. Tesla, insanın elektrik yüklü bir çevreyle sarıldığını ve insan zihninin gözle görülmeyen bir enerji bağıyla bu elektrik yüklü parçacıklarla örülü evrene düşünce gücüyle bağlanabildiğini düşünmekteydi. Evrendeki tüm madde formları insan zihnin bu enerji bağına bağlanmasıyla etki altına alınabilirdi. Hatta bu konudaki düşüncelerini biraz daha ileri götüren Tesla, insanın eğer yeteri kadar yoğunlaşırsa zihninde yarattığı bir imajı da maddesel bir forma dönüştürebileceğini ve bunun fotoğrafını bile çekebileceğini belirtmiştir."

Saatine baktığında dersin bitmesine az bir süre kaldığını fark etti:

"Umarım bir fotoğrafın tek bir kareden daha fazlası olduğunu size anlatabilmişimdir. Yaptığınız şey bir sanat, bir sanat olmaktan da öte evreni ve insanı tüm varlığıyla tek bir kareye sığdıran eşsiz bir şey… Bir sonraki derse kadar anlattıklarım ve fotoğrafın gerçekte ne olduğu üzerinde düşünmenizi, sonra da çektiğiniz fotoğrafları, edineceğiniz yeni bakış açılarıyla yorumlayarak küçük sunumlar hazırlamanızı istiyorum. Bugünlük bu kadar…"

***

Üniversitedeki işlerini bitirdikten sonra Taksim'de her zaman takıldığı barda aldı soluğu. Birkaç kadeh içki içmiş, yarın birlikte doğa yürüyüşüne çıkacağı liseden arkadaşlarıyla görüşmüştü. Sonra da keyifli bir sohbetin damakta kalan tadıyla evinin yolunu tutmuştu.

Evine vardığında günün yorgunluğu ve alkolün etkisi iyiden iyiye kendini gösterdi. Ilık bir duş almak için hemen banyoya attı kendini. Suyun tepesinden aşağı inerken derisine temas etmesiyle ruhunda yarattığı ferahlık hissini duyumsamak ona büyük bir haz veriyordu. Islak ve yapışkan bir maddenin yorgunluğunu, tıpkı bir nehrin

önüne çıkan alüvyonu sürüklemesi gibi götürmesinin keyfini çıkardı.

Kurulanmak için tam duşakabinden çıktığı esnada aynada beliren şekil dikkatini cezbetti. Suyun buharıyla buğulanan sırlı camda bir keçi kafası belirmişti. Dün akşam düşünce gücüyle araladığı karanlık âlemin ilk emaresi olduğunu henüz bilmiyordu.

"Bu da ne böyle?" diye söylenerek üzerine bornozunu giyinip aynanın önünde durdu. Elini ağır çekimde ilerleyen bir görüntü gibi yavaşça oluşan şeklin üzerinde gezdirmeye başladığında göğüs kafesinde şiddetli bir kasılma oldu. Hissettiği acıyla gözlerini sımsıkı yumduğu anda annesinin silueti belirdi zihninde. Siyah dantelli bir elbisenin içinde, donuk bir yüz ifadesiyle ona doğru yürüyordu. İçinden geçip bir duvarın önünde durdu. Kanattığı parmağıyla duvara bir takım yazılar yazmaya başladı.

Elini hızla aynanın üzerinden çekti. Yaşadığı şey yüzünden tüyleri sırtındaki bornozu delip geçecekmiş gibi dikleşmişti. Birkaç kez âdemelmasına oturan gerginliği yutkunup eline aldığı bir bezle aynayı hızla sildi. İyice kurulanıp banyodan çıktığı anda kararan ışıkla beraber iki kırmızı göz aynanın içinden ona bakıyordu.

Yatak odasına geçti. Bornozunu çıkarıp çamaşırını ve pijamalarını giydi. Odanın ışığını kapatıp yatağın sağındaki abajuru yakarak önceki gün çektiği fotoğrafı komodinin üzerinden alıp annesiyle birlikte yer aldığı bu tek kareye dalıp gitti. O daha küçük bir çocukken annesini kaybetmişti. İyi bir eğitim almış, şimdi de köklü bir üniversitenin fotoğraf bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapıyordu. Daha birçok şey başarmıştı yaşamında, ama annesinin eksikliğini hiçbiri dolduramamıştı.

Annesi öldükten sonra anaannesi ona ait tüm fotoğrafları çöpe atmıştı. Deney için kullandığı vesikalık fotoğraf, ailesinden saklayıp kurtarabildiği tek kareydi. Bunu ona ölü bir insanın fotoğrafını evde tutmanın oraya uğursuzluk ve kötülük getireceğini söylemişti. Çocuk aklıyla bile bunu saçma bulmuştu; ne gariptir ki şimdi fotoğrafçılık hayatının işi olmuştu. "Hayatın cilvesi," diye gülüp anın keyfini çıkarmaya devam etti.

Aldığı duşun etkisi kendini göstermeye başladığı, uykuya dalmak üzere olduğu bir anda patlayan flaş sesleri duydu. Kısa devre yapan elektrik kablolarının peşi sıra cızırtı çıkarması gibi peş peşe patlıyordu. Bu sese ara sıra zum yapan objektifin sesi de ekleniyordu. Önce uyku sersemliğiyle hayal gördüğünü düşündü. Ya da kulağı sesleniyordu. Fakat sesler gittikçe daha güçlü geliyordu. Sanki biri fotoğraf makinesiyle pozlayarak odasına doğru yürüyordu.

Bütün bütün gerilen sinirleri uykusunu kaçırdı. Yatağından kalkıp hızla çalışma odasına gitti. Çalışma masasının üzerinde duran fotoğraf makinesinin patlayan flaşı gözünü aldı. Gözündeki parlamalar geçince uzanıp düğmeye bastı. Açılan ışıkla beraber fotoğraf makinesi de durdu. Bir süre eşikte ikilem yaşadı. Sonra masasına gidip makinesini eline alıp sağına soluna baktı.

Dijital ekranını kontrol ettiğinde kapalı olduğunu gördü. Çevirip objektifine baktığı sırada güçlü bir flaş patladı. Tam o anda yine annesini gördü. Gözleri simsiyahtı. Bir duvarın önünde durmuş kanıyla bir keçi başı çiziyordu duvara. Sonra varlığını hissedip bakışlarını ona doğrulttu. Üzerine yürümeye başladı. Her adımda görüntüsü değişmeye başladı. Biraz sonra iki ayak üzerinde yürüyen devasa, siyah bir keçiye dönüştü. Gözleri korkunç bir kızıla kesildi. Simsiyah tüylerle kaplanan güçlü kollarıyla onu tutup boynuzlarını onun göğüs kafesine sapladı.

Acıyla sarsıldığı anda gördüğü bu vizyon yok oldu. Sanki hâlâ o anı yaşıyormuş gibi çekilme ihtiyacı hissederek geri geri gidip az ilerideki koltuğa bıraktı kendini. Derin derin soluk

alıp sakinleşmeye çalıştı. Az evvel yaşadıklarına mantıklı açıklamalar getirmeye gayret ediyordu; ama yaşadığı dehşet buna engel oluyordu.

Gün içerisinde çok yorulmuştu ve üstelik alkollüydü. Duştan sonra üzerine çöken uyku hâli de cabasıydı. Tüm bunlar birleşince zihninin ona oyun oynadığını düşünerek zoraki gülmeye başladı. Bu düşünce fotoğrafı deneyleri, fotoğrafların başka âlemlere açılan kapılar olma fikri, bilinçaltında bastırdığı korkularını ve duygularını manipüle etmiş olmalıydı. Tamam, bu kadar Freudyen yorum yeterdi. Zihnini bir an önce boşaltmalıydı.

Salona geçip büfenin üzerindeki viskiden bir kadeh doldurduktan sonra mutfağa yöneldi. Buzdolabını açıp içine birkaç buz koyup tekrar salona geçerek televizyonu açtı. Bir süre izlemeye değer bir şeyler araştırıp bir belgesel kanalındaki Deccal konulu program merakını cezbedince oturduğu kanepe uzanarak seyretmeye başladı. "Tevafuk dedikleri bu olsa gerek," diye geçirdi içinden.

Uyandığında kanepenin üzerinde buldu kendini. Kumanda elinden düşmüştü, televizyon da kapalıydı. Elleriyle gözlerini ovuyor, saç diplerini kaşıyarak esniyordu. Kanepede uyuya kalmak sırtında kulunçlar oluşturmuştu. Gerinip kıtırtılarının çıkardığı sesi işittiği sırada bir yanık kokusu aldı. Burun deliklerini iyice gerip kokuyu gerçekten alıp almadığını anlamak için havayı araştırdığı sırada bir meleme sesi duydu.

Ses kapı tarafından geliyordu. Başını yavaşça o tarafa çevirdiğinde uzun boynuzları ve delici bakışlarıyla siyah bir keçinin eşikte durup ona baktığını gördü. Keçi, ona yöneldiğini görünce hemen arkasını dönüp holde kayboldu. Gördüğü manzaranın tuhaflığının yarattığı şaşkınlığı üzerinden atınca içini saran merak duygusuna yenilip yerinden kalktı. Bu da neyin nesiydi? Keçinin evinde ne işi vardı? Acaba daire kapısını açık mı unutmuştu? Öyle olsa bile o kadar katı nasıl çıkıp da buraya gelmişti? Zihnindeki bu soruların yarattığı kakofoniyle evin içinde keçiyi aramaya başladı.

Hole çıktığında daire kapısının kapalı olduğunu gördü. Daha sonra mutfağa, banyoya ve çalışma odasına baktı. Ama hiçbir yerde onu bulamadı. O sırada derinden bir meleme sesi daha duydu. Yeniden hole yöneldi.

Birbiri ardına duyduğu meleme seslerinin nereden geldiğini anlamak için kulak kesildi. Ses yatak odasından geliyordu. Yavaş adımlarla sesin geldiği odaya doğru ilerledi. Odanın önünde birkaç saniye bekledi. Elini yavaşça kola götürüp sıkıca kavradı. Sonra milim milim kolu çevirip açtığında gördüğü şeye inanamadı. Yatak odasının kapısı Bir ormana açılıyordu. Üstelik bu orman ona çok tanıdık geldi. Burası yarın arkadaşlarıyla gitmeyi kararlaştırdıkları Avcıkoru Tabiat Parkı'ydı.

Bir süre adım atıp atmamak konusunda tereddüt yaşadı. Sonra birkaç adım atarak içeri girdiğinde kapı arkasından şiddetle örtüldü. Korkuyla dönüp baktığında kapı yerinde yoktu. Yemyeşil çimenlerle örtülü ve ağaçlarla çevrili bir orman yolunun üzerindeydi. Çimenlerin serinliği ürpermesine sebep oldu. Az evvel evinin holündeyken nasıl olup da kendini birden burada bulmuş olduğuna şaşırmıştı. Etrafını meraklı gözlerle, sanki orayı hayatında ilk kez görüyormuş gibi süzüyordu. Çevresine bakınırken biraz ileride ahşap bir kulübe gördü. Bu küçükken ailesiyle birlikte kaldıkları kulübeydi. Kulübenin önündeki verandada siyah danteller içinde yine annesini gördü:

Kadının sesi vadide yankılanıyormuş gibi dalga dalga ulaşıyordu kulağına:

"Oğlum, Tankut. Hadi, buraya gel! Seni çok özledim."

Gözleri, içinde patlayan bir yanardağın kraterine dönmüştü. Bu deliklerden boşanan tuzlu su taneleri, magmadan bile daha

yakıcıydı. Öyle acı yüklüydüler ki yanağını yaktıklarını hissediyordu. Ağzını açıp sadece "Anne!" diyebildi. Kadının durduğu kulübenin olduğu yere koştu.

Kadın, onun kendine doğru koşmaya başladığını görünce aralık olan kapıdan içeri girdi. Tankut, kahverengi gözlerinden süzülen kristal taneleri sağa sola savrulurken yalpalayan uzun bacaklarına hâkim olmaya çalışıyordu. Titreyen sesiyle haykırmaya başladı:

"Anne! Gitme, beni bekle! Bırakma beni yine!"

Ahşap kulübenin verandasından içeri hızla daldığı sırada kapı ardından büyük bir şiddetle kapandı. Ortam loştu. Gözleri ortama alışınca biraz ilerisinde siyah kapüşonlu pelerinler giymiş birkaç kişinin önünde duran annesini fark etti. Kadının başı öne eğikti. Tankut, ona seslendiği sırada başını aniden kaldırdı. Gözleri kıpkırmızıydı. Arkasında duran varlıklar da başlarını kaldırıp bakışlarını ona diktiklerinde kızıla çalan gözlerini seçebildi.

Gördüğü bu korkunç manzaradan sonra dönüp kaçmak istediyse de kapının ortadan yok olduğunu gördü. Başını çevirdiğinde annesi ve o üç varlık, etrafını çoktan kuşatmışlardı. Onu tüm gücüyle direnmesine rağmen kollarından ve bacaklarından kavradılar. Tam o sırada kulübenin ahşap zemininde ateşten bir pentagram yıldızı belirdi. Başını, yıldızın aşağı ucuna gelecek şekilde yatırdılar. Tüm bağırıp çağırmaları nafileydi. Ona aldırdıkları yoktu. Karanlık varlıklardan biri bacaklarını tutuyor, diğer ikisi kollarını zaptediyordu.

Annesi büyük bir keçinin suretine bürünmüştü. Bu Baphomet'ti. Etrafı zifiri bir karanlık bastı. Çevrede keçiden ve kendisinden başka bir şey göremiyordu. Sonra keçinin gözlerindeki kızıllık giderek parladı. Etrafta değişik şekillerde çirkin birçok şeytanî varlık, bir kızıl bir girdabın içinde yavaş yavaş dönmeye başladı. Her biri korkunç çığlıklar atıyordu. Üzerine çıkmış olan devasa keçi, elleriyle gözlerini kapadığı anda büyük bir enerjinin bedenine aktığını hissetti. Ama bu enerjinin karanlık bir yanının olduğunu hissediyordu. Kasılan bedeniyle birlikte bazı vizyonlar görmeye başladı.

Gördüğü bu vizyonlarda annesi vardı. Kadının ellerinden ve kollarından bağlandığı yatakta çıldırmışçasına attığı korkunç çığlıkları, manasını bilmediği bir dildeki sayıklamalarını duymamak için kulaklarını tıkadı. Çıplak kollarıyla bacaklarında belirip yok olan yanma izlerini kare kare fotoğraflar hâlinde beyninde çakan flaşlarla görebiliyordu. O esnada keçi, ellerini gözlerinden çekmişti. Kızıl gözlerini, tam onun göz bebeklerinin birkaç santimetre ötesine getirdiği anda göğüs kafesine simsiyah bir hançer sapladı. Büyük bir acıyla kasılan bedeni salonundaki kanepesinden yere yuvarlandı.

Kan ter içinde kalmıştı. Korkudan bir süre hareket edemedi. Kendine gelince pijamasını açıp göğsünü yokladı. Herhangi bir yara ya da kanama görmeyince rahat bir nefes aldı. Derin derin soluk alıp vermekten kaburgaları kırılacak gibi oluyordu. Televizyon açık kalmıştı. Sağ alt köşedeki saat baremine baktığında vakit, gecenin ilerleyen saatlerine varmıştı. Biraz sonra vücudunun çeşitli yerlerinde acılar hissetmeye başladı. Doğrulup kanepeye oturdu. Tüm üstünü çıkardığında vücudundaki toynak izlerini gördü. Ama dehşet henüz sona ermemişti. Gözleri, salonun zeminindeki çamurlu toynak izlerini görünce korkuyla kocaman açıldı.

***

Bastığı yeşil çimenlerin tazeliğini ve serinliğini ayağındaki spor ayakkabıya rağmen duyumsuyordu. Her adımda gece yaşadığı dehşetin stresi biraz daha azalıyor, rahatlayan ruh hâliyle Berk, Batu ve Özkan'ın yıllardır aşinası olduğu neşeli sohbetine biraz daha verebiliyordu kendini.

Biraz ilerledikten sonra sırt çantasına koyduğu fotoğraf makinesini çıkarmak için durdu. Çantasından alelacele çıkarıp

hızla yürüyerek arkadaşlarına yetişti. Rotaları üzerinde denk geldiği ağaç tepelerinde gezinen kızıl renkli sincaplar ile köstebek yuvalarını fotoğraflamaya başladı. Ebabillerin ötüşü ruhundaki karanlığı dalga dalga silip süpürürken üstlerinden geçen yılan kartalının net bir fotoğrafını çekmeye çalışıyordu. Arkasına dönüp bakmadığından fotoğrafladığı canlıların cansız yere düşüp hızla çürümeye başladıklarını görmüyordu.

Saplı-sapsız meşelerin, kayınların, Anadolu kestanelerinin ve gürgenlerin dallarını sonsuz maviliklere uzattığı bu doğa harikasının zeminini ısırganlar ve eğrelti otları bürümüştü. Bunları da fotoğraflamadan geçmiyordu. Ama basıp geçtiği her yerde yeşile dair ne varsa hepsi önce sarıya tebeddül ediyor, sonra simsiyah kuruma dönüşüp esen rüzgârla çevreye savruluyordu.

Onu daldığı bu hülyalı güzellikten uyandıran Berk'in sesi oldu:

"Yeter be oğlum börtü böceği çektiğin, biraz da beni çek şöyle."

Arkadaşına dönüp baktığında karşısında poz vermiş hâlde hazır olduğunu gördü. Objektifini ona yöneltip deklanşöre bastı. Tam kareyi pozladığı anda bedenini soğuk bir elektriklenmenin yalayıp geçtiğini hissetti. Gözünde flaş patlamaları belirdi. Bu patlamalar arasında göz bebeklerinin içinden çıkıp ileriye doğru fırlayan ışık toplarının oluşturduğu vizyonlarda Berk'in iri bedenini yerde çırpınırken gördü. Ağzından ve burnundan gelen kanlar sakallarını ve kumral saçlarını kızıla boyadı. Bu görüntülerin arasında daha önce annesiyle ilgili gördüğü bazı kareler de yer alıyordu.

Tankut, o anda güçlü bir panik atak yaşamaya başladı. Göğüs kafesi o güne kadar hiç olmadığı kadar sıkışmaya başladı. Nefes alıp vermekte güçlük çekiyordu. Kendine hâkim olmaya ve rahatlamaya çalıştı. Derin derin soluk alıp sinirlerinin gevşemesini bekledi. Başparmaklarıyla dirseklerinin iç kısımlarını çapraz olarak ovup kaskatı kesilen bedenini rahatlatmaya çalıştı.

Gözlerini açtığında üçünün biraz ileriden kendisine seslendiğini duydu:

"Hadi be kardeşim, sallanma. Daha çok yolumuz var."

Zihninde beliren az evvelki kötü görüntüleri savuşturarak yürümeye devam etti. Ama biraz önceki neşesinden geriye eser kalmamıştı. Yanından geçip gittikleri oyun parkındaki çocukların neşeli sesleri, kulağına şeytanın vesveseleri gibi geliyordu. Sanki tüm dünyada hayat, ağır çekim içinde akıp gitmeye başlamıştı. Çevreye yayılan sesler, boğuk tınılar hâlinde çalınıyordu. Bu bulanık ruh hâli içerisinde nefes alıp verişini keskin bir şekilde duyuyor, kalbinin atışını hissedebiliyordu.

Aradan bir süre geçti. Epeyce yol aldıktan sonra ahşap kulübelerin sıralı olduğu bir patikaya denk geldiler. Bunlardan biri Tankut'a çok tanıdık geldi. Bu, çocukken ailesiyle birlikte geldikleri ve gece gördüğü kâbustaki kulübeydi. Biraz eskimişti, verandasındaki korkuluklardan ikisi kırık hâldeydi. Heyecanla korku arasında gelip giden duyguları, vücudundaki adrenalinin tavan yapmasına neden oldu. O sırada Batu, sırtındaki çantayı yere bırakıp hızla kulübenin önündeki verandaya geçerek ona işaret yapmaya başladı:

"Kardeşim, zahmet olmazsa bir fotoğrafımı çekersin artık burada."

Tankut, yaşadığı korkuyu belli etmemek adına yüzüne yapmacık bir gülümseme vererek "Tabii," anlamında başını salladı. Cevap vermekten özellikle imtina etti, ağzını açtığında sesinin titreyeceğini ve yaşadığı korkuyu ele vereceğini düşünmüştü. Esmer, uzun boylu ve yapılı genç adam, Tankut'un tam karşısında veranda korkuluğuna hafifçe dayanıp eğilerek nasıl poz vereceğine karar vermeye çalışıyordu. Sonunda bir pozda karar kılınca "Ben hazırım, hadi çek abi!" diye seslendi.

Tankut, parmağını deklanşöre koyup derin derin soluk aldı. Sinirleri yatışınca parmağı, üzerinde durduğu düğmeye bastı. Bu defa daha güçlü bir elektriklenme bedenini sarstı. O esnada Tankut'un zihninde Batu'nun yanmış bedeninin sokak ortasında cansız hâlde yatığı gösteren imajlar belirdi. Bunlara az evvelki gibi annesiyle alakalı görüntüler de eşlik etti. Öyle ki onun hissettiği korkuyu hissedebiliyor, sanki onunla aynı bedeni paylaşan iki ayrı ruh gibi görüyordu olan biteni. Sırtından kuyruk sokumuna doğru soğuk ter taneleri hücum ediyordu.

Batu'dan sonra bu defa Özkan, kulübenin verandasına geçip poz verdi. Bir süre Tankut'un kendisine gelmesini bekledi. Ama arkadaşının ona aldırdığı yoktu:

"Tankut, kanka iyi misin? Hadi, seni bekliyorum burada."

Tankut, arkadaşının kendisine seslendiğini duyunca birden irkildi. Eliyle "Tamam," anlamına gelen bir işaret yapıp fotoğraf makinesine yeniden sarıldı. Deklanşöre bastığında gözünün önünde bu defa kırmızı parıltılar ve karaltılar oluşmaya başladı. Zihninde belli belirsiz, bir görünüp bir kaybolan vizyonlar oluşmaya başladı. Önceki karelerde cadde lambaları gördü. Sonrasında hurdaya dönen bir aracın içinde boynu kırılmış ve yüzü parçalanmış hâlde Özkan'ın cansız bedenini… Ve yine annesiyle ilgili korkunç sahneler…

Sinirleri artık yaşadıklarını kaldıramıyordu. Makinesini eline alıp sağını solunu kurcalamaya başladı. Onda bir tuhaflık olduğunu seziyordu, ama ne olduğu konusunda bir fikri yoktu. Sonra aklına annesiyle ilgili yaptığı deney geldi. Ama bununla yaşadığı şeyler arasında mantıksal bir bağ kuramadı. Ona duyduğu güçlü özlem duygusunun bu korkunç şeylerle ne alakası olabilirdi? Keyfi iyiden iyiye kaçtı. Sırt çantasını açıp makinesini içine koyup fermuarını çekti. Asabi adımlarla arkadaşlarını takip etmeye başladı.

***

Eve vardığında saat gece yarısına yaklaşmıştı. Yürüyüşten sonra birlikte akşam yemeği yemişler, sonra da soluğu barda almışlardı. Bitkin vücudunu kanepenin üzerine bıraktı. Bir süre aklını yürüyüş sırasında olanlar kurcaladı. Zihninde canlanan o görüntüler de neyin nesiydi? Neden kendini böyle tuhaf hissediyordu? Sanki ruhu, bedeninden bir an önce çıkıp gitmek istiyormuş gibi bir duyguyla huzursuzluk içinde kıvranıyordu. İki de bir sağına soluna dönüyor, ne zihnini toplayabiliyor ne de bedenine söz geçirebiliyordu.

Aklına çektiği fotoğraflar geldi. Kalkıp çantasından makinesini alarak hafıza kartını çıkardı. Bilgisayarının başına geçip kart okuyucuna yerleştirerek çektiği fotoğraflara bakmaya başladı. Her karede yürüyüşün başında hissettiği o sükûnet hâline geri dönüyordu. Arkadaşlarına ait karelere göz atarken gördüğü imajlar aklına geldi. Ne oldukları konusunda bir fikri yoktu ve üzerinde düşünmeye niyeti de… En beğendiklerini seçip kalanları sildikten sonra fotoğrafları yazıcıdan çıkarıp boş bir albüme koydu. Sonra cep telefonuna yükleyip sosyal medya hesaplarında paylaşarak bir süre internette gezindi. Sonra gittikçe ağırlaşmaya başladı. Gün içinde hem bedenen hem de zihnen epeyi yorulmuştu.

Bilgisayarını kapatıp çalışma odasından çıktı. Yatak odasına varır varmaz kendini devrilen bir dolap gibi yatağının üzerine bıraktı. Gözkapakları yavaşça kapanmaya başladı. Ama dalıp gittiği uykunun tatlı kolları değil, bir gayya kuyusunun karanlığıydı. Uyandığında kendini Berk'in evinde buldu. Holün ortasında, az ilerideki kırmızı bir ışığın açık kapısından süzüldüğü odaya bakıyordu. Holün karanlığı, zaman zaman patlayan flaşlarla aydınlanıp tekrar kararıyordu. Daha sonra karanlığın içinde parlayan iki kırmızı göz gördü. Yavaşça odaya doğru süzülüyordu. Işığa doğru ilerledikçe bu kişinin annesi olduğunu fark etti. Odanın içine

girip gözden kaybolduğunda peşinden koştu.

Kapının eşiğine varınca gördüğü manzaraya inanamadı. Annesi, elini Berk'in başının üzerinde gezdiriyordu. Genç adamın bedeni, güçlü bir elektrik akımına kapılmışçasına kasılmaya başladı. Ağzından, burnundan ve kulaklarından kan gelmeye başladı. Gözlerini açıp kapı eşiğinde duran Tankut'a doğru bakmaya başladı. Sonrasında göz aklarını da kan bürüdü. Gittikçe gücü tükendi. Kasılmaları yavaşladı, birkaç saniye sonra da tamamen hareketsiz şekilde yatağında uzanıp kaldı.

Tankut, o sırada onu kurtarmak için hamle yapmıştı. Fakat annesine dokunduğu anda elini büyük bir acıyla çekmişti. Kor hâline gelmiş bir demire dokunmuştu sanki. Elinin sancısıyla kıvranmaya başladı. Can havliyle geri çekilip sendeleyerek yere düştü. Berk'le işini bitiren annesi, bu defa onun üzerine yürüdü. Tankut, yerde sürünerek geri geri kaçmaya çalışsa da annesi onun üzerine basıp daha fazla kaçmasına izin vermedi. Yüzü bir keçinin suratının şeklini almaya başladı. Boynuzları alevler içindeydi. Uçlarından lav damlaları dökülüyordu. Tiz bir çığlık atarak ağzından püskürttüğü alevler Tankut'un yüzünü yaladığı sırada yatağında sıçrayarak uyandı.

Komodinin üzerindeki cep telefonu çalıyordu. Göğüs kafesi, korkudan öyle kasılıyordu ki çalıp duran telefona aldırış edemedi. Sonra kendine gelip açtığında Batu'nun ağlamaklı sesini duydu:

"Alo, Tankut? Kardeşim, Berk… Öldü…"

***

Cenazeden sonra hemen eve döndü. Ölen arkadaşını düşündü durdu tüm gün. Ölüm raporunda beyin anevrizmasına bağlı ani ölüm yazılmıştı. Ama gerçek bu değildi, bunu çok iyi biliyordu. İçinde bir yerlerde bu olaydan kendini sorumlu hissetmenin verdiği vicdan azabı dinmeyen bir sancıya dönüşmüştü. Birkaç kez ağlama nöbeti geçirdi. Önceki gün çektiği fotoğrafları koyduğu albümü aldı eline. Albümü açtığında gözüne ilişen kareyle sıtmaya tutulmuş gibi titremeye başladı. Berk'in fotoğrafı tamamen değişmişti. Karanlık ve dar bir nişin içinde duruyordu. Daha korkuncu ise fotoğraftaki görüntü sanki içinden çıkıp fırlamak istercesine hareket ediyordu. Oturduğu koltuktan hızla ayağa fırlayarak albümü yere attı.

Gözlerini ovuşturup bu gördüklerinin sadece bir hayal olduğuna ikna etmeye çalıştı kendini. Albümü tekrar eline alıp fotoğrafa yeniden baktığında gözyaşlarına boğuldu. Berk, fotoğrafın içinde debeleniyordu. Hapsolan ruhu, karanlığın verdiği ıstıraptan kurtulmak için çırpınıyordu. Tüm bunlara yaptığı düşünce fotoğrafı deneylerinin sebep olduğunu anladı.

Düşünce, beyindeki nöronların fiziksel ve kimyasal yapısından çok daha öte bir çalışma prensibine dayanıyordu. Bunun nedeni de insanın sadece bedensel bir varlık olmaktan öte bir şey olmasıydı. İnsan ruh sahibi bir varlıktı. Bu sebeple düşünce psikolojik bir süreç olduğu kadar metafizik bir olguydu. Başına gelen korkunç olaylara yol açan da bu metafizik yönü olmalıydı. Beyni, o farkında olmadan karanlık bir âleme düşünce yoluyla kapı aralamıştı. Bu kapıyı aralayan şey ise annesine duyduğu özlemdi.

Babasıyla annesi hakkında yaptığı konuşmaları hatırladı. Bir şeyi yeni yeni fark ediyordu. Babası, annesiyle ilgili konuşmaktan hep imtina etmişti. Özellikle ölümüyle ilgili konuşmaktan kaçınmıştı. Tankut, bunu hep kendisini üzmemek için anlatmadığına yordu. Ama o fotoğrafı çektikten sonra yaşadığı garip olaylar ve içinde bulunduğu korkunç durum, annesiyle ilgili bilmediği sırlar olduğunu gösteriyordu.

O öldüğünde Tankut, henüz beş altı yaşlarındaydı. Ona annesinin sadece melek olduğu, onu bir yerlerden hep izlediği

ve onu çok sevdiği söylenmişti. Büyüdüğünde de kalp krizinden öldüğünü söylemişlerdi. Ama kesinlikle doğru değildi. Yolunda gitmeyen şey her neyse bunu öğrenebileceği tek kişi vardı. Babasıyla konuşmalıydı.

***

Yaşlı adam, kapıyı açıp da Tankut'un sorgulayan bakışlarını görünce neye uğradığını şaşırdı. Tankut'un sesindeki öfkeli tını onu şaşkına çevirdi:

"Bana her şeyi anlatmanı istiyorum baba!"

Adam hayretle:

"Ne diyorsun oğlum, neyi anlatayım?"

Tankut, ona doğru parmağını sallayarak:

"Annemle ilgili her şeyi, ama bu defa gerçeği..."

Tankut'un sesi, apartman merdivenlerinde öyle yankılandı ki yaşlı adam önce başıyla etrafı kolaçan etti. Sonra başıyla içeri geçmesini işaret ederek içeri girdi. Baba ve oğul, salona geçerek karşılıklı oturup bir süre birbirlerine öylece baktılar. Tankut'un imalı bakışları adamın canını iyiden iyiye sıkmıştı:

"Oğlum neyse derdin söylesene!"

Tankut, ağlamamak için kendini zor tutuyordu:

"Annem, anneme ne oldu?"

Adam, oğlunu yatıştırmak ve geçiştirmek istedi:

"Oğlum, kaç kere söyledim ya sana annen…"

Tankut, babasının sözünü bağırarak kesti:

"Yeter baba, yeter! Bana palavra anlatma! Yalan olduğunu biliyorum, bana gerçeği söyle. Gerçekte anneme ne oldu?"

Adam, oğlunu ilk kez söyle kendisiyle sinirli ve bağırarak konuşurken görüyordu. Bu defa onu atlatamayacağının farkındaydı. Sakinleşmesini işaret ederek yerinden kalktı. Televizyon ünitesinin içinden çıkardığı eski bir dosyayı getirip Tankut'un eline verdi. İçinde rahmetli eşinin ölüm, hastalık bilgileri gibi kişisel verilerin yer aldığı evraklar vardı. Yıllar, yaşlı adamın ruhu gibi onları da saman sarısına döndürmüştü. Tankut, dosyanın içindeki belgeleri incelerken adam oğluna şefkatli bakışlar atarak yorgun ve hüzünlü sesiyle anlatmaya başladı:

"Annenin uyku terörü vardı. Geceleri çığlıklar atarak uyanır, evin içinde kendinden geçmiş hâlde dolanıp dururdu. Bir süre ilaç tedavisi gördü. Ama hiçbir işe yaramadı. Kliniğe yatırmak istedik. Doktor, evinde tedavi görmesinin sakıncası olmadığını söyledi. Eğer evinden ve senden uzaklaşırsa durumu kötüleşebilir dedi. Ama gün geçtikçe daha kötü oldu. Uykusunda gezmekle de kalmadı. Duvarlara, aynalara kendi kanıyla tuhaf şekiller çizmeye başladı."

Tankut, başını hayretle babasının yüzüne bakıyordu. Bu, onun annesiyle ilgili gördüğü vizyonların tarifiydi:

"Nasıl şekiller?"

Adam, başıyla dosyayı işaret ederek:

"Dosyanın içinde fotoğrafları var." Tankut, babasının söylediği fotoğraflara bakarken şaşkınlığını gizleyemedi. Bunlar pentagram ve Baphomet'in çeşitli tasvirleriydi. Babası, anlatmaya devam etti:

"Her defasında işi bitince korkuyla titreyerek uyanıyor ve sinir krizleri geçiriyordu. Sonra bir gün… O gün… Banyodaki aynayı kırıp kendi kanıyla aynaya bir keçi başı çizdi. Gırtlağını keserek de kendini öldürdü. Anaannen onu banyoda bulunca sana belli etmeden apar topar o gece amcanlara götürdük." Tankut, o geceyi hayal meyal hatırlıyordu. Babası ise anlatmaya devam ediyordu:

"Anaannen ve ben, bu olup bitenleri sana etkilenmemen için hiç anlatmadık. Annen seni çok severdi, sen de onu… Onu hep öyle sevgi dolu hatırlamanı istedik."

Tankut, boğazında düğümlenen isyanına engel olamıyordu:

"Bunu bana nasıl yaparsınız? Bunları bilmeye hakkım vardı benim!"

Adam, elini oğlunun omzuna koyup onu teselli etmek istedi:

"Seni korumak istedik oğlum; kötülüklerden, karanlıklardan. Fotoğrafları sen de gördün. Annen

bilmediğimiz bir kötülüğün kurbanıydı."

Tankut, babasının son kelimeleri ağzından dökülür dökülmez yerinden ok gibi fırladı. Adam, arkasından yetişmeye çalışsa da nafileydi. Çoktan daireden çıkıp sokağa atmıştı kendini. Aracına binip hızla ayrıldı oradan.

O sırada bağrışmaları duyup yukarı çıkan apartman görevlisi belirdi merdivenlerin ortasında:

"Ragıp Bey, hayırdır?"

Adam, "Yok bir şey," anlamında jest yaparak eve girip kapıyı kapadı.

Tankut, aracıyla hızla ilerlerken bir yandan neler olup bittiğini anlamaya çalışıyordu. Düşünce fotoğrafı deneyleriyle meydana gelen süreç, maddesel evrendeki gerçekliği aşıp ruhsal âleme kapı aralayarak iki dünya arasındaki aşılmaması gereken sınırı ortadan kaldırmıştı. Artık bundan tamamen emindi. Sınır ortadan kalkınca düşüncelerini ve sezgilerini ele geçiren karanlık güç, zihnini kullanarak yarattığı şeytani tasarımları bu dünyada gerçekleştirme gücünü elde ediyordu. Bunu yaparken doğrudan kendi ontolojisini ortaya koymak yerine dünyevi tasarımları araç olarak kullanarak varlığının ifşasını da engellemiş oluyordu. Ve bu olurken de aracı olarak kendisi, annesine duyduğu özlem ve fotoğraf makinesi kullanılıyordu. Zihninde yarattığı imaj, her ne kadar annesi olsa da bu dünyaya gelen annesi değil, onun görünümünü almış bir iblisten başka bir şey değildi.

Deklanşöre her bastığında zihnindeki şeytani kapı aralanıyordu. Bilmediği o karanlık güç harekete geçiyor, kurbanı için bir ölüm tasarlıyor ve sonra onun peşine düşerek ruhunu avlayana kadar durmuyordu. Basılan her fotoğraf karesi, kurbanın ruhunu esir alan bir araf oluyordu.

Tüm bunları düşündükçe kahroluyordu. Ölen arkadaşından tamamen o sorumluydu. Aklında dönüp duran bu düşüncelerle boğuşurken gözlerinde flaşlar çakmaya başladı. Gözbebeklerinden ışık küreleri dışarı fırlıyor ve karşısında vizyonlar oluşturuyordu. Önünü göremeyince aniden fren yapıp durdu. Zihninde canlanan görüntüleri izlemeye başladı.

Arkadaşı Batu, evinin balkonunda kahvesini yudumluyordu. O esnada, mutfaktaki set üstünün borusu yavaş yavaş yırtılmış ve içeriye gaz dolmaya başlamıştı. Yudumladığı her kahve, son nasibine doğru onu biraz daha yaklaştırıyordu. Sonra fincanı bırakıp eşofman üstününün içinden sigarasını çıkarıp yaktı. Bir iki fırt çekip balkon kapısını açıp içeriye girmeye kalktığında parlayan gaz kütlesi tüm bedenini alev topuna çevirerek büyük bir güçle patlayıp onu sokağa fırlattı.

Kâbustan uyanır gibi bu vizyondan soluksuz uyanan Tankut, hemen telefonuna sarıldı. Birkaç kez çaldıktan sonra açılınca rahat bir nefes aldı:

"Alo, kardeşim iyi misin?"

"Nasıl olsun kardeşim, iyi olmaya çalışıyorum işte. Sen nasılsın?"

Tankut, tedirginliğini sesine yansıtmamaya çalışıyordu:

"Dışarı çıktım öyle, evde duramadım."

"Neredesin kardeşim, söyle geleyim yanına."

Tankut, o sırada Batu'nun sigarasından fırt çektiğini duyabiliyordu:

"Sigara mı içiyorsun sen?"

Batu, arkadaşının kulağının keskinliğine şaşırdı:

"Maşallah be kardeşim, sende de ne kulak var."

Tankut, çılgına dönmüşçesine aniden haykırmaya başladı:

"Hemen söndür o sigarayı!"

Batu, arkadaşının bu paniğine anlam veremedi:

"N'oluyor oğlum? Ne bu heyecan?"

Tankut, aynı feveranla yineledi:

"Söndür hemen, soru sorma!"

Batu, o esnada tuhaf bir koku aldığını fark etti:

"Bu neyin kokusu böyle?" diyerek mutfak kapısını açtığı

anda büyük bir patlama sesi ve ardından kapanan telefonun kesilen şebeke tınıları Tankut'un kulak deliğinden beyin lobuna dalga dalga yayıldı.

Artık çok geçti. Çaresizlik sinirlerini öyle harap etti ki daha fazla kendine engel olamadı. Gözyaşlarına boğulup hıçkırıklar içinde ağlamaya başladı. Hızla Batu'nun yaşadığı sokağa gittiğinde bir ceset torbasına konup ambulansa yerleştirilirken gördü onu. Acılı annesi, başka bir ambulansın içinde sakinleştiriciyle kendinden geçmiş hâlde sedyede uzanmış hâldeydi. Babası, eşinin yanında çöküp kalmıştı öylece. Polis, olay yerini şeritle çevirmiş; itfaiye ekipleri söndürme çalışmalarına devam ediyordu.

Özkan'a haber vermek için ceketinin cebine elini atıp cep telefonunu çıkardı. Telefon birkaç kez çaldığında birden yürüyüş sırasında gördüğü başka bir vizyonu hatırladı. O sırada içine çöreklenen bir karanlık, nefesini kesti. Gözkapakları kapandı, zaman yavaşladı ve zihninde yeniden o görüntüler canlandı.

Kıpkırmızı yanan cadde lambalarının altında ilerleyen Özkan'ın aracı belirdi önce. Genç adam, gözyaşları içinde ilerlerken arabanın önünde flaşlar patlamaya başladı. Aracın elektrik aksamında arızalar oluyor, göstergeler bozuluyordu. Far ışıkları titriyordu. Çalan müziğin sesi bozulmuş, hoparlörden garip sesler gelmeye başlamıştı. "Neler oluyor böyle?" diye aracın sağıyla soluyla oynarken farlar güçlü bir şekilde aniden yanıp yolun ortasındaki uzun boynuzları olan keçi başlı ve iki ayağı üzerinde yürüyen yaratığı aydınlattı.

Özkan, ne olduğunu anlamadan aniden direksiyonu kırınca aracın hâkimiyetini kaybedip elektrik direğine çarptı. Çarpmanın etkisiyle vücudunun alt kısmı sıkıştı, belden yukarısı ön camı kırarak kaputun üzerine serildi. Cam kırıkları yüzünü ve kollarını kesmiş, çarpmayla kırılan kemikleri etini yarıp dışarı fırlamıştı. Yaralarından akan kan, aracın üzerinde gittikçe büyüyen simsiyah bir leke oluşturmaya başladı.

Kendine geldiğinde telefonun diğer ucundan Özkan'ın ağlamaklı sesini duyuyordu:

"Alo, Tankut, alo? Kardeşim cevap versene!"

Tankut, Özkan'ın ısrarlı seslenişleri üzerine kendine geldi:

"Alo, Özkan! Neredesin kardeşim?"

"Cenazeden sonra bizimkilerin yanına uğradım. Eve dönüyorum."

Tankut, korkuyla ve heyecanla atıldı:

"Hemen durdur aracı!"

Özkan, bu heyecanına anlam veremedi:

"Ne durdurması? Neden bahsediyorsun?"

"Eğer bir an önce aracı durdurmazsan başına çok kötü bir kaza gelecek!"

O esnada telefondan hışırtılar gelmeye başladı:

"Alo, Tankut! Ne diyorsun, anlamıyorum. Neredesin? Telefonun çekmiyor sanırım."

"Özkan duyuyor musun beni? Özkan!"

"Cızırt… Cızırt…"

Tankut, telefonu kapayıp iki eliyle saçlarını sıkıca ve asabi bir edayla kavradı. Yapabileceği hiçbir şeyin olmadığını biliyordu. Özkan'ı bulmak istese dahi nerede olduğunu bilmiyordu. Geriye yapacağı tek bir şey kalmıştı. O da tüm bunları başlatan şeye bir son vermek: O fotoğraf makinesi yok edilmeliydi!

Arabasına atlayıp hızla evin yolunu tuttu. Merdivenleri öyle hızlı çıktı ki kendini sanki apartman kapısından daire kapısına ışınlanmış gibi hissetti. İçeri girer girmez ilk işi hemen çalışma odasına yönelip fotoğraf makinesini eline almak oldu. Masanın üzerinden kaldırdığı gibi duvara fırlattı. Ama hiçbir zarar veremedi. Bu onu daha da sinirlendirdi. Girişteki portmantonun üzerinde duran alet çantasını indirdi. İçinden küçük bir keser çıkarıp makinesini alarak mutfağa gitti. Tezgâhın üstüne koyduğu cihaza son gücüyle defalarca vurdu. Her defasında kırılan yerleri kendiliğinden

düzeliveriyordu. Bu içinde bulunduğu çaresizlik hissini daha da arttırıyordu. Daha sonra aklına şöminede yakmak fikri geldi.

Hemen salona geçip şöminenin kapağını kaldırdı. Makineyi içine fırlattığı gibi banyoya koştu. Tiner dolu plastik şişeyi kaptığı gibi salona döndü. Şişenin içindeki bütün tineri, olduğu gibi her yerine iyice boca etti. Şöminenin üstünden kibriti alıp çakarak makinenin üzerine attı. Ama ne tiner parladı ne de makine alev aldı. Bir kibrit çöpü daha çakıp yine makinenin üzerine attı. Yine alev almadı, kibritin alevi kısa sürede zayıflayarak sönüp gitti.

Artık pes etti. Kanepeye oturup sehpanın üzerinde duran albümü eline aldı. Arkadaşlarının fotoğraflarına baktığında her üçünün de ruhlarının kâğıttan karelerdeki karanlık nişlere hapsolmuş olduklarını gördü. Ama elinden hiçbir şey gelmiyordu. Fotoğrafları yırtıp belki ruhlarını kurtarırım diye düşündü. Ama olmadı, bir türlü yırtılmıyorlardı. Elinde tuttuğu şeylerin sıradan bir kâğıt parçası olmaktan çıktığını da böylelikle idrak etmiş oldu.

Başını iki elinin arasına alıp çaresizce ağlamaya başladığında şöminenin içindeki fotoğraf makinesi kendiliğinden açıldı. Patlayan flaşla birlikte güçlü bir enerji Tankut'un bedenine saplandı. Objektif lensindeki görüntüsünü algılayan sensör, şeytani bir enerjiyi ışık ısısıyla absorbe ederek kırmızı bir ışık dalgası oluşturdu. Bu kırmızı renk tayfı, Tankut'un ruhunu ele geçirmek üzere harekete geçen iblisin enerjisinden başka bir şey değildi.

Elektrik akımına kapılmış gibi sarsılmaya başladı. Oturduğu kanepeden yere yuvarlandı. O esnada oda tamamen karardı. Üzerine doğru gittikçe genişleyen kırmızı bir ışığın içinde yine annesini gördü. Üzerinde yine o siyah dantelli uzun elbise vardı. Ona doğru yürüdükçe gözbebekleri kayboldu. Göz aklarının yerini parlak kırmızı bir renk aldı. Elbisesi yırtılmaya, yüzü ve belden aşağısı keçi şeklini almaya başladı. Sonra hafif bir loşluk sardı çevresini. Artık evinde değildi, Avcıkoru Tabiat Parkı'nın içinde ormanlık alandaydı. Biraz ileride de yine o kulübe onu içine almayı bekleyen bir tabut gibi öylece duruyordu.

Yerden kalkıp hızla koşmaya başladı. Sık ağaçlarla çevrili bir ormanda rast gele koşuyordu. Birkaç kez peşindeki yaratık onu yakalamaya çok yaklaşmışsa da elinden kurtulmayı son anda başardı. Bu kovalamaca ona sonsuza kadar sürecekmiş gibi geliyordu. Çaresizlik bedenini öyle bir şekilde ele geçirdi ki bacaklarındaki dermanın gitgide kesilmeye başladığını hissediyordu. Nefesinin iyice kesildiği bir anda ayağı takılıp yere kapaklandı. O sırada Baphomet, onu yakalamıştı.

Üzerine çıkıp boynuzlarını göğüs kafesine geçirdi. Bedeninin delinen yerlerinden kanlar fışkırıyordu. Ağzından ve kulaklarından boşanan kan, gecenin karanlığında zift gibi akıyordu. Sonra Baphomet, onu yere fırlattı. Bir süre daha yerde çırpındıktan sonra bedeninden kırmızı bir ışık uçup salonun ortasında duran fotoğraf albümündeki fotoğrafına yerleşti. Ama bedeni ortalıktan yok olmuştu.

Ertesi gün cesedi, tabiat parkındaki ahşap kulübenin kırık veranda korkuluklarının üzerine düşmüş hâlde bulundu. Ölüm saati belirlendiğinde polis, gecenin bir saati, arabasını dahi yanına almadan oraya niçin gittiğini, olayın bir kaza mı yoksa cinayet mi olduğunu soruşturmaya başladı. Delil yetersizliğinden dosyası kapatıldı. Ona ait son satırların yer aldığı evraklar, tozlu raflardaki yerini alırken o ve üç arkadaşının ruhu, sonsuza dek sürecek bir berzah yaşamının karanlığına hapsoldu. Evinde bulunan fotoğraf makinesi ise yeni kurbanlar bulacağı güne muntazır, Taksim'deki eski bir ikinci el dükkânında rafa kaldırıldı.

Dr. Sibel Çelikel

Bengisu Yandı

Sudenaz Mert

BİLGİSAYAR OYUNLARININ GENÇLER ÜZERİNDEKİ SOSYAL PSİKOLOJİK VE DİLBİLİMSEL ETKİLERİ

Araştırma sonucunda öğrencilerin bazı konularda bilinçli oldukları ama yine de bazen bu bilinci hayata geçirmedikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerden çoğu oyun türü olarak "Savaş" oyununu tercih etse de içindeki şiddet içerikli unsurlara hiç özenmedikleri belirlenmiştir.

Özet

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle beraber bilgisayar oyunları daha çok yaygınlaşmıştır. En çok gençler tarafından tercih edilen bilgisayar oyunları, etkisini yine en çok onlar üzerinde göstermiştir. Bilgisayar oyunları belirli bir süre içinde oynandığı takdirde kişiye keyif veren ve hatta onu rahatlatan bir aktivitedir ancak her şeyde olduğu gibi bu konuda da aşırıya kaçınılırsa kişiyi bağımlılığa sürükler. Özellikle gençler sanal dünyanın büyüsüne kapılıp dış dünyadan uzaklaşır. Genç birey, çevresindeki insanlar tarafından ''asosyal'' olarak tanımlanır. Bu sorun sonucunda genç nüfusta iletişimsizlik ortaya çıkar ve bu durum, toplumsal bir sorun haline gelebilir. Bir toplumu toplum yapan özellik iletişimdir. İşte bu yüzden bilgisayar oyunlarının gençler üzerindeki etkilerini incelemeye karar verdik. Bu çalışmada amacımız; bilgisayar oyunlarının gençler üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerini incelemektir. Araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında 81'i erkek ve 130'u kız olmak üzere toplam 211 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla; ''Bilgisayar Oyunlarının Gençler Üzerindeki Psikolojik ve Sosyal Etkileri Anketi'' kullanılmıştır. Anket sonuçları frekans analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin bazı konularda bilinçli oldukları ama yine de bazen bu bilinci hayata geçirmedikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerden çoğu oyun türü olarak ''Savaş'' oyununu tercih etse de içindeki şiddet içerikli unsurlara hiç özenmedikleri belirlenmiştir. Sonuçlara göre öğrencilerin yarısından çoğu gününün en fazla bir saatini oyun oynamaya ayırmaktadır. Sanal ortamdaki başarıları onlara gerçek hayatlarında özgüven olarak karşılık bulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyoloji, Psikoloji, gençler, bilgisayar oyunu, bağımlılık

Giriş

Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla beraber bilgisayar, telefon ve televizyon gibi teknolojik aletler hayatımızda daha çok yer edinmeye başladı ve bazı kolaylıklar sağladı. Bu kolaylıklar insanlara gündelik yaşamda vakitten kazanç sağladı.

Nüfus artışına paralel olarak şehirleşmenin her geçen gün artması, bu durum neticesinde de oyun alanlarının gittikçe azalması gibi faktörlerin de etkisi sonucunda çocukların geleneksel oyun etkinliklerinden uzaklaşarak dijital oyunlara yöneldiğini söylemek yanlış olmaz. Hemen her yaş grubuna hitap eden dijital oyunlara bilhassa çocuk ve gençlerin yoğun ilgi gösterdiği, oyun için harcadıkları sürelerin de giderek arttığı görülmektedir (Rideout vd., 2010).

Bilgisayar oyunlarının kişileri rahatlatan, keyif veren, gerçek hayatın sorunlarından uzaklaştıran bir aktivite olduğu kabul edilmektedir. Bu duruma karşılık eğer kişi oyun oynama süresini ve isteğini kontrol altına alamıyor, hal ve tavırlarında, toplumsal hayatta önemli değişikliklere neden oluyor ise bağımlılıktan söz edilebilmektedir (Young, 2009; Irmak ve Erdoğan, 2016). Nitekim Lemmens vd., (2009) dijital oyun bağımlılığını, bireylerin dijital oyunları obsesif seviyede kullanması ve bu şekilde aşırı kullanımını kontrol altına alamayıp sosyal ve duygusal sorunlara yol açması şeklinde tanımlamıştır.

Bilgisayar oyunları, oyun oynayan bireyler üzerinde pek çok farklı etkiye yol açmaktadır. Bunlardan birkaçı şiddete eğilim, argo kullanımı, keyif verme, rahatlatma, bağımlılık, yalnızlaştırma şeklinde sıralanabilir. Bu nedenler bizde ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunları tutumları ile diğer faktörler arasındaki ilişkilerin incelenmesi isteğini oluşturmuştur.

Çalışmamızın amacı gençleri özellikle bağımlılık ve şiddet eğilimi konularında bilinçlendirmek, yaptığımız anket ile kendisinin ve yaşıtlarının bakış açılarını görmesini sağlamak ve bu konuda farkındalık oluşturmaktır. Bir diğer amacımız ise çağımızın en büyük sorunlarından olan iletişimsizlik konusunda bilinçlendirmede ön ayak olmaktır. Hazırladığımız anket soruları sosyal, psikolojik ve dil tutumları konularını kapsamaktadır.

Yöntem

Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla; ‘‘Bilgisayar Oyunlarının Gençler Üzerindeki Psikolojik ve Sosyal Etkileri Anketi’’ kullanılmıştır. Projenin başlangıcında literatür taraması yaparak genel bilgi sahibi olduk. Sonra edindiğimiz bilgiler doğrultusunda amacımıza uygun, özgün bir anket hazırladık. Bu anketi hazırlarken kişilerin psikolojik olarak etkilenip etkilenmediğini, etkileniyorlarsa bunun hangi yönde olduğunu, dil tutumları üzerinde nasıl etkileri olduğunu tespit etmeye çalıştık. Daha sonra frekans analizi yöntemiyle tablodaki verilerimizi yorumladık. Anketimiz aşağıdadır:

Bilgisayar Oyunlarının Gençler Üzerindeki Sosyal ve Psikolojik

Etkileri Anketi

Sevgili öğrenciler bu ankete vereceğiniz yanıtlar 2204 Tübitak “Bilgisayar Oyunlarının Gençler Üzerindeki Sosyal ve Psikolojik Etkileri” Türk Dili ve Edebiyatı projesinde kullanılacaktır. Vereceğiniz yanıtlar doğru bir analiz için önemlidir.

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim düzeyi:

Maddeler	Hiç	Nadiren	Bazen	Her zaman
• Kendimi planladığımdan daha fazla oyun oynarken bulduğum olur.				
• Her gün oyun oynarım.				
• Oyun oynadığım için işlerimi ertelediğim olur.				
• Aileme ya da arkadaşıma ne kadar süre oyun oynadığımla ilgili yalan söylediğim olur.				
• Oyun oynarken sinirlenirim.				
• Şiddet içerikli oyunlar oynarım.				
• Oyun oynarken kaybettiğimde hırslanırım.				
• Rahatlamak için oyun oynarım.				
• Çok oyunculu oyunları daha çok tercih ederim.				
• Günde üç saaten fazla oyun oynarım.				
• Oyunlardaki takma adı günlük hayatımda arkadaşlarımla beraberken kullanırım.				
• Oyun oynamak gündelik rutinimi bozmaz.				
• Oyuna has kelimeleri günlük hayatımda da kullanırım.				
• Canlandırma oyunları oynarım.				
• Oyun oynama süresi yüzünden ailemden sık sık uyarı alırım.				
• Tahta oyunlarını internet ortamından oynamayı tercih ederim.				
• Çevrim içi oyunlardan arkadaş edinirim.				
• Tek oyunculu oyunları oynarım.				
• Strateji oyunlarını oynarım.				
• Oyun oynamak hayal gücümü geliştirir.				
• Oyun oynamak beni yalnızlaştırır.				
• Oyun oynamak yabancı dilimi geliştirir.				
• Orijinal halleri yabancı dil olan oyunları Türkçe dil seçeneğiyle oynamayı tercih ederim.				
• Yabancı dilimi geliştirmek için oyunları orijinal halleriyle oynarım.				
• Oyun oynarken ne kadar oynadığıma dikkat ederim.				

• Oyun oynarken argo kelimeler kullandığım olur.				
• Oyunda diğer oyuncuları öldürmekten zevk alırım.				
• Oyunların içerikleri bana yeni bilgiler öğretir.				
• Oyun oynamak derslerdeki başarımı düşürür.				
• Arkadaşlarımla oyun üzerine sohbet ederiz.				
• Oyunlarda argo kelimeler duymaktan rahatsız olurum.				
• İyi bir oyuncu olmak özgüvenimi artırır.				
• Oyunlardan yeni argo kelimeler öğrendiğim olur.				
• Oyunlardaki şiddet içeren unsurlara özenirim.				
• Oyunlarda öğrendiğim argo kelimelerin anlamını araştırırım.				
• Oyunlarda öğrendiğim argo kelimelerin anlamını araştırmadan kullanırım.				
• Oyunlarda öğrendiğim argo kelimeleri kullanmak bana kendimi iyi hissettirir.				
• Oyunlarda öğrendiğim argo kelimeleri günlük hayatıma yansıtmamaya özen gösteririm.				
• Oyunların sanal bir eğlence olduğunun farkındayım oradakileri günlük hayatıma yansıtmam.				

Bulgular

Anketimizde 6 tanesi çoktan seçmeli olmak üzere toplam 45 soru bulunmaktadır. Aşağıda da görüldüğü gibi mavi renkli kutular ‘‘hiç’’, kırmızı renkli kutular ‘‘nadiren’’, sarı renkli kutular ‘‘bazen’’, yeşil renkli kutular ‘‘her zaman’’ anlamlarına gelmektedir. Anketimiz 14-18 yaş arası 211 öğrenci tarafından cevaplanmıştır.

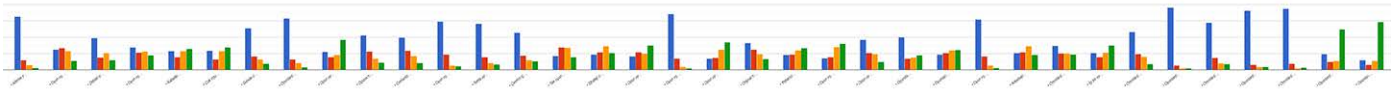

Tablo 1. Anket sorularının cevap dağılımı

Tablo 1 'in ilk sorusu olan ''Kendimi planladığımdan daha fazla oyun oynarken bulduğum olur.'' sorusuna 77 kişi hiç, 62 kişi nadiren, 57 kişi bazen ve 24 kişi her zaman cevabını vermiştir. Cevaplardan çoğu kişinin planladığı süre kadar oyun oynadığı anlaşılmaktadır. İkinci soru olan ''Her gün oyun oynarım.'' sorusuna 89 kişi hiç, 45 kişi nadiren, 36 kişi bazen ve 51 kişi her zaman cevabını vermiştir. Üçüncü soru olan ''Oyun oynadığım için işlerimi ertelediğim olur.'' sorusuna 105 kişi hiç, 57 kişi nadiren, 41 kişi bazen ve 12 kişi her zaman cevabını vermiştir. Anlaşılan o ki kişilerin çoğu gündelik hayatında vaktini bilgisayar oyunları yerine başka aktivitelere ayırmaktadır. Dördüncü soru olan ''Aileme ya da arkadaşıma ne kadar süre oyun oynadığımla ilgili yalan söylediğim olur.'' sorusuna 164 kişi hiç, 30 kişi nadiren, 15 kişi bazen ve 6 kişi her zaman cevabını vermiştir. Kişiler oyun oynama süresini aşmadıkları için bu konuda yalan söyleme gereksinimi duymamaktadırlar. Beşinci soru olan ''Oyun oynarken sinirlenirim.'' sorusuna 62 kişi hiç, 67 kişi nadiren, 58 kişi bazen ve 28 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bazen ve nadiren cevaplarını veren kişileri göz önünde bulundurursak genellikle oyun oynayan kişilerin sinirlendiğini söylemek mümkündür. Altıncı soru olan ''Şiddet içerikli oyunlar oynarım.'' sorusuna 98 kişi hiç, 38 kişi nadiren, 52 kişi bazen ve 30 kişi her zaman cevabını vermiştir. Şiddet içeren oyunların oynandığını ama özellikle bu oyunların tercih edilmediği görülmektedir. Yedinci soru olan ''Oyun oynarken kaybettiğimde hırslanırım.'' sorusuna 69 kişi hiç, 53 kişi nadiren, 56 kişi bazen ve 45 kişi her zaman cevabını vermiştir. Çoğu kişinin kaybedince hırslanması oyunu oynamaya devam etme sebeplerindendir.

Sekizinci soru olan ''Rahatlamak için oyun oynarım.'' sorusuna 57 kişi hiç, 40 kişi nadiren, 57 kişi bazen ve 64 kişi her zaman cevabını vermiştir. Birçok kişi günlük hayatın stresinden uzaklaşmak için bilgisayar oyunlarını tercih etmektedir. Dokuzuncu soru olan ''Çok oyunculu oyunları daha çok tercih ederim.'' sorusuna 59 kişi hiç, 33 kişi nadiren, 57 kişi bazen ve 69 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bilgisayar oyunlarının da sosyalleşmek için uygun bir ortam olduğu sonucuna varılmaktadır. Onuncu soru olan ''Günde 3 saatten fazla oyun oynarım.'' sorusuna 128 kişi hiç, 42 kişi nadiren, 33 kişi bazen ve 19 kişi her zaman cevabını vermiştir. Anketi uyguladığımız kesim arasında bağımlılık derecesine ulaşan kişi sayısı azdır. Kişilerin bu konuda dikkatli olduğu görülmektedir. On birinci soru olan ''Oyunlardaki takma adı günlük hayatımda arkadaşlarımla beraberken kullanırım.'' sorusuna 158 kişi hiç, 33 kişi nadiren, 22 kişi bazen ve 8 kişi her zaman cevabını vermiştir.

Tablo 2. Anket sorularının cevap dağılımı

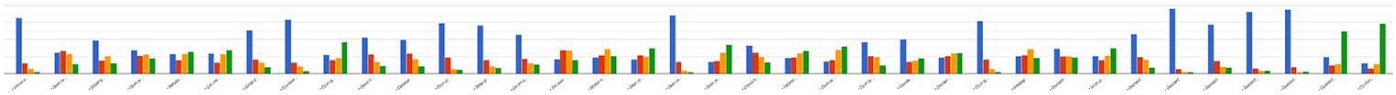

On ikinci soru olan ‘‘Oyun oynamak gündelik rutinimi bozmaz.’’ sorusuna 55 kişi hiç, 40 kişi nadiren, 46 kişi bazen ve 93 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bu soruya verilen cevaplardan kişilerin hâlâ kendilerine de vakit ayırdığı, oyun oynamaya kendilerini kaptırmadıkları anlaşılmaktadır. On üçüncü soru olan ‘‘Oyuna has kelimeleri günlük hayatımda da kullanırım.’’ sorusuna 106 kişi hiç, 56 kişi nadiren, 35 kişi bazen ve 23 kişi her zaman cevabını vermiştir. Oyuna has kelimelerin günlük dilimize yerleşmediğini çıkarmamız mümkündür. On dördüncü soru olan ‘‘Canlandırma oyunları oynarım.’’ sorusuna 99 kişi hiç, 59 kişi nadiren, 43 kişi bazen ve 22 kişi her zaman cevabını vermiştir. On beşinci soru olan ‘‘Oyun oynama süresi yüzünden ailemden sık sık uyarı alırım.’’ sorusuna 148 kişi hiç, 47 kişi nadiren, 14 kişi bazen ve 11 kişi her zaman cevabını vermiştir. Çoğu kişi ne kadar oynaması gerektiği konusunda bilinçlidir. On altıncı soru olan ‘‘Tahta oyunlarını internet ortamından oynamayı tercih ederim.’’ sorusuna 141 kişi hiç, 40 kişi nadiren, 22 kişi bazen ve 17 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler dama, satranç, tavla gibi tahta oyunlarını internet ortamı yerine dokunup görerek oynamayı tercih etmişlerdir. On yedinci soru olan ‘‘Çevrimiçi oyunlardan arkadaş edinirim.’’ sorusuna 114 kişi hiç, 44 kişi nadiren, 30 kişi bazen ve 27 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler bu oyunları oynasalar da çevrimiçi oyunlardan arkadaş edinen kişi sayısı azdır. On sekizinci soru olan ‘‘Tek oyunculu oyunları oynarım.’’ sorusuna 43 kişi hiç, 69 kişi nadiren, 68 kişi bazen ve 40 kişi her zaman cevabını vermiştir. On dokuzuncu soru olan ‘‘Strateji oyunları oynarım.’’ sorusuna 47 kişi hiç, 54 kişi nadiren, 72 kişi bazen ve 52 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bu tür oyunlarda düşünme ve planlama öne çıktığı için gençler tarafından tercih edilen bir oyun türüdür. Yirminci soru olan ‘‘Oyun oynamak hayal gücümü geliştirir.’’ sorusuna 42 kişi hiç, 54 kişi nadiren, 50 kişi bazen ve 74 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bilgisayar oyunları görsel efektler, sesler ve kurgusuyla birlikte bireyi etkileyen ve onun hayal dünyasını zenginleştiren unsurlara sahiptir. Yirmi birinci soru olan ‘‘Oyun oynamak beni yalnızlaştırır.’’ sorusuna 171 kişi hiç, 35 kişi nadiren, 9 kişi bazen ve 5 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bilgisayar oyunları genelde kişinin hayal gücünü geliştirmesi, çok oyunculu oyunlar sayesinde diğer oyuncularla da etkileşime girmesi gibi sebeplerden dolayı kişiyi yalnızlaştırmamaktadır. Yirmi ikinci soru olan ‘‘Oyun oynamak yabancı dilimi geliştirir.’’ sorusuna 35 kişi hiç, 37 kişi nadiren, 62 kişi bazen ve 85 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bilgisayar oyunlarının büyük çoğunluğu yabancı dilde olduğu için oyuncunun yabancı kelime dağarcığını geliştirmektedir. Yirmi üçüncü soru olan ‘‘Orijinal halleri yabancı dil olan oyunları Türkçe dil seçeneğiyle oynamayı tercih ederim.’’ sorusuna 82 kişi hiç, 62 kişi nadiren, 48 kişi bazen ve 34 kişi her zaman cevabını vermiştir. Yirmi dördüncü soru olan ‘‘Yabancı dilimi geliştirmek için oyunları orijinal halleriyle oynarım.’’ sorusuna 46 kişi hiç, 47 kişi nadiren, 60 kişi bazen ve 67 kişi her zaman cevabını vermiştir. Görselliğin ön planda olduğu oyunlarda kelime sayısı az olduğu için çoğu kişi oyunu orijinal halinde oynamaktadır fakat kurgunun yani hikâyenin ön planda olduğu oyunlarda kişi daha iyi adapte olabilmek adına Türkçe dil seçeneğine başvurmaktadır. Yirmi beşinci soru olan ‘‘Oyun oynarken ne kadar oynadığıma dikkat ederim.’’ sorusuna 36 kişi hiç, 39 kişi nadiren, 70 kişi bazen ve 80 kişi her zaman cevabını vermiştir. Kişi yaşantısında oyun oynamaya ne kadar süre ayırdığına

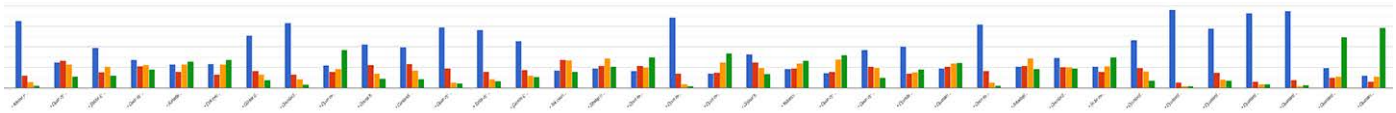

dikkat etmektedir.

Tablo 3. Anket sorularının cevap dağılımı

Yirmi altıncı soru olan ‘‘Oyun oynarken argo kelimeler kullandığım olur.’’ sorusuna 93 kişi hiç, 52 kişi nadiren, 48 kişi bazen ve 25 kişi her zaman cevabını vermiştir. Nadiren, bazen ve her zaman cevaplarına karşın hiç cevabını veren kişi sayısını göz önünde bulundurursak oyun oynarken argo kullanımı kişiden kişiye değişmektedir. Yirmi yedinci soru olan ‘‘Oyunda diğer oyuncuları öldürmekten zevk alırım.’’ sorusuna 100 kişi hiç, 35 kişi nadiren, 38 kişi bazen ve 45 kişi her zaman cevabını vermiştir. Oyunda diğer oyuncuyu öldürmek kazanmak anlamına geldiği için kişinin bunu yapmaktan hoşlanması belli bir miktarda normal karşılanabilir. Anketi cevaplayan kesim arasında da şiddete eğilimi olan kişi sayısı azdır. Yirmi sekizinci soru olan ‘‘Oyunların içerikleri bana yeni bilgiler öğretir.’’ sorusuna 47 kişi hiç, 52 kişi nadiren, 60 kişi bazen ve 61 kişi her zaman cevabını vermiştir. Bilgisayar oyunları sadece kişileri eğlendirmek ve rahatlatmaktan ibaret değildir aynı zamanda kişiye yeni bilgiler de öğretebilir. Yirmi dokuzuncu soru olan ‘‘Oyun oynamak derslerdeki başarımı düşürür.’’ sorusuna 155 kişi hiç, 42 kişi nadiren, 13 kişi bazen ve 6 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler çoğunlukla oyun oynama süresine dikkat ettiği için derslerdeki başarılarını etkilememektedir. Otuzuncu soru olan ‘‘Arkadaşlarımla oyun üzerine sohbet ederiz.’’ sorusuna 52 kişi hiç, 54 kişi nadiren, 72 kişi bazen ve 46 kişi her zaman cevabını vermiştir.

Gençlerin sohbet konularından birisi de ortak olarak oynadıkları oyunlardır. Otuz birinci soru olan ‘‘Oyunlarda argo kelimeler duymaktan rahatsız olurum.’’ sorusuna 73 kişi hiç, 51 kişi nadiren, 51 kişi bazen ve 47 kişi her zaman cevabını vermiştir. Otuz ikinci soru olan ‘‘İyi bir oyuncu olmak özgüvenimi artırır.’’ sorusuna 52 kişi hiç, 40 kişi nadiren, 53 kişi bazen ve 75 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler oynadığı oyunlarda başarılı olduklarında bu başarı onlara gerçek hayatlarında özgüven olarak geri dönmektedir. Otuz üçüncü soru olan ‘‘Oyunlardan argo kelimeler öğrendiğim olur.’’ sorusuna 116 kişi hiç, 49 kişi nadiren, 41 kişi bazen ve 18 kişi her zaman cevabını vermiştir. Otuz dördüncü soru olan ‘‘Oyunlardaki şiddet içeren unsurlara özenirim.’’ sorusuna 191 kişi hiç, 13 kişi nadiren, 5 kişi bazen ve 5 kişi her zaman cevabını vermiştir. Büyük bir çoğunluk bilgisayar oyunlarındaki şiddet unsurlarının zararlı olduğunun bilincindedir ve buna özenmemektedirler. Otuz beşinci soru olan ‘‘Oyunlarda öğrendiğim argo kelimelerin anlamını araştırırım.’’ sorusuna 144 kişi hiç, 37 kişi nadiren, 20 kişi bazen ve 18 kişi her zaman cevabını vermiştir. Araştıran kişiler azdır fakat bunun asıl nedeni otuz ikinci sorunun yanıtlarında da görüldüğü gibi argo kelimeleri öğrenmedikleri için araştırmamalarıdır. Otuz altıncı soru olan ‘‘Oyunlarda öğrendiğim argo kelimeleri anlamını araştırmadan kullandığım olur.’’ sorusuna 182 kişi hiç, 16 kişi nadiren, 9 kişi bazen ve 9 kişi her zaman cevabını vermiştir. Otuz yedinci soru olan ‘‘Oyunlarda öğrendiğim argo kelimeleri kullanmak bana kendimi iyi hissettirir.’’ sorusuna 187 kişi hiç, 19 kişi nadiren, 4 kişi bazen ve 7 kişi her zaman cevabını vermiştir. Argo kelimeler kullanılsa bile özellikle iyi hissettirdiği söylenemez. Otuz sekizinci soru olan ‘‘Oyunlarda öğrendiğim argo kelimeleri günlük hayatıma yansıtmamaya özen gösteririm.’’ sorusuna 48 kişi hiç, 25 kişi nadiren, 28 kişi bazen ve 124 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler öğrendikleri argo kelime olsa bile bunu günlük hayatına yansıtmama konusunda bilinçlidir. Otuz dokuzuncu soru olan ‘‘Oyunların sanal bir eğlence olduğunun farkındayım oradakileri günlük hayatıma yansıtmam.’’ sorusuna 30

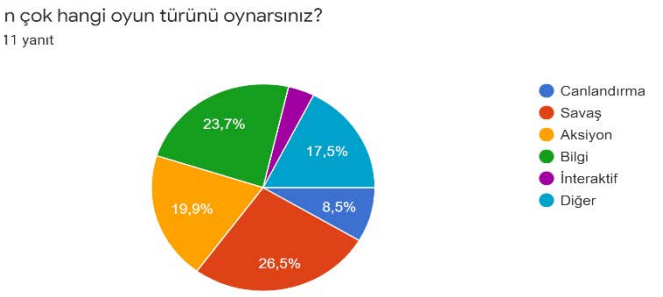

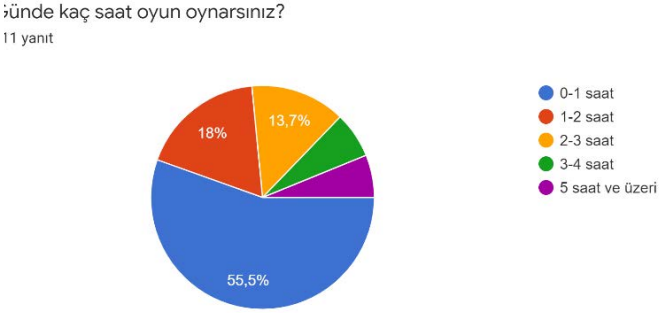

kişi hiç, 16 kişi nadiren, 28 kişi bazen ve 147 kişi her zaman cevabını vermiştir. Gençler sanal ve gerçek olanı ayırt edebilmektedir ve sanal olanı gerçeğe yansıtmamaktadırlar.

Tablo 4. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

*Tablo 1'*de "En çok hangi oyun türünü oynarsınız?" sorusuna (%26,5) 56 kişi savaş oyunu, (%23,7) 50 kişi bilgi oyunu, (%19,9) 42 kişi aksiyon oyunu, (%17,5) 37 kişi diğer, (%8,5) 18 kişi canlandırma oyunu, (%3,8) 8 kişi interaktif oyun cevabını vermiştir.

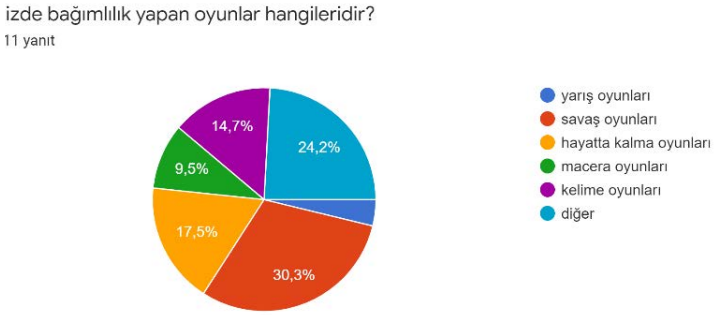

Sonuçlarda da görüldüğü gibi çoğunluk savaş oyunlarını seçmiştir fakat anketimizdeki otuz dördüncü soru olan "Oyunlardaki şiddet içeren unsurlara özenirim." sorusunu göz önünde bulundurarak kişilerin şiddet içeren oyunlar oynamasıyla şiddete eğilimli olmaları arasında bir bağlantı bulunmamaktadır.

Tablo 5. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

Tablo 2'de "Günde kaç saat oyun oynarsınız?" sorusuna (%55,5) 117 kişi 0-1 saat, (%18) 38 kişi 1-2 saat, (%13,7) 29 kişi 2-3 saat, (%6,6) 14 kişi 3-4 saat, (%6,2) 13 kişi 5 saat ve üzeri cevabını vermiştir.

Birçok genç gününü sadece oyun oynamakla geçirmemekte ve başka aktivitelere de vakit ayırmaktadır. Çoğunluk 0-1 saat arasında oynadığına göre bu kesimde bağımlılık bulunmamaktadır hatta anketi uyguladığımız kişiler arasında bağımlılık derecesine ulaşan kişi sayısı çok azdır.

Tablo 6. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

Tablo 3'te "Bilgisayar oyunları olmasaydı hayatınızda neler değişirdi?" sorusuna (%60,7) 128 kişi hiçbir şey değişmezdi, (%13,7) 29 kişi diğer, (%12,8) 27 kişi ne yapacağımı bilemezdim, (%12,8) 27 kişi kendime daha çok vakit ayırırdım cevabını vermiştir.

Önceki sorudan da anlaşıldığı üzere kişiler bilgisayar oyunlarına az vakit ayırdığı için bilgisayar oyunlarının olup olmaması onları pek etkilememektedir. Özellikle kendime daha çok vakit ayırırdım cevabını verenler ise bambaşka bir soruyu akıllara getirmektedir: Kendilerine daha çok vakit ayırabileceklerinin farkında oldukları halde neden hâlâ harekete geçmiyorlar?

Tablo 7. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

Tablo 4'te "Sizde bağımlılık yapan oyunlar hangileridir?" sorusuna (%30,3) 64 kişi savaş oyunları, (%24,2) 51 kişi diğer, (%17,5) 37 kişi hayatta kalma oyunları, (%14,7) 31 kişi kelime oyunları, (%9,5) 20 kişi macera oyunları, (%3,8) 8 kişi yarış oyunları cevabını vermiştir.

En çok seçilen tür olan savaş oyunlarında kişi, kazanmanın daha kesin ve basit bir yoldan olması sebebiyle başarı tatmini sağlar. Bu başarı tatmini kişiye özgüven katar. Bunların sonucunda ise bağımlılık yapması kaçınılmaz hâle gelmektedir.

Tablo 8. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

Tablo 5'te "Başka nasıl oyunlar üretilsin isterdiniz?" sorusuna (%22,3) 47 kişi fantastik, (%19,9) 42 kişi bilim kurgu, (%15,6) 33 kişi sakinleştirici, (%14,2) 30 kişi öğretici, (%13,3) 28 diğer, (%11,4) 24 kişi tarihi, (%3,3) 7 kişi şiddet unsuru içermeyen cevabını vermiştir.

Bilim kurgu ve fantastik içerikli oyunların daha çok istenmesinin nedeni hayal gücüne hitap etmesidir. Sakinleştirici oyunların ise üçüncü sırada olması kişilerin oyun oynama amacının rahatlama olduğuna bir örnek teşkil etmektedir. Öğretici oyunların sayısındaki azlık, farklı yöntemlerle öğrenme isteği bulunduran kişilerde bu tarz oyunların çoğalması isteğini görmek mümkündür.

Tablo 9. Çoktan seçmeli soruların cevap dağılımı

Tablo 6'da "Siz bir oyun tasarlayacak olsanız nelerden ilham alırdınız?" sorusuna (%68,7) 145 kişi hayal gücümden, (%11,4) 24 kişi önceki tasarlanan oyunlardan, (%9,5) 20 kişi tarihten, (%7,1) 15 kişi diğer, (%3,3) 7 kişi çevremdeki kişilerden cevabını vermiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından çoğu bir oyun tasarlayacak olsa hayal gücünden ilham almayı seçmiştir. Oyun tasarlarken kaynak olarak hayal gücümüzü kullanmak diğer kaynaklara göre daha verimlidir çünkü sınırı olmayan tek şey hayal gücüdür. David Hume'un da dediği gibi "Hiçbir şey insanın hayal gücü kadar hür değildir.".

Sonuç ve Öneriler

Anket sonuçları ışığında diyebiliriz ki kişiler oyunu yalnızca belli bir zaman diliminde oynamakta, günlük hayatına olumsuz bir etkide bulunmasına izin vermemektedir. Bilgisayar oyunlarının faydaları olduğu kadar

zararları da olduğunu bilmektedirler. Kişinin yabancı dilini geliştiren bu platformlarda kişi bazı argo kelimelere maruz kalmaktadırlar. Bunun iyi yanı şudur ki bu kelimeler dillerine yerleşmemektedir. Özellikle bağımlılık konusunda bilinçli olmaları bilgisayar oyunlarının vereceği zararlardan korunmalarına sebebiyet vermektedir. Oyun oynamanın bir diğer zararlı etkisi de kişileri strese sürüklemesidir. Bunun yanı sıra kişilerin hayal gücünün gelişmesinde, yeni bilgiler öğrenmesinde ve yabancı dillerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Şiddet içerikli oyunların bu kadar çok olduğu dönemde gençlerin bu olumsuz unsurlara özenmemesi de en şanslı olduğumuz kısımdır.

Araştırmanın kendinden sonra gelecek araştırmalar için öneri konumunda bulunan olguları ise; sonuçların genellenebilmesi ve örnekleminin genişletilmesi, başka okulların ve hatta şehirlerin dâhil edilmesini içermektedir. Bu sayede araştırma ulusal bir nitelik kazanabilir ve Türkiye'de yaşayan lise öğrencilerinin veya kapsamı genişletilirse farklı nitelikteki örneklemin dijital oyun bağımlılıkları ile şiddet eğilimleri dâhil birçok faktör arasındaki ilişkiyi doğru bir şekilde ölçecek bir proje gerçekleştirilebilir.

Anketimizde bu konuyla ilgili soru sormamamıza rağmen bahsetmek istediğimiz bir kısım bulunmaktadır. Bilgisayar oyunlarının, dikkat edilmediği takdirde, vücut fonksiyonlarımızı olumsuz etkilediği bilinmektedir. Özellikle vücut gelişiminin devam ettiği bu yaşlarda uzun süre bilgisayar karşısında vakit geçiren kişilerde kas gelişimine zarar verdiği, duruş bozukluklarına sebep olduğu, yeme alışkanlığını olumsuz etkilediği ve uyku düzenini bozması gibi birtakım fiziksel ve mental zararlara yol açmaktadır. Bu konuyu araştırmak ve buna dikkat çekmek için ayrıca çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

Lemmens vd., (2009). "*Development and Validation of a Game Addiction Scale for Adolescents, s. 77*".

Rideout vd., (2010). "*Generation M ²: Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds, s. 1-2*".

Solak, M.Ş. (2012). "*Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Tutumları İle Saldırganlık Ve Yalnızlık Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi",İstanbul*.

Soyöz Semerci, Ö.U. (2020). "*Dijital Oyun Bağımlılığı Ve Sosyal Medya Kullanımı: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması*", Uşak.

Taneri, B. (2020). "*Ortaöğretim Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılığı Sonrası Akran İlişkisine Yönelik Şiddet Eğilimi ve Zorbalık İlişkisinin İncelenmesi*", İstanbul.

Yalçın Irmak, A. & Erdoğan, S. (2016). "*Ergen ve Genç Erişkinlerde Dijital Oyun Bağımlılığı: Güncel Bir Bakış, s. 129*", İstanbul.

Young, (2009). s. 356

Pinup...
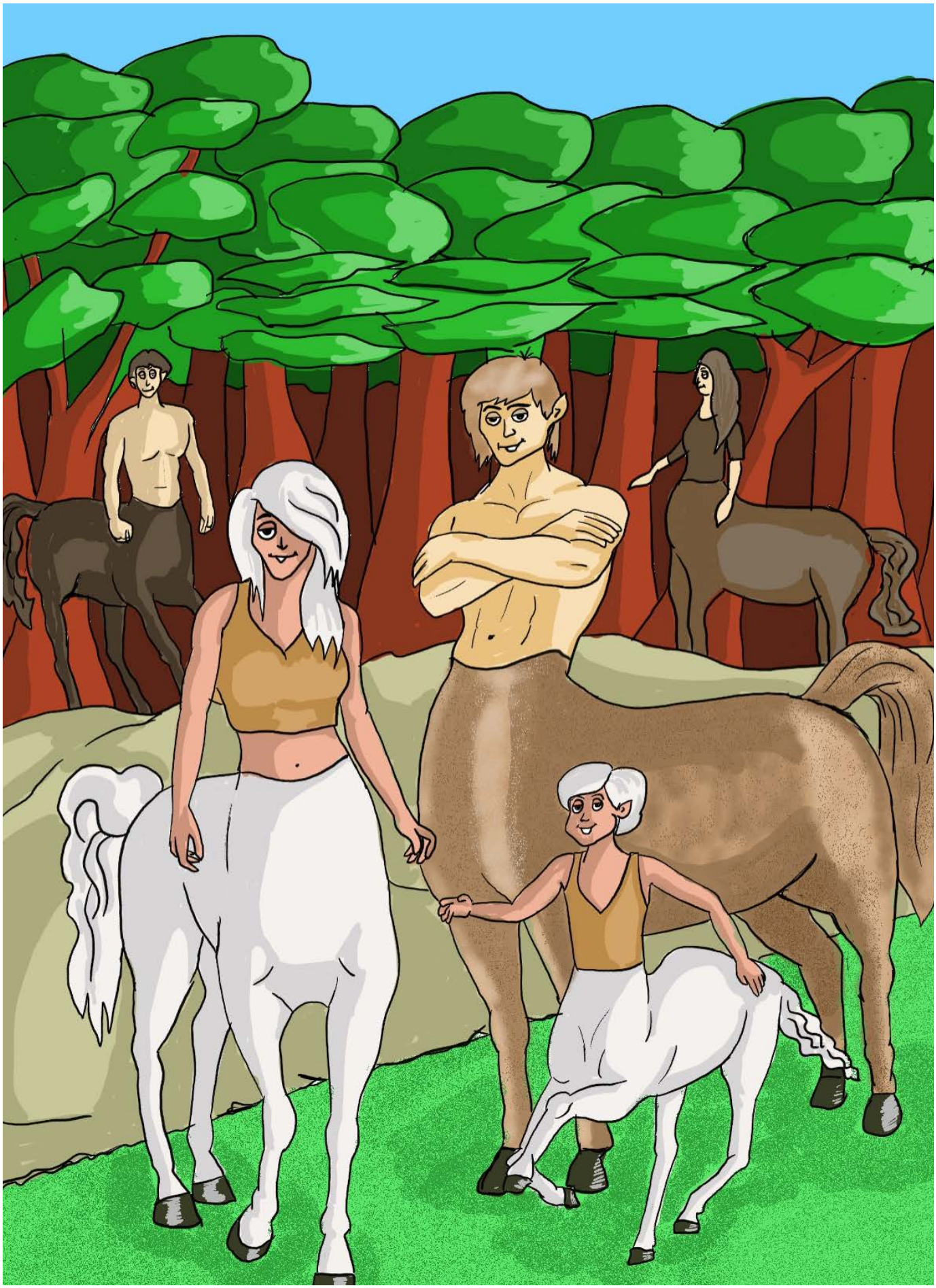
İllüstrasyon- Murat Yapıcıer